Fortællinger og skitser

Mogens Klitgaard

Mogens Klitgaard

Fortællinger og skitser

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Mogens Klitgaard: *Fortællinger og skitser* er baseret på originaler, som (på udgivelsestidspunktet) er public domain i hele verden (undtagen USA og Mexico).

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Opholder du dig i et land uden for EU, bør du dog tjekke de lokale ophavsretsbestemmelser, før du videredistribuerer værket.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Mogens Klitgaard: *Fortællinger og skitser* is based upon sources in the public domain world (at the time of publishing, and except USA and Mexico).

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

If you are outside the EU, you are advised to check the local copyright laws before copying and/or redistributing this ebook.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

På skovtur i København

Den unge forfatter Mogens Klitgaard, hvis roman "Der sidder en Mand i en Sporvogn" er blevet forårets største litterære begivenhed, har skrevet nedenstående yndefulde københavnerstemning til EKSTRABLADETS læsere. Man vil i den genfinde netop den humor og den fine psykologiske sans, som udmærker hans debutroman og klasserer ham som en af vore bedste unge.

Det er jo ikke, fordi man ikke holder af byen, af færdslen, af cykelklemt, rådhusplads, omnibiler, af menneskene, af det pulserende liv, men det føles alligevel som en befrielse en hed sommerformiddag at komme inden for Ørstedsparkens låge. Det er som at have været ude i hårdt vejr og pludselig blive skyllet op på en mild og fredelig kyst. Straks man er kommet inden for lågen, fortoner bylarmen sig, og parkens egne lyde begynder at kunne høres.

Det er tydeligt, at vi nærmer os den danske højsommer, de støvende grusgange er ved at få en douche, og gartnerne er ved at tage tulipanerne op, tulipanerne der i foråret lod deres skrappe farver blusse op til ære for den lyse og dejlige tid, der nærmede sig. Uden for parkens gitter dirrer luften over asfalten.

Hen over træerne, over søen, over fuglene, oppe i den blå luft dirrer Rådhusurets slag, en arbejdsløs sidder og venter på, at det skal blive kontroltid, det ses på parkernes publikum, at en fjerdedel af byens befolkning lever af understøttelse. – Et par lagerister sidder i deres brungule kitler og tæller frihedens

minutter, det gælder om at nyde luften, solen, fuglekvidderet til 100 pCt., inden de igen skal over i baglokalets støvede og mørke luft.

Ørstedsparken er ikke stor, men Nørrevolds bredeste og livfuldeste del med sine kaffevogne, fortovsrestauranter og cyklende piger er en farverig og munter passage til Botanisk Have, hvor man kan studere stenhøjsplanter, hvis man da ikke synes, at menneskene er interessantere. Desuden er der statuer i haven med sjove påskrifter på soklerne. En pæn herre i sten bærer påskriften *Sandalbindende Hermes* – pudsigt, hvis denne metode griber om sig, så vi kommer til at opleve at se skulpturer, der forestiller en *Musædende Kat* eller en *Græsplæneslående Gartner*.

Lige ovre på den anden side, ved Kunstmuseet, står Bissens lille velskabte *Jægerinde* – havde hun haft strømper og sko på, havde det vel været pornografi og ødelæggende for moralen. Så kunne der passende have stået på soklen: *Moralnedbrydende Jægerinde*.

I Østre Anlæg sidder en ung pige med en afreven annonceside af et morgenblad, hun ser efter en plads. En arbejdsløs kontorist i blåt cheviot med frynsede benklædeopslag og blankslidte albuer løser kryds og tværs på en bænk i skyggen, man må jo passe på, at tøjet ikke falmer. Blåt tøj er altid pænt – så længe det er blåt. Og billigt cheviot har en tendens til at blive rødt, når solen skinner på det.

Og så, ligesom man er drejet om et hjørne og følger stien langs vandkanten, bliver man vidne til et drama. I et træ, der vokser ude i vandet, har et grønbenet rørhønepar bygget rede. For fjorten dage siden kunne man se hunnen ligge tålmodigt og

med sin kropsvarme fremelske de spirende liv i æggene, mens hannen stolt kresede om reden og af og til aflagde en visit, medbringende en eller anden lille opmærksomhed, et strå, et stykke sejlgarn eller en stump føde. Såmænd ikke fordi det egentlig var nødvendigt, men af høflighed, galanteri og for at vise sin gode vilje.

Og i dag! I dag er det blevet højvande, og det halve af reden er under vand, æggene ligger i reden endnu, men vandet er allerede trængt op til dem. Hannen er ikke til at se nogen steder, men midt ude fra søen er hunnen på vej til den ødelagte rede. Hvad skal der ske?

Nu har den grønbenede lille fuglemor nået reden, forsigtigt balancerer hun på redens kant, mens hun på en ubegribelig måde tager et af æggene med næbbet. Måske er der en hinde om ægget, hun kan stikke næbbet i? Med hovedet højt løftet over vandfladen svømmer hun af sted med sit æg, hannen er ingen steder at se, søens overflade er toppet af vinden, ovre i sivene på den anden side har hun måske stablet en interimistisk rede på benene.

Da pludselig brister ægget. Blommen flyder ud i vandet. Hønen standser, slipper ægget. Svømmer lidt tvivlrådig rundt om det. Synes en overgang tilbøjelig til at svømme tilbage til reden for at gentage forsøget, men opgiver det og svømmer nølende ud mod søens midte.

Og så pludselig standser hun igen, ved hverken ud eller ind og udstøder et skarpt, hårdt, gennemtrængende skrig. Alt er forbi. Forgæves har de bygget den kunstfærdige rede. Forgæves har hun ruget dag efter dag. Uden unger, forladt af hannen kan hun se sommeren i møde.

Hver park har sit præg. Det yndefuldeste har vel Østre Anlæg, Smedelinjen er for sværmere, drømmere. For elskende. Fra stien langs Vandgraven kan man se over til den svenske kirke, hvor præstens viskestykker er hængt til tørre, en maler sidder ved sit staffeli, og overalt er der spurve, spurve, spurve. Hundredtusinder af spurve. Millioner af spurve, der bruger kæften, så man får ondt i ørerne, luften dirrer af kvidder.

På Langelinje afløses kvidderet af larmen fra værfterne ovre på den anden side. En måge går på stive vinger op mod vinden. står med en gang stille i den blå luft, tar en halv drejning og et styrt mod vandfladen. Blæsten præsenterer gavmildt de cyklende pigers runde livsglade silkeknæ, en fiskekutter med brunrøde sejl står havnen ind. Blæsten er karsk og øresundsfrisk, mættet med solskin og saltsprøjt, og den nye isbjørns unger har allerede fået snuderne poleret blanke af børn, der leger mellem bjørnemoderens bagben. Ned under stensætning slubrer og gurgler bølgerne.

For en tiøre bliver man færget over til Frihavnen. Det er godt igen at få føling med hverdagen, med det arbejdende København, med pakhusene, havnearbejderne. Ovre i Kalkbrænderihavnen ligger en hvid finsk firmaster med trælast, dækslast. For den, der har prøvet i hårdt vejr, i Nordsøen, at balancere på en dækslast med en skål suppe til skipperen agterude, vækker det minder, minder om øretæver og strabadser.

Frihavnen er porten til den store verden. Vinden fejer blidt en tot bomuld hen over stenbroen, en kulvogn kører forbi, det fyger med sort støv fra engelske gruber, her i Frihavnen står der en luftning ind fra fremmede egne, fra det fjerne Østens

plantageforbandelser, fra brasilianske kaffemarker og belgiske jernstøberier.

Verden er jo stor, og der sker en forfærdelig masse omkring én, hertugen af Windsor har strikket en slipover til sin kone, i Amerika bekæmper man strejkeretten med maskingeværer, den bulgarske kronprins læser til eksamen, og i Ndr. Frihavnsgade er slagtede høns nedsat til halv pris. Hvad skal det hele ende med. Den gode gamle respekt for avtoritet og orden synes at være i opløsning. Nu har vi lige fået en ny svangerskabslovgivning, og stadigvæk synes der at være kvinder, der kommer i uønskede omstændigheder, stadig finder der fosterfordrivelser sted, til trods for, at Steincke klart og tydeligt har forbudt det, selv om det retfærdigvis må indrømmes, at de nu sker under mer hemmelige og mindre betryggende forhold end tidligere.

For øvrigt er Fælledparken i sin allerdejligste periode, rundt om på grønsværen ligger mennesker i klynger og slikker solskin, når alt kommer til alt, gør den vel en del læger arbejdsløse, Fælledparken. Søen, der burde være blå, er nærmest farveløs af bare varme og sommer, ænderne gider dårligt røre sig, glider langsomt henover vandfladen. Kølvandet danner to skrå striber bagud. Nu er naturen jo nådig og gavmild, der er fuldt op af føde, og desuden er de smukke fugle vel ved at falde til ro oven på forårets voldsomme elskovskampe. For menneskene er fødeproblemet ikke fuldt så ligetil, på en bænk sidder en arbejdsløs med en madpakke af den typiske art, der fremkommer, når man banker på en køkkendør og mumler: *Arbejdsløs, det var vel ikke muligt.*

Sjællandsgade forbinder Fælleden med Assistens Kirkegård, en af de fredeligste og skønneste pletter i den fjerdedel af Danmark, der hedder København. På denne herlige solskinsdag, hvor en munter, veloplagt sommerblæst fra Østersøen stryger ind over det pæne lille lands bøndergårde, småbyer og bøgeskove, er det umuligt at fremtvinge en dyster tanke her i den grønne oase midt i storbyen, på denne bevoksede plet, hvor luften er krydret af stedsegrønne træer og buske. De dødes park er blevet en hyldest til frodigheden og glæden, livet har ordet, fuglene, træerne, blomsterne har ordet, i fuglenes fuglereder brister æggeskallerne og nyt liv fryder sig over solens varme.

Der burde ikke være så langt til Landbohøjskolens have, den burde ikke ligge så isoleret, alt for få har glæde af den. Nogle af kvarterets beboere, enkelte forbipasserende, der har haft trang til at få byen og tilværelsen lidt på afstand for et kvarters tid, og nogle piger med barnevogne. Og nogle, der er ude at lufte herskabets hund i snor. Pigerne ligger tilbagelænet på bænkene for rigtig at lade solen skinne på deres ansigter, måske kan man opnå at blive så brun, at folk tror, man har ligget på landet! I dammen stikker guldfiskene deres skællede hoveder op over vandfladen.

Så er der alligevel mere plads og flere mennesker i Frederiksberg Have. Flere børn og mere liv. Gudskelov at den ikke længer er den stille og halvfornemme park, den engang synes at have været med sine adstadigt spadserende borgerpar i de velholdte gange mellem de stille kanaler. Her er tummel og boldlege på græsskrænten foran slottet, barnelatter og

medbragt frokost. Ovre i Zoologisk Have kan man høre an søløve gø, en spætte hamrer som besat på et hult træ.

Og sikken en udsigt oppe fra bakken! Her kan man stå og tælle alle tårnene. Hvert evig eneste et. Hele byen ligger der neden for bakken, hele byen mad sine 800.000 mennesker, sine kontrolsteder, socialkontorer, avisredaktioner, billardsaloner, larmende fabrikker, restaurationer med frokostkoncert, med sine cykelstimer, gule sporvogne, med sine hunde, sine foreninger og sine bankberetninger. Lige neden for bakken, på en rød tennisbane, leger to hvidklædte menneskebørn med ketchere og bolde.

Søndermarken har en duft af Valby over sig, har et behageligt præg af arbejdende mennesker, en klasse fra Skolegade spiller fodbold, læreren er dommer. Her i de dejlige bakker kælkede vi som drenge om vinteren, og vi holdt aldrig op, før haven var lukket, og vi måtte planke den for at komme ud. Men nu er det jo sommer, og folk sidder i græsset og spiser ispinde.

Mere end i nogen anden københavnsk park ses her den menneskelige frugtbarhed i levende billeder, illustrationer til det største og skønneste af alle menneskelige eventyr, eventyret om kærligheden og dens frugter, de spirende liv, den nye generation. Forelskede par, kvinder i omstændigheder, kvinder med barnevogne og legende børn. Skade kun at vi med al vor kultur og civilisation har indrettet os så underligt, at en blivende mor må nages af bekymringer og angst. Ikke for smerten, men for sin og barnets fremtid. At hun ofte må føle moderskabet som en forbandelse. En mund mere at mætte, øgede vanskeligheder i alle ender og kanter. Underligt at vi har indrettet os sådan, at vi jager vordende mødre ud i

fosterfordrivelser og dølgsmålsfødsler, tvinger dem til at søge sidegadernes kvaksalvere. For bagefter at straffe dem. Rørsangerne drager mere omhu for det kommende slægtled, de laveste livsformer drager mere omhu.

En fodtur gennem Københavns grønne bælte er nærmere den virkelige romantik end et helt bibliotek af filmsromaner. Det er selve livets romantik, hverdagens romantik.

Flygtning Conchita Mosquera

Fra Benabarre til Port Bou ved den franske grænse er der 187 km. Fra Marseille til Nice 230 km. Og med et barn på armen, med en bylt på hovedet, nødtørftigt uden anden føde end den, man kan tigge sig til langs vejene, har hun vandret de lange strækninger fra Benabarre til Port Bou og fra Marseille til Nice. Hun fik lov at køre med militsfolkene til Berga. Det var i en stor Lasiauto, der kom fra fronten ved Huesca og skulle til Barcelona, ingen spurgte hende om noget. I bunden af lastvognen var der store pletter af blod. Foruden hende var der syv let sårede og en baskisk munk i vognen. Af og til sang de lidt. Hun havde sit barn på skødet og sad i vognbunden ved siden af munken. Det gik kun langsomt, det var aften, og det er svært at køre i bjergene uden lys.

I Berga boede hun om natten hos Castro Mosquera. Castro Mosquera var hendes mands bror. Han var anarkist, formand for vejarbejdernes fagforening. I Gil Robles-tiden måtte han flygte til Marseille. Castro Mosquera drillede hende med, at hendes mand var i Francos armé. Men han var jo i hæren, da fascisterne forsøgte deres kup i sommeren 36, og når man er i hæren, har man intet andet at gøre end at blive der. Der bliver kommanderet Gå, og så går man. Der bliver kommanderet March, og man marcherer. Uden at vide hvorhen og hvorfor. Man bare marcherer, som de andre. Det ved Castro Mosquera udmærket godt, og derfor er det forkert af ham at drille hende. Desuden er det jo også hans bror, og måske lever han slet ikke mere. Måske er han død, som hendes bror, der var i militsen og blev skudt af en tagskytte i Barcelona.

Castro Mosquera har givet hende et uldent sjal til barnet og ti franske francs, han havde liggende fra dengang, han var i Marseille. Og han har sagt, at hun skulle prøve på at nå frem til Nice, hvor det vrimlede med rige mennesker, hvor der altid var rigeligt at spise, så rigeligt, at man ikke engang spiste op, men levnede det halve. Fordi der jo var nok af det.

Desuden har Castro Mosquera givet hende et brev til en fisker i Port Bou, der skal skaffe hende skibslejlighed til Marseille. Men Castro Mosquera har sagt, at hun ikke skal blive i Marseille. Det er ikke en by for hende. Og Castro kender meget vel Marseille, kender La Cannebiére, havnen, søfolkene og pigerne, der falbyder sig på gadehjørnerne. Conchita skal ikke blive i Marseille, hun skal gå den stump vej til Nice. Ganske vist kender han ikke Nice, men han har hørt så meget om den by. Det er det sted, hun skal tage sig frem til; der vil hun nok kunne få noget at bestille og blive, indtil de italienske soldater, fremmedlegionærerne og maurerne er drevet ud af Spanien.

Conchita Mosquera er nået til Nice. For første gang i sit liv har hun set havet. Livet er forunderligt og beklemmende. Da de sejlede fra Port Bou stod banegården i flammer, himlen var rød af ildskæret, og de kunne tydeligt høre flyvemaskinerne, der ustandseligt dykkede ned over den lille grænseby, og bombeeksplosionerne, der fik luften til at dirre. Tilværelsen er forunderlig og uden mening. Conchita sidder på dækket og holder krampagtigt fast om sit lille barn, der klynker og småtuder i sjalet.

Langs vejen fra Marseille til Nice vokser der agaver og palmer. Hun går på den smalle sti i vejkanten, hele tiden stryger

autobusser og biler forbi hende. Der er mange huller og sten. På armen bærer hun sit barn, der med sin lille snavsede hånd famler ved hendes bryst. På hovedet bærer hun en bylt, som hun af og til støtter med hånden.

Det er ikke let for en ung kvinde fra en aragonisk bjerglandsby at forstå, at man sådan kan gå i timevis langs vejen, uden at nogen så meget som bemærker én. Ingen taler til hende, ingen tilbyder hende at køre. Hendes sko er forlængst slidt op, de skarpe sten skærer hendes fødder. En aften ved sekstiden når hun Nice.

Hun sætter sig på en bænk på Promenade des Anglais og ammer barnet. Der er så mange folk. De er så fine i tøjet, og mange af dem ser venligt på hende og barnet, der suger af alle livets kræfter og klemmer med begge de små beskidte hænder om brystet. Måske har Castro Mosquera haft ret. Fortovet er så bredt som to gader og belagt med fliser. Lysene har mange farver, luften er lun, og ovre på den anden side af kørebanen er der en fin café, hvor der er musik. Gennem vinduet kan man se nogen, der danser. Indtil nu har hun kun haft i tankerne at nå hertil og egentlig slet ikke tænkt over, hvad hun videre skulle foretage sig, nu sidder hun her på en bænk og spekulerer på, om Castro Mosquera har sagt noget om, hvad hun skulle gøre, når hun kom til Nice. Men nu kan hun ikke huske, om han har sagt noget om det. Desuden er hun træt og længes efter at komme til at sove. Hun sidder lidt og hører på bølgerne, der slår op over stranden. Hver gang en bølge trækker sig tilbage, rasler rullestenene ned. Det lyder så søvndyssende.

Men her kan hun jo ikke blive siddende. Hun bliver vildrådig. På landet er det ikke så svært, der kan man gå ind på en gård og

spørge om man må sove i laden om natten. Og selv om man ikke kan sproget, forstår folk alligevel én og er flinke og hjælpsomme, giver én et tæppe til barnet og lidt vin og lidt brød.

Hendes ansigt er træt og bekymret. Der er så mange folk, der går forbi bænken, det ville være naturligt for hende at bede dem om hjælp, men de ser så fine og fremmede ud. Måske vil de slet ikke forstå hende. Måske henter de øvrigheden. Og øvrigheden betyder alt ondt.

Nu sover barnet. Hun knapper til for brystet og tænker, at nu må hun gøre noget. Lidt efter kommer der nogen forbi, hun strækker hånden ud mod dem. Hun tigger. De går forbi. Som om de slet ikke havde set det. Men en af dem, en ung kvinde, vender tilbage og giver hende 50 centimes. Måske livet ikke er så svært endda, måske er det muligt at tigge de francs sammen, hun behøver for at få logi for natten, og i morgen vil måske nogen fortælle hende, hvad hun skal gøre.

Gaston Huguette er tjener i caféen *Tout est bon*. Caféen er åben hele døgnet, og personalet arbejder i tre skift. Før i tiden arbejdede de i to skift, men så kom folkefrontregeringen og de nye overenskomster. I denne uge arbejder Gaston Huguette fra 11 til 18. Det er ikke den bedste tid, det store ryk er omkring midnat, og det er det tidspunkt på døgnet, der giver den største procent pr. omsætning. Men selvfølgelig må man tage de dårlige uger med, og det kunne jo sådan set også være lige meget, hvis man ikke levede fra hånden og i munden. Og Gaston Huguette er efterhånden nået til det standpunkt, at

man lige så godt kan bruge pengene, efterhånden som man tjener dem. De slår ikke til alligevel.

Nu har Gaston Huguette vel været tjener i *Tout est bon* på det nærmeste i syv år. Dengang havde han mægtige planer om at lægge penge op og engang med tiden rejse hjem til Paris og starte en biks for sig selv. Han vidste, hvordan sådan en restaurant skulle være, der skulle være musik middag og aften og kvindelig betjening. Det trækker hankønnet til, og størstedelen af publikum er hankøn. Maden skulle være pænt anrettet, og den skulle være billig. Så gjorde det ikke så meget, at portionerne var små og kvaliteten ikke førsteklasses. Han havde endda vidst, hvor meget han skulle bruge til startkapital, og hvor længe han ville være om at spare det sammen.

Men selvfølgelig var det gået helt anderledes. Det er sgu let nok at beslutte sig til at være sparsommelig og fornuftig, og så længe man kan holde til det, er livet fuldt af forventningens glæde. Hver uge sætter man penge i banken, man ser med spot på de gamle tjenere, der ikke har drevet det til noget, enten fordi de har giftet sig for tidligt, eller fordi de ikke er af det rigtige stof, og man hygger sig i det hele taget i forestillingen om fremtiden, spekulerer på, hvad man skal kalde restauranten, og hvordan servicet skal se ud.

Og så går uden, og en efter en glider illusionerne længere og længere ud i horisonten. Så skal man købe det ene, så det andet, så tjener man ikke det, man havde tænkt sig, så begynder man at tvivle, bliver ligeglad, letsindig, og tænker man må hellere se at få noget ud af livet, mens man er ung. Så kan man altid senere se at få lagt lidt til side, så man kan være fri for at bestille

noget, når man bliver gammel. Så man kan have sin alderdom i fred, gå og promenere, se på at andre arbejder.

Gaston Huguette har underskud. Han regnede med at have tjent op imod 100 francs, og da han gør op, viser det sig, at han har mindre, end da han gik på arbejde. Måske har han givet forkert tilbage, måske er det et selskab, der har lavet forsvindingsnummer. Satans også. Her går man og slider og slæber en hel dag, og så har man sat penge til. Har måttet betale for at være på arbejde.

Han gør afregning, tager sin jakke på og går sur og træt ud på gaden. På Promenade des Anglais række en ung kvinde med et barn hånden ud imod ham. En tiggerske. Hvad faen rager det ham. Han kunne selv have nødig at tigge. Han siger ikke noget til, at de går rundt på caféerne og sælger et eller andet, blomster eller sikkerhedsnåle eller hvad de nu kan finde på, men ligefrem at sætte sig på en bænk på Promenaden og bare strække hånden ud mod dem, der går forbi, det er nu alligevel temmelig flot. Og med et barn på skødet, for at vække folks medlidenhed, hun kunne da i det mindste have ladet barnet blive hjemme. Måske er det ikke engang hendes barn, hun er jo ikke ret gammel, i hvert fald ikke fyldt tyve.

Da han en time senere er på tilbagevejen, sidder hun der endnu. Der går stadig mennesker forbi bænken, men hun tigger ikke mere. Hun sidder og stirrer tomt frem for sig. Måske er hun ikke en professionel. På bænken ved siden af hende ligger en bylt, hendes fødder er nøgne og sårede. Hendes

kind er endnu barnligt rund, og har man først set det, opdager man det ene pigeagtige træk efter det andet.

Gaston Huguette sætter sig på bænken ved siden af hende, og da han har siddet lidt, taler han til hende.

Gaston har egentlig ikke mange glæder i denne verden. Sommetider går han i biografen, og det sker, at han drikker sig fuld. Det hænder også, at han har et forhold til en eller anden kvinde, et løst forhold, hans liv er jo sådan set gået i fisk, på grund af det tåbelige stræberi og drømmen om en spiserestaurant med musik og billig mad i Paris. Han er egentlig meget ensom, Gaston Huguette. Der kommer sommetider et fjernt blik i øjet, når han på caféen ser, at en kvinde retter ved sin kærestes slips. Det er meget længe siden, nogen har rettet ved hans slips, børstet et fnug af hans revers eller skændt på ham. Ikke engang nogen til at skænde på sig har han.

Conchita Mosquera svarer venligt på hans spørgsmål. Han taler et ubehjælpsomt spansk, men alene det at tale med et menneske nu i aften, hvor hun har nået sin rejses mål, men hvor alle udveje synes lukket for hende, hjælper hende ud af hendes sløvhed. Måske han kan fortælle hende, hvad hun skal gøre, måske han vil hjælpe hende.

Gaston Huguette vil hjælpe hende. Han bor ikke komfortabelt, men han vil give hende husly for natten, og i morgen vil han gå med hende til *Secours populaire*, der vil hjælpe hende uden at hun behøver at risikere, at man tager barnet fra hende eller indespærrer hende i en koncentration.

Conchita er ikke fyldt tyve år, men kender livet så meget, at hun tøver. Men måske kender hun ikke livet nok. Og så er der jo

barnet.

I en port i Rue Gioffredo sidder fem katte på rad og slikker sig. Over gården til venstre bor Gaston Huguette i et møbleret værelse med gaskøkken på gangen. Der ligger en snavset flip på sengen, på bordet ligger en kam fuld af hår ved siden af en æske skosværte uden låg. Fra skabet henne ved vinduet henter han brød, en flaske rødvin, der er trekvart fuld, en stump pølse og et stykke ost.

Conchita spørger, hvor hun kan lægge barnet. Gaston holder inde med sine forberedelser og ser lidt åndsfraværende på hende, han havde fuldstændig glemt barnet. Men hvis man sætter de to lænestole sammen ovre i hjørnet, må det vel kunne ligge der.

Under måltidet er Gaston nervøst livlig. Han er meget omhyggelig over for Conchita og sørger for, at hun får nok at spise. Hun er meget træt og lytter mere efter barnets åndedræt end efter sin værts konversation. Da de har spist, siger han, at han vil bikse et leje sammen til sig selv på gulvet, så kan hun ligge i sengen. I morgen vil han købe et par sandaler til hende, og måske kan han skaffe hende noget arbejde på en restaurant. Alt sådan noget siger han.

Men ud på natten kommer han og vil ligge i sengen hos hende. Hun protesterer hviskende, for ikke at vække barnet. Hun føler hans stødvise, varme ånde, hans famlende hænder, og værger for sig, lydløst forbitret. Hun prøver at få ham til fornuft, at appellere til hans hæderlighed, men han er ophidset og sanseløs, hører end ikke hvad hun hvisker. Hun er meget træt, måske vil hun opgive at kæmpe imod. Han tror at være

situationens herre og slipper sit krampagtige tag om hendes håndled, i samme nu puffer hun til ham af al magt, får begge hænder fri og puffer ham igen, så han vælter omkuld.

Barnet er vågnet og klynker ovre i hjørnet. Hun springer ud af sengen, men han fanger hende, holder hende fast. Hun kæmper imod. På bordet ved siden af sengen står den tømte rødvinsflaske. Pludselig ser hun sit snit til at gribe flasken og slå ham i hovedet med den. En gang, to gange slår hun ham med flasken i hovedet.

Han griber for sig med hænderne i luften og segner om ved siden af sengen. Hans mund er åben, hans hænder med de krogede tjenerfingre holder krampagtigt i sengeforliggerens luv. Hans øjne er brustne.

Langsomt slappes hendes muskler. Flasken glider ud af hendes hånd og ruller klirrende over stengulvet. Så skriger hun. Skriger som et dyr.

I aviserne er der billeder af huset med et kryds under det vindue, bag hvilket Gaston Huguettes hoved blev smadret med en rødvinsflaske. Pensionatsværtinden fra forhuset er med på billederne. Kattene er også med.

Conchita sidder i et fængsel i Cimiez og afventer, hvad man vil gøre med hende. De har taget barnet fra hende, og måske bliver hun dømt. Hun forstår ikke meget af det hele. Fra den dag hun forlod Benabarre, er hun hvirvlet rundt mellem mennesker, ting og forhold, hun ikke kender. Hun er flygtet, fordi hendes hjemland blev lagt i ruiner af fremmede soldater, for at værge sit barn. Hun har rejst meget langt for at komme til Frankrig, hvor der ikke er krig, men fred og asylret. Hun er en

ung kvinde fra en nordspansk landsby, der nu er en dynge sodede sten.

Den sidste illusion

Nu har han stået i næsten en time og ventet på Frans. Han kender nøje butikkerne ved det hjørne, hvor de aftalte at træffes. En time er lang tid. Når man venter. Der er legetøjsforretningen med alle de sjove små ting, der er lavet af fangerne på Vestre Fængsel, sikken et humør de mennesker må have haft, eller er det måske bare teknik, grisen der lukker det ene øje og ser skælmsk ud. Men måske er det ikke en fange, der har lavet den, måske er det en lille legetøjsfabrikant i en sidegade på Nørrebro, der slås som bare satan for at holde den gående – eller for at udvide og nå den så eftertragtede sociale position med sommerhus og måske en lille bil, garage i det ene hjørne af haven og så videre.

Frans plejer jo ellers at være så pålidelig. Men kan selvfølgelig være blevet forhindret. Så det er vel bedst at se tiden lidt an. Et kvarter endnu. Man forsømmer jo ikke noget med det. Desværre. Desuden kan det være underholdende nok at stå og se på gadebilledet. Selvom der ikke egentlig sker noget, er det altid sjovt at stå og se på folk, på butikkerne, på sporvognene og bilerne. Foran legetøjsforretningen står ungerne og siger "Helle for det der," en der er særlig snedig og særlig stor i slavet siger "Helle for det hele". Så er der ikke noget til de andre. Og når de andre ingenting har, er det dobbelt så rart selv at have noget.

Og hvis Frans ikke kommer, er det velsagtens fordi der ikke er nogen gode nyheder. For selvom Frans er god nok, er han lidt fej og vil foretrække at skrive et brev fremfor at skulle sige ham lige op i hans åbne ansigt, at der ikke er noget at gøre. Så er ballet jo sådan set forbi og han kan gå hjem til sin kone og sin

opvarmede middagsmad. Sige noget behøver han ikke, hun vil med det samme kunne se på ham, at der alligevel ikke var kommet noget ud af det med Frans. Kvinder har jo et skarpt blik for sådan noget.

Måske har han heller ikke lyst til at gå hjem, måske har han mere lyst til at gå en lang tur og spekulere på, hvad faen det hele egentlig skal blive til. En mand trænger af og til at være alene. Og det er jo altid ham, der skal gå og regne ud og regne ud. Ens kone spørger jo bare efter penge til husholdningen. Hvis hun da ikke ligefrem siger sådan noget, som at nu har Sørensen ovenpå da fået arbejde, så arbejde er der da, og at det vel ikke er så helt umuligt at få, hvis man da vil gøre lidt for det selv. Og ikke bare lader stå til og tror, at det hele kommer af sig selv. Og hvis man så henviser til, at Sørensen er organiseret og har fået arbejdet anvist gennem fagforeningen, vil hun såmænd bare bebrejde ham at han ikke er organiseret og glemme, at det var hende selv, der i sin tid med hænder og fødder havde sat sig imod, at han gik ind i fagforeningen fordi hun ikke syntes det var fint for en kontormand.

Men endnu er der da håb om, at Frans kan komme. Og i samme øjeblik han drejer om hjørnet vil det kunne ses på ham, om han har gode nyheder. Man har før hørt om folk, der havde opgivet alle håb og så i sidste øjeblik kom hjælpen. Når nøden er størst, er hjælpen nærmest. Og nu havde sagerne jo efterhånden udviklet sig sådan, at det var knald eller fald, om Frans kunne skaffe ham det arbejde, eller han skulle gå ind i det nye år uden andre udsigter end socialkontor og elendighed.

Om ti minutter er der gået en time over den aftalte tid, men Frans har aldrig været særlig præcis af sig og kan desuden have

fået overarbejde. Der er såmænd ingen grund til at være så bekymret, Frans har haft en times overarbejde og om et kvarters tid kommer han farende og siger undskyld forsinkelsen og at den er iorden med det nye job. Og måske kan man begynde allerede til den første. Så er kvalerne forbi, fast stilling og 200 kr. om måneden. Med udsigt til avancement, betalt sommerferie og nyt tøj til sig selv og til konen. Tanken er oplivende, livet synes pludselig lysere og gadebilledet bliver venligt og interessant. Livet er jo egentlig godt nok og folk er jo rare, når det kommer til stykket. I virkeligheden er der jo ingen der vil hinanden noget ondt.

Nu står der en kone ved stoppestedet. Ved siden af står hendes mand. De smiler til hinanden, somom de havde en rar hemmelighed sammen. Og de ser just ikke velhavende ud. T øjet er fattigt. Til gengæld er de velhavende, hvad afkom angår. Manden har en lille en ved hånden, kvinden en på armen og ser man rigtig efter, har hun også et lille menneskebarn i maven. Hvis hun nu bare kunne få den lille på armen til at sove, så den ikke begyndte at hyle, såsnart de kom ind i sporvognen. Andre passagerer ser altid så rasende ud, såsnart en unge småtuder lidt.

Selvfølgelig er livet rart og fuldt af kønne ting. Og gadebilledet her i tusmørketimen er fuldt affarver og afliv. Gule sporvogne, menneskeansigter, neonlys, blankslidt asfalt og taxabiler. Det er bare fordi man evig og altid skal gå og spekulere over, hvordan man skal klare dagen og vejen, at man glemmer at se på det. Hvis man nu fra start havde været nogenlunde klar over, hvordan ens liv ville komme til at forme sig, ville man vel heller ikke have følt det så forbandet.

Det var hele den række af skuffelser, der gjorde at man glemte at føle sig glad ved livet. For når man kom i lære, syntes jo det hele at ligge så strålende klart for en, man avancerede hurtigt og sikkert, blev første mand i forretningen, gift med chefens datter og endte som selvstændig eller kompagnon med villa i Tårbæk og alt sådan noget. Selvfølgelig kunne det ikke gå anderledes. I de illustrerede ugeblade gik det jo altid sådan og for den sags skyld også i filmen.

Og så opdagede man lidt efter lidt, at det var løgn. Efter læretiden kom man ind i et stort firma, hvor der ikke var spor af romantik, hvor man ikke så meget som så et glimt af chefens datter og hvor avancementer var noget der indfandt sig sammen med de grå hår.

Når man sådan står på et gadehjørne og venter på at få besked på, om man er købt eller solgt, kan man ikke lade være med at tænke tilbage og spotte sig selv lidt, fordi man var så naiv dengang. Han husker så tydeligt dengang fagforeningen agiterede blandt kontorpersonalet. Selvfølgelig skulle han ikke have noget af at være organiseret. For det første passede det sig ikke for en kontormand og for det andet havde han jo en strålende karriere for sig, hvor han så sandelig ikke havde brug for nogen fagforening. Men selvfølgelig kunne man godt høre, hvad de sagde og han havde da heller ikke følt sig for fin til at deltage i personalemødet, der blev afholdt for at drøfte spørgsmålet: organiseret eller ikke.

Det var sådan set fra det øjeblik, begivenhederne var gået slag i slag. En af kontorpersonalet, der troede at han stod for tur til at avancere og blive overordnet, havde deltaget i mødet og var gået lige derfra og til chefen og refereret. Og det havde

resulteret i at de på lønningsdagen alle sammen havde fået en skrivelse fra firmaet, en erklæring til underskrivelse. Hvis de fortsat ønskede at være ansat i virksomheden ogsåvidere.

Og så den gamle historie et par måneder senere om indskrænkning af personalet. Og de der var mistænkt for sympati med fagforeningen, var de første der røg. Og dem havde han altså været imellem tiltrods for at han aldrig havde interesseret sig for fagforening, men kun tænkt på sin strålende fremtid. Det var sgu ligeved at være tragikomisk.

Og så jagten efter et nyt arbejde. Det var lige efter, at han var blevet gift. Villig til hvadsomhelst. For hvadsomhelst. Og endelig en dag et svar på en billet. En samtale med en chef der søgte en bogholderikyndig til sin forretning, en chef der straks så, at han var mør og benyttede sig af det til at trykke lønnen. Dengang havde han ikke været klar over det, men man lærte jo efterhånden chefernes små snedige påhit at kende. Han var for gammel sagde chefen. Det var en ganske ung mand, han søgte. Og lønnen var jo ikke så stor. Men selvfølgelig, hvis han ville gå for samme løn, kunne han godt få arbejdet. 150 kr. Og selvfølgelig havde han været lykkelig over den humane chef, der tog ham, tiltrods for at han var for gammel. Og når man er næsten tredive, er man for gammel. Ikke til at bestille noget, men til den løn, firmaet er istand til at betale.

Men stillingen fik han da. Han hørte til de lykkelige, der havde arbejde. Og i sin fritid kunne han spekulere over, hvordan han skulle kunne forsørge sin kone og sig selv for 150 kr. om måneden. Selvfølgelig var det kedeligt, at da den første kom fik han kun 50 kr. med løfte om resten i løbet af et par dage. Og han var henimod den femtende, før han fik det sidste

afdrag på sin gage. Så måtte han jo låne lidt penge hist og her for at kunne klare husleje og afdrag på møbler. Chefen skød sig ind under, at han lige i disse dage stod og manglede kontanter. Man kunne måske have accepteret det, hvis forretningen havde gået dårligt. Men forretningen gik udmærket og chefen levede på en stor fod. Det var bare fordi han i sine dispositioner ikke tog det så højtideligt med personalelønningerne.

Og så efter nogle måneders arbejde gjorde han oprør mod vilkårligheden og hensynsløsheden med det resultat at han blev fyret. Uden endda at få den løn, han havde tilgode. Og derefter socialkontoret og fjorten dages arbejde i et varehus som juleassistance med overarbejde og pukleri.

Og nu står han på et hjørne og venter på Frans. Om et par dage er det nytår. Og hvis Frans ikke har kunnet skaffe ham den tjans på det lager, bliver det sgu et kønt år at gå ind i. Om man dog havde været murer eller tømrer. Om man dog dengang ved personalemødet havde meldt sig ind i fagforeningen. Om man dog havde været klar over, at det er så uendelig få, der avancerer til ledende stillinger. Om man dog havde været klar over, at det kun er i romanerne, man ender i direktørstolen.

Virkeligheden idag kunne have været anderledes og bedre, hvis han i tide havde vidst og forstået det, han vidste og forstod idag. Så havde hans ungdom ikke i den grad været en endeløs række af illusioner, der bristede. En efter en. Så havde han ikke idag været et hjælpeløst bytte for vilkårlighed.

Det begynder at sne. Fine lette dun, der bliver til vand, når de når asfalten. Bilerne laver sorte striber på gaden. Denne aften er et vendepunkt i hans liv.

Frans kommer ikke. Nu er det så sent, at han ikke kan komme. Imorgen ligger der et brev fra ham, fuldt af forsøg på at trøste og med et pænt og forsigtigt tilbud om et lille venskabslån til at tage brodden af fiaskoen.

Frans kom ikke. Men kendsgerningen er ikke så hård, som han havde ventet. Den sidste illusion er røget, og han vil lægge sin tilværelse om. Det har gjort ham stærk at sige farvel til illusionerne og tage virkeligheden, som den er. Ved den første lejlighed vil han melde sig ind i fagforeningen. For første gang forstår han, at han tilhører arbejderklassen og det gør ham stærk. Livet er godt nok. Det er løgnene der ødelægger det.

Gaden er blevet våd. Det sprøjter fra bilerne og sjappet gør fødderne kolde. Ovre på den anden side, i herreekviperingsforretningen, er der juleudstilling, en rar nissefar med langt, hvidt skæg af vat tager pæne habitter op af en stor sæk. På altanen på første sal er et neg hængt ud til spurvene.

Teddy-smugleren

Da han havde drukket kaffen, satte han sig mismodig til at læse i nogle forslidte ugeblade. Hvis han så endda havde haft en cigaret, ville livet have været tåleligt. Omsider tog han mod til sig og sagde let henkastet til serveringsdamen om at skrive kaffen på regningen. Og for at bortjage det pinlige indtryk tilføjede han i en ligegyldig tone, at han ville gå over på billardsalonen og ta et slav billard, hvorpå han ret hurtigt sørgede for at komme ud ad døren, inden hun kunne nå at få sagt noget om, at kaffe og sådan noget ikke kunne skrives på regningen, men skulle betales med det samme.

I Kiruna var der kun én billardsalon, men som regel var der altid mennesker på denne tid af aftenen, og hvis man var heldig, kunne man altid mænge sig med nogen, der ville gi en genstand for at høre på ens løgnehistorier, en cigaret kunne man i hvert fald altid redde sig. Da han kom ind på værtshuset, var luften tyk af røg og uddunstninger, der var fuldt af mennesker og en helvedes støj, menneskestemmer, klirrende service og billardballer. Han stillede sig ved et af billarderne. Lod som om han så på spillet – for at skjule, at han ikke havde penge, så han kunne sætte sig ned ved et bord og bestille en genstand. Det var fire minearbejdere, der spillede. De var halvfulde og morede sig storartet. En af dem spurgte, om han ikke ville tjene til en genstand ved at rejse keglerne.

Det ville han gerne, selv om han hellere ville have haft de penge, genstanden kostede. Da han havde smidt jakken og skulle til at begynde, spurgte en anden af minearbejderne ham, hva faen han var for en kanut. Sin vane tro stak han en løgn,

sagde noget om, at han lige var kommet fra Norge dagen før, fra Narvik. Det blev minearbejderen meget vred over, han skulle faen ikke ha nogen forbandet nordmand til at gå og rejse sine kegler, hvis de andre ville ha deres kegler rejst af sådan en norsk landstryger, der kom til Sverige for at leve på nas på svenske arbejdere, måtte det blive deres egen sag, det skulle han ikke blande sig i, men hans kegler skulle i det mindste – osv. Keglerejseren indvendte spagfærdigt, at han ikke var nordmand, men dansker. Minearbejderen stod lidt og grundede over, hvad der kunne siges mod danskerne, og pausen benyttede keglerejseren til at oplyse, at han forøvrigt ikke var landstryger, men en hæderlig sømand, der var afmønstret i Narvik og fægtede sig frem til Haparanda, hvor han nok mente, han kunne få hyre.

Minearbejderen kunne kun redde situationen ved at slå helt om og hævde, at så var keglerejseren en guttermand, der faneme sku ha en genstand på hans personlige regning og det omgående, danskerne var verdens bedste mennesker og sku ha alt det og drikke, som de bare ku labbe i sig, og det skulle ikke koste dem en skilling.

Jamen, når du kommer fra Narvik, så har du måske nogle ordentlige menneskecigaretter med dig og ka sælge et par pakker til os, sagde den minearbejder, der havde bedt ham om at rejse kegler. Der er jo ingen djævel, der ka ryge det skidt, man får her i Sverige.

Næ, keglerejseren havde ikke nogen norske cigaretter, men var meget interesseret. Ja, sagde minearbejderen, hvis du havde haft en pakke Teddy, havde jeg givet dig halvtreds øre for den, og i Norge koster den 25 øre, med den kurs, vi har nu, blir det

kun tretten svenske øre, så hvis du havde tænkt over det, havde du nok kunnet tjene en skilling. Danskeren mente, at de vel ikke var sådan at få over grænsen. Det er sgu da meget nemt, sagde han, der hadede nordmændene, du kryver bare op i en tom malmvogn, så er den klaret.

Da danskeren kom op på sit hotelværelse, tændte han ikke lyset og gik ikke i seng, men lagde sig fuldt påklædt oven på dynen, sengetæppe og det hele. Han lagde armene under nakken og så tomt ud i det halvmørke rum. Efter en halv times tid fandt han et cigaretskud i sin jakkelomme og røg det langsomt og omhyggeligt, tog salver og slap først skuddet, da det brændte fingerspidserne. Noget senere sprang en firkantet lysflade frem på væggen og fortalte, at der blev tændt lys i et værelse på den anden side af gården. Han stod op og stillede sig ved vinduet. Lyset kom fra et lille kammer i øverste etage. Der var kun lukket halvt for. Der var ingenting at se. Ikke engang en skygge på gardinet.

Han blev træt og støttede albuerne i vindueskarmen og hagen på hænderne. Pludselig så han, at der stod en pige i værelset. Hun foretog sig et eller andet, det ene øjeblik var hun skjult bag gardinet, i næste øjeblik kom hun atter frem. I lang tid skete der ikke andet, og hans hjerne begyndte igen at beskæftige sig med Teddy-cigaretterne, der skulle hjælpe ham ud af alle vanskelighederne, betale hans hotelregning, noget ordentligt kluns og rejsen hjem til København. Så slukkede lyset i pigekamret. Han fortsatte med at hænge i vindueskarmen og gav sig til at spekulere på pigebarnet derovre, der nu stod og var ved at trække tøjet af, men blev så pludselig mindet om, at han

var sulten. Selvfølgelig kan man ikke leve i ugevis af kaffe og cigaretter uden at føle sult.

For resten måtte det vel også være så sent nu, at det var på tiden at starte. Hele hotellet sov, og det var så stille, at man kunne høre støjen af transportvognene ovre i malmminerne. Under vindueskarmen hang et reb sammenrullet, beregnet til brug ved ildebrand. Han bandt den ene ende fast i håndtaget på sin lille kuffert, åbnede vinduet og firede kufferten ned, svang sig over karmen og gled selv samme vej. Tovet nåede ikke helt ned til jorden, han måtte hænge i den ene arm, mens han løste rebet og lod kufferten dumpe ned. Så sprang han selv.

I café Loussaware var der åbent hele natten, her fik minearbejderne sig en opstrammer, når de var på natskift. Spiritus kunne man jo ikke få, men de fleste havde en flaske estisk smuglersprit i lommen, og til nød kunne man lave sig en halv kaffe med en sjat Eau de Cologne. Danskeren skulle ikke nyde noget, men ville bare spørge, om hans kuffert ikke kunne stå i caféen en uges tid. De gloede jo nok lidt på ham, men sagde for resten ingenting, tog bare kufferten, da han havde taget i den, hvad han skulle bruge, og fordelt det i sine lommer. Han fik den tanke, at han måske kunne skylde for en kop kaffe og en pakke cigaretter, nu de havde hans kuffert i pant. Det fik han, men da han havde drukket kaffen og fået ild på en cigaret, sad han og var ved at falde i søvn i varmen og tobaksrøgen, sad og nikkede med hovedet og var bestandig ved at døse hen. Så mandede han sig op og tumlede ud i det grå morgenlys.

Han fulgte jernbanelinjen til Narvik. Nogle strækninger kørte han med det elektriske tog, der transporterede jernmalm fra Kiruna til Narvik. Det foregik på den måde, at han sprang på en af malmvognene, når toget langsomt var ved at sætte igang efter at have holdt på et sidespor for at lade et modgående tog passere. Det var ikke særlig behageligt og ikke helt ufarligt. Ugen i forvejen havde man fundet liget af en vagabond på strækningen mellem Porjus og Gellivare. På den anden side var det besværligt at gå på svellerne, og på lange strækninger var linjen overbygget mod snefog, eller der var tunneler, så man måtte trave en mægtig omvej op over fjeldet. Han overnattede i linjevogternes udhuse og gjorde ustandselig den overraskende opdagelse, at de ikke havde noget imod det, at de tværtimod var glade ved at se en fremmed i deres ensomhed og lønnede hans løgnehistorier ved at give ham både penge og mad. Og hvorfor skulle han ikke lyve, når de nu så godt ku li det. Sandheden forekom ham jævnt kedelig, og han var sikker på, at de ikke havde været spor glade over at høre den.

Over den norske grænse sad han i en bremsekupé og gjorde sig så lille og flad som muligt bag de åbnede døre, så at personalet eller grænsekontrollen kunne kigge lige gennem kupéen uden at se ham. Da han kom til Narvik, var han så stiv i lemmerne, at han dårligt kunne hoppe af og måtte sidde lidt på en sten, inden han gik op i byen for at finde et logi.

Næste morgen var han så heldig at få at vide, at der boede en dansker i byen. Han gik straks hen til ham og fortalte ham en af sine allerbedste historier, med det resultat, at manden stillede ham en kontant belønning og mad i sigte, hvis han ville gå og rode i hans have et par dage. Haven var udmærket i orden, der

trængte ikke til noget som helst, men folk kan nu engang ikke li at gi noget bort, uden at modtageren yder noget for det, de får.

Da han havde fået sit honorar, gik han på jagt efter en cigarhandler, der ville gi ham rabat ved et større indkøb af Teddy-cigaretter. Han fandt en nede ved havnen, som han lod forstå, at han efterhånden ville få brug for ret store partier, hvis man da kunne enes om rabattens størrelse. Cigarhandleren blev begejstret over fremtidsudsigterne og indrømmede ham så stor rabat, at han næsten fik cigaretterne til indkøbspris.

Nu var den nærmeste fremtid sikret. Når han solgte cigaretterne i Kiruna, ville det indbringe ham så meget, at han kunne tage tilbage til Narvik og købe over dobbelt så mange, selv om han brugte af pengene til at leve for. Der var ved at komme mening i tilværelsen. For resten var det så varmt i disse dage, at folk ikke bestilte andet end at spise *rømmelkolle* og gå i vandet. Altså de, der havde råd til det. De andre måtte selvfølgelig slæve som sædvanlig.

En malmvogn er en stor tipvogn, der er til at åbne i bunden. Den er så stor, at en mand kan stå oprejst i den uden at blive set fra banelegemet. Malmvognene holdt i lange rækker på Narvik banegård, og for et almindeligt menneske var det ikke let at finde ud af, hvilke vogne der skulle køre først, så man ikke risikerede at sætte sig op i en vogn, der måske ikke skulle køre de første par dage. Der var ikke andet at gøre end at vente, til det blev mørkt, og så hoppe op i en af dem, efter at toget var begyndt at køre.

For at slå tiden ihjel til det blev aften dryssede han om i byen med alle sine Teddy-cigaretter i en pæn, solid pakke under

armen, drev rundt i havnen og så på skibene og var inde på en lille café og drikke bock. Når man endelig var i et land, hvor man kunne få stærkt øl uden ceremonier, måtte man selvfølgelig benytte sig af det. Selv om man egentlig ikke brød sig om stærkt øl.

Da så natten faldt på, satte han sig på en vognpuffe i en af de lange stammer af tomme malmvogne og gav sig til at vente. Faens osse, at det ikke var rigtig mørkt; her nord for polarkredsen kunne en sommernat højst yde en smule skumring. Nede fra havnen kom lydene af malmen, der styrtede fra vognene ned i skibenes bug, hver gang en tipvogns bund blev åbnet, hørte man først et brag og derefter raslen. En stor myggesværm dansede over hans hoved.

Så pludselig var der en togstamme, der var ved at sætte sig i bevægelse. Han måtte passere to rækker vogne for at nå derhen. Med sin store pakke i favnen jumsede han over pufferne og nåede ud til det kørende tog, der allerede var kommet godt i gang. Men det skulle nås. Han smed pakken op i en af vognene, sprang på og hagede sig godt fast, hævede sig i armene op over kanten og lod sig kure ned ad tipvognens indvendige side. Så sad han i vognens bund og kunne tage et overblik over situationen. Hans cheviotstøj havde ikke haft så godt af behandlingen, og han havde fået sig nogle skrammer. Pakken lå i behold ved siden af ham.

Han kom over grænsen uden at blive opdaget. Lidt efter begyndte det at regne. Han tog sin jakke af og lagde den oven på pakken. Teddy-cigaretterne var hans livs håb og måtte ikke blive våde. Han selv blev gennemblødt i løbet af et par minutter,

men tankerne om fremtiden varmede ham og gjorde strabadserne ubetydelige. Når han havde tjent lidt flere gysser, ville han organisere smugleriet i stor stil, få sig en kompagnon, der kunne opholde sig i Narvik for at indkøbe og afsende cigaretterne, anbringe dem i en bestemt malmvogn i et tog, der gik på bestemt tid. Der måtte vel være en køreplan, så han nøjagtigt vidste, hvornår vedkommende tog ankom til Kiruna. Desuden kunne jo hans kompagnon sætte et kridtkryds på vognens side, så han kunne finde pakken. Desuden ville han heller ikke selv sælge cigaretterne, det var for risikabelt. Han ville lade andre sælge dem på beværtningerne mod at give dem del i fortjenesten, det var der såmænd nok, der ville. Og hvis importen blev større, end markedet i Kiruna kunne aftage, ville han organisere salg i Gellivare, Malmberget og Porjus, ja måske endog i de store byer sydpå. Måske ville han aldrig tage til København mere, hvad skulle han i det hele taget der efter, arbejde var der ikke til at få, og at sidde på folkekøkkenet og i socialkontorets venteværelse var der ikke meget grin ved. Måske – engang med tiden, når han havde tjent penge nok – at han ville vende hjem, købe sig en lille cigarforretning, der gav god indtægt, så han kunne gå ud om aftenen ligesom andre folk og ta i Dyrehaven om Søndagen og drikke kaffe i Studenterkilden. Måske ville han så gifte sig.

Han begyndte at fryse. Der var endnu fire timers kørsel til Kiruna. Han rejste sig op og begyndte at banke næver. Det regnede stadigvæk lidt. Malmstøvet i vognbunden var blevet til slam. For rigtig at få varme i kroppen gav han sig til at hoppe og op ned, så det gungrede i vognens metalbund, med det resultat,

at lukkemekanismen gav efter, og bunden forsvandt under hans fødder.

Det elektriske tog mellem Kiruna og Narvik kører hurtigt, og tomme malmvogne laver et forfærdeligt spektakel. Hans dødsskrig er næppe blevet hørt af andre end de kvækkende frøer. Det frygteligt lemlæstede lig og en hel masse pakker Teddy-cigaretter blev først fundet af linjevogteren et par dage efter.

Forår på forperronen

Det er en underlig verden, vi lever i. Nu har Hitler taget Østrig, England har truffet den beslutning at lade være at træffe nogen beslutning, og Greta Garbo har givet en indbrudstyv et blåt øje. Og alligevel er det noget helt andet, man snakker om på sporvognens forperron. Man snakker om, at det er ved at blive forår. Verden er altså alligevel ikke mere tosset, en at det bliver forår, ganske som det plejer. Uanset oprustning, krige og dansk films lave standard er det ved at blive forår. De grønne græsspirer er ved at bryde sig vej gennem den sorte muld i parkerne, ribesbuskene er knaldgrønne i Botanisk Have, og i Skudehavnen er man ved at gøre kragejollerne i stand.

Ovre på Fyn har man opdaget en veritabel Tarzan. Et skovmenneske, der svinger sig rundt i træernes grene under høje hyl og ikke længere vil være menneske, hvad man så inderligt godt kan forstå. Han er blevet ked af at være civiliseret og vil meget hellere lege abe, bo i en skovhytte og forskrække små, pæne piger, der tager i skoven om søndagen for at plukke anemoner og føle på bladknopperne, hvor længe det mon endnu vil vare, inden de bliver grønne.

Vognstyreren mener, at den fynske Tarzan, når alt kommer til alt, er klogere end os andre, og den pæne, tykke mand, der ikke kan tåle at se en vognstyrer uden at skulle snakke med ham, mener, at man måske skulle opgive sit borgerlige erhverv, skattebilletten og hele møget og flytte op i et træ i Hareskoven. Han ser ud til at være grosserer i damestrømper og er præget af mange gode frokoster, men derfor kunne der måske nok blive en meget hæderlig Tarzan ud af ham. Han kan jo lade være at

gynge i de allertyndeste grene, men sørge for at vælge nogen, der kan bære hans to hundrede pund, når han under høje hyl svinger sig fra det ene træ til det andet. Jeg er sikker på, at det godt kunne lade sig gøre. I løbet af et år eller to ville han komme til at ligne Jakob i Zoologisk Have.

Den fynske Tarzan er sikkert ikke så tosset. I stedet for radio hører han nattergale, og når det er fuldmåne, udstøder han sit lange, klagende uhuuuuu, ligesom sin berømte, velbarberede kollega i de amerikanske film. Nu bliver han jaget af politiet med sporhunde. Han skal med djævlens vold og magt tilbage til civilisationen og gå på socialkontoret som andre pæne mennesker.

Kontordamen, der skal af ved Rigensgade og altid er for sent på den, kunne egentlig godt tænke sig at komme en tur til de fynske skove og blive taget til fange af Tarzan. Det ville være meget sjovere end at sidde og skrive fakturaer hele dagen. Hun ser drømmende ind i Kongens Have og er lige ved at glemme at komme af.

Men det er måske foråret.

Og imens jodler Tarzan sine skovmandshyl med fynsk accent. For der er jo det mærkelige og sjove ved mennesket, at det ikke altid er nok for det at få sin mave fyldt og have tag over hovedet om natten. Der foregår noget inde i det, som af og til tager magten og får det til at foretage sig pudsige ting, der er fuldkommen i strid med, hvad man almindeligvis anser for at være pænt og dannet.

For Tarzan er jo ikke noget isoleret fænomen. Så længe der har været noget, der bare lignede civilisation, har der været

mennesker, der brød ud fra det hele og foretrak at leve ensomt og afsides under primitive forhold. I nogle perioder har menneskene æret og hyldet disse ensomme, til andre tider har man betragtet dem som idioter. I vore dage betragter man det som uorden og lovovertrædelse, og et velordnet samfund tåler selvfølgelig ikke uorden. Man kan sgu da ikke have folk rendende rundt i skovene på den måde.

Når folk i gamle dage syntes, at civilisation egentlig var noget kedeligt noget og flyttede ud i ørkenen for at bo muttersalene i en hytte, blev de ikke hentet tilbage af politi med sporhunde. Man syntes vel dengang, at det var noget, de selv måtte om. Der er jo ingen, det har bedt om at blive sat i verden, og der er jo plads nok. Senere kaldte man dem eremitter og beundrede dem, så de blev kåde af det og overgik hinanden i morsomme påfund, som f. eks. at bo på toppen af en gammel søjle og lignende interessante steder. På den måde opstod som bekendt munkevæsenet, og det blev jo meget hurtigt til noget særdeles fint og moralsk noget.

Rousseau og Tolstoi kunne heller ikke lide civilisationen. *Tilbage til naturen* blev feltråbet. Civilisationen var lykkens fjende, sagde Tolstoi. Men begyndte at blive klar over, at ikke al udvikling var fremskridt, og gav sig til at fundere lidt over, hvad man egentlig skulle stræbe hen imod.

I stedet for at civilisationen skulle skærme og beskytte menneskesamfundenes medlemmer, undertrykte den individerne, så de til sidst hverken kunne gø eller gabe. I vores tid er det som bekendt nogle steder så slemt, at folk ikke engang må tænke længere.

Undertrykkelse skaber altid frihedstrang, og sammenstuvning af mennesker skaber lyst til ensomhed, for mange love skaber anarkisme og for meget tøj skaber nøgenkultur.

Tarzan er bare et symptom. Vandrebevægelsen er også et symptom. For fem år siden kendte man den dårligt nok, og i dag er Danmark fuldt af vandrehjem og landevejene befolket med cyklende og vandrende mennesker. Lejrene ved Køge Bugt er et symptom, folk foretrækker at ligge umageligt i et telt og lade sig myggestikke og taler hånligt om de blødsødne individer, der slanger sig i spiralfjedrede patentsenge.

Kan man egentlig fortænke den fynske Tarzan i, at han giver fanden i det hele og kryber op i et træ? Civilisationen kan jo ikke byde ham andet end et kontrolkort til socialkontoret, han må ikke selv rulle sine cigaretter, og pigernes kærtegn er forbeholdt dem, der har arbejde, går med flotte slips og kan invitere i biografen. Måske får vi snart krig, så de putter ham i en trøje, stikker ham en skyder i hånden og forlanger, at han skal skyde folk ihjel eller ligge og rådne op i en skyttegrav. Måske har han uret, særlig med hensyn til det med pigerne, men det kan såmænd også godt være, der er noget om det.

Må man ikke snarere undre sig over, at folk ikke i tusindvis er strømmet til skovene for at hænge og svinge sig i de hjemlige lianer og undgå folkeregister, sygekassekontingent, skattebillet, gas- og lysregning, husleje, slid, slæb og ballade med skaldede otte dages sommerferie, hvor det som regel regner. Mennesket er et underlig tålmodigt og rart væsen, der pænt gør, hvad der bliver sagt til det, uden nærmere at spekulere over, om det

egentlig behøvede at finde sig i, hvad man byder det. De er henrykte og taknemmelige, hvis de kan få lov at stikke af fra det hele lørdag aften og vender lydige og taknemmelige tilbage mandag morgen, parate til at undskylde, at de eksisterer. Men måske er den fynske Tarzan bare den første, der har syntes, at nu kunne det være nok, det første varsel om en masseflugt fra civilisationen, måske vrimler de europæiske og amerikanske skove en skønne dag af skovmennesker.

Vognstyreren er en mand, der læser sin avis med omtanke, han har lagt mærke til, at Liechtenstein, lilliputfyrstendømmet ved den østrigske grænse, har undgået Hitlers glubskhed, at det ikke har nogen hær, ikke har nogen statsgæld, at det i det hele taget synes at være et rigtigt lille idylland. Han er kommet til det resultat, at jo større landene er, des værre har indbyggerne det, og han synes, at det er hyggeligt at forestille sig, at hele Europa bestod af bare sådanne små, sjove stater uden statsgæld og Steincker. I øvrigt er det selvfølgelig noget sludder at stå og sige alt det der, indrømmer han. Nu er verden engang sådan, og så må man se at indrette sig, så godt man kan, og håbe, at det går alligevel. Og på søndag skal han ud og se til kolonihaven. Nu er det jo forår, og det er på tiden at komme derud og få noget gjort ved den.

Sporvognen rasler hen ad Nørrevold. Se engang, siger han og peger på de grønne græsrabatter, vi ruller hen over. Gennem gitteret kan man se ind i Ørstedsparken, hvor en farvestrålende påfugl står på en skråning og lader en flok mennesker beundre sin farvepragt. Dens skønne halevifte er spændt krampagtigt ud, fjerene sitrer i ekstase og frembringer en underlig susende

lyd. Rundt om den er der erantis og vintergækker, buskenes knopper er stor, svulmende og bristefærdige, og luften er overdådigt krydret af våd, grødet muld.

Vognstyreren sludrer igen om Tarzan og synes, det ville være sjovt, hvis folk ville tage og flytte ud i skovene. Måske ville halen begynde at vokse ud igen, hvis de blev der nogle generationer. En student, der hoppede på ved Nørreport, føler sig akademisk forpligtet over for almuen, siger noget om Darwin og om, at halen måske nok kunne komme til at gro ud igen, hvis man ville have lidt tålmodighed. For øvrigt kan han ikke lide den fynske Tarzan og siger fine ord om tilfældet. Atavisme, siger han. Og anakoret og anakronisme. Vognstyreren kender ikke de fine ord men gætter rigtigt, at det må være en slags skældsord, og da nu Tarzan ligesom hører os til, der dog har stået og snakket om ham, inden studenten kom til, føler vi os lidt stødt og spørger den belæste yngling, om det måske også er sådan noget fint noget, når vi godt kan lide at ligge i lejr og bo i kolonihaver.

Rådhuspladsen ligger i forårssol. Hvor er her dog egentlig festligt og rart og helt anderledes end på det halvfornemme og smadderkedelige Kongens Nytorv. På en frugtvogn flammer rødgule appelsiner i solen, blæsten leger med de cyklende pigers kjoler, og ovre i træerne ved den lille hornblæser og kaffevognen sidder tusind gråspurve og laver en ballade af den anden verden. Om nogle uger er her fortovskaféer, spraglede markiser og gule turistbiler. Så er det blevet forår for alvor, og Tarzan er fanget og i triumftog ført tilbage til civilisationen.

Europæisk efterår

Det fredeligste af alt i denne verden er vel et ottehundredårigt kloster i en nordsjællandsk landsby, med sine favnetykke røde mure står det der ved bredde af Esrum Sø, i skovkanten, og lader tiden drive hen over sig: de farvestrålende klatter på klosterhavens grønne græsplæne er legende unger i stumpede kjoler og små overalls; på sine gamle dag, for første gang i sin lange historie er klostret nemlig kommet til at tjene det levende liv og fremskridtet: Det er blevet moderne børnehave.

Bag disse mure spægede kuttemunkene før deres skrøbelige kød, med deres støvede skrifter lyste de livet i band, skræmmede befolkningen til bøn og tiende, i klostrets kælder står endnu den rist, der siges at være den, på hvilken de brændte deres fælle, broder Rus. Gamle folk på egnen tror endnu, at broder Rus rider rundt på en ko, ved skoven står en port, der aldrig må lukkes, fordi den arme munk hver nat rider den vej. Man må håbe, han ikke kolliderer med kong Volmer, der jo også huserer på disse kanter ved nattetid.

Men i dag er klostrets vinduer lukket op på vid gab, udenfor skinner solen, og ren frisk luft har fejet den mørke middelalder og minder om klostersadisme og muggen overtro ud, og de farvestrålende klatter dernede på den grønne plæne i solen er børn, der leger i frihed.

Men i klostrets legestue står en radio, og når man lukker op for den, fortæller den om flyvemaskiner, der kaster bomber

over åbne byer, om sønderlemmede børn, der ligger spredt over gadernes asfalt, om landsbyer, der bombes til grus.

Da Mussolinis søn efter et vellykket flyvertogt ind over de abessinske landsbyer steg ud af sin med dødningehoveder bemalede maskine, gav han i et interview til den forsamlede presse udtryk for den storartede oplevelse det havde været at bombe en landsby. "At se projektilet bore sig ned i centrum af en sådan menneskeklump," udtalte han, "og at se denne menneskeklump åbne sig som en blomst, hører til de skønneste indtryk, jeg har haft."

Fascismen har sine skønhedsbegreber. "Hellere leve én dag som løve end et helt liv som lam," siger Mussolini. Heltedød og slagmarksromantik er de centrale ingredienser i diktaturlandenes børneopdragelse. Vore skønhedsbegreber ser jo unægtelig anderledes ud, vore idéer om opdragelse ser anderledes ud: Det er ungerne dernede på plænen i klosteret, der leger i frihed.

Mussolini har dekreteret jødehad. Nu rammer den ene lov efter den anden de italienske jøder og i Tyskland drøftes det at lade jøderne være kendelige ved gule spidshuer for mændenes vedkommende og gule tørklæder for kvindernes. Antisemitismen, den hæsligste af alle bevægelser, fejrer nye triumfer og dønningerne skyller ind over Skandinavien og har blandt andet givet en københavnsk forfatter – en af dem med digterisk udseende og hang til at indtage standpunkter, der skønnes at være up to date – anledning til at tage afstand fra jøderne.

Og imens skrider årstiden frem og det bliver efterår, skoven belaver sig på at falme, benvedens bær er blevet røde, og når man ryster nøddebuskene, dratter nødderne ned, de sidder i klumper på tre-fire og falder til jorden med små smæld. Stormtiden er så småt begyndt, og inden længe skal vi til at læse om savnede Esbjergkuttere og stigende kokspriser.

Efteråret er over Europa. Og hvilket efterår! Militærparader og krigsrummel. Fjerbuske og høje hatte. Tanks og gasmasker. Noteudvekslinger og brølende diktatorer. En fåtallig flok af diplomater og generaler, der holder Europas arbejdende millioner i angst og spænding: Hvad vil de gøre med os, hvilken skæbne bereder de os? Alverdens søgelys er rettet mod disse personer, der skal bestemme over vort liv, vi får lov at se dem på film, når de venligt smilende klapper børn på hovedet eller med uudgrundelige ansigter lader deres tropper passere revy, vi hører om dem i radioen, når de for reklamens skyld deltager i høstarbejdet i de pontiske sumpe med nøgen overkrop, vi læser om deres eventyrlige ro og koldblodighed i avisen, den ene hører på Wagnerkoncert, den anden fisker i Skotland, den tredje ryger altid pibe og den fjerdes velklædthed er så berømt, at skrædderne anvender den i deres annoncer.

Og mens millionmasserne piskes op til dirrende krigsangst Europa over, mens vor skæbne bestemmes i en eller anden by, et eller andet bjerghus, en eller anden salon, mens krigen forberedes i generalstabernes kontorer, mens man forbereder ødelæggelsen af vor frihed, vor menneskeværdighed og vor menneskelykke, hvirvler presse, radio og film ligegyldigheder over os, Barbara Hutton og grev Haugwitz' privatliv, den hollandske prinsesse, Garbos planer, tyttebær og gudvedhvad.

Og midt i det hele forkynder en brølende stemme, at det er skønt at dø på slagmarken.

Og for hvert brøl stiger kurserne på olie og jern.

Den jævne mand er bekymret. Det er ham, der skal betale ammunitionen. Ham, der skal lægge krop til. Ham, der taber krigen, uanset hvem der vinder eller taber. Ham, der altid kommer til at betale gildet. Det eneste han ønsker i denne verden, er at få lov at grave sin have og i øvrigt være i fred, passe sit job og lade andre passe deres. Og måske får han lov til det. Og måske får han ikke lov til det. For i kontorer rundt om i Europa har man lagt landkort på bordet og foretager strategiske beregninger, og gasmaskerne ligger parat, forbindsstofferne ligger parat, alle Helvedes mordmaskiner er gjort klar til aktion, luftværnet for syvende gang afprøvet, og bombemaskinerne har indtaget deres ladning. Og måske får den jævne mand, der kun ønsker at grave sin have, ordre til at marchere til en eller anden skyttegrav for at myrde og lade sig myrde.

Den jævne mand fristes til at ønske, at Fanden havde alt, hvad der hedder grænser og regeringer, stater og arméer, han ønsker at dyrke sin jord. Men de høje hatte og fjerbuske drøfter hans skæbne og generalerne lægger planer om, i hvilken skyttegrav han skal ofre sit liv.

Det er efterår ved Esrum Sø. Blæsten er kold, men nede ved søen er der læ, småbølgerne pludrer i strandkantens sten og solen varmer, børnene sidder i sandet og har det vældig sjovt,

lappedykkerne står på hovedet ude i søen og inde i sivene skvadrer en flok ænder.

Drengene er i overalls og pigerne i stumpede kjoler, af en cigarkasse og en stump avispapir har de lavet en båd, en rigtig lille sejler, der stryger af sted, hver gang der kommer et vindpust.

Det er efterår. Men i generalstabskontorerne er der travlhed og på de militære flyvepladser efterser man bombemaskinerne, og hver dag i Gud ved hvor lang tid har nerverne været på bristepunktet, og når man gik i seng om aftenen, har man ikke vidst, om krigen var brudt ud inden næste morgen.

Vi ønsker at bevare freden, siger Berlin. Demokratierne hidser til krig, siger Rom. Bolsjevismen truer verdensfreden, siger Berlin. Det er jøderne, der står bag ved, tilføjer Rom. Og Abessinien er lagt øde, Spanien bombes dag og nat, Østrig er ophørt at eksistere, Tjekkoslovakiet trues. Vi vil fred, brøler Berlin. Demokratierne hidser til krig, brøler Rom. Og italiensk ungdom trækker i lange støvler, strækker armen i vejret og skriger Eviva. Og tysk ungdom trækker i lange støvler, strækker armen i vejret og skriger Heil.

Og Europas jævne mand får besked om at rydde sit pulterkammer og lære at sætte gasmaske på.

Europas efterår står i krigsforberedelsens tegn, grænserne er spækket med militær, luften dirrer af flyvemaskinemotorer, ammunitionsfabrikkerne arbejder for fuldt drøn dag og nat, børserne er febrilske. Og hver dag formår de høje hatte og fjerbuske at holde os i ånde, og aviserne følger de store mænds gøren og laden og fylder os med pladderlyrik og tåbeligheder:

Mr. Chamberlain smilede lykkeligt ved afrejsen fra London, solen er brudt gennem skyen. Mr. Chamberlain flyver med oliebladet til fastlandet. Mr. Chamberlain smilede fortrøstningsfuldt ved afrejsen fra Tyskland. Hvad fanden smiler manden ad? England garanterede Abessinien uafhængighed, hvor er Abessinien nu? England garanterede Østrigs uafhængighed, hvor er Østrig nu? England garanterer Tjekkoslovakiets uafhængighed – – –

I en amerikansk roman fortælles der om en journalist, der fik den tossede idé at ville bekæmpe råddenskab og gangsteruvæsen. Den ender med, at gangsterne forfølger ham og til sidst skyder ham i en baggård, hvor han segner om mellem skarnkasserne. Den sidste instinktive bevægelse, han gør i dette liv, er at holde fingrene for næsen. Der er god grund til at forlade denne tilværelse med fingrende for næsen, kulturforfaldet breder sig, racehadet breder sig, den europæiske atmosfære er tyk af krigshetz og reaktion. Finland sender 52 jødiske flygtninge tilbage til Tyskland, tyske jøder skal hedde Abraham og Sara og gå med gule spidshuer og sidde på gule bænke, fratages menneskerettighederne og begribe, at de er udskud, jøderne udvises af Italien, jødernes henvises til Palæstina, hvor de snigmyrdes af arabere; *jøderne står bag krigen* siger Berlin; og *vi ønsker fred* tilføjer Rom.

Jamen Finland, spørger man forbløffet. Er da ikke Finland en demokratisk stat, indlemmet i det nordiske demokrati? Og betyder ikke demokrati civilisation, kultur og asylret?

I skovene ved Esrum Sø begynder bladene at gulne, børnene leger i klostrets have, her er fred og idyl. Hvilken skæbne

bereder de europæiske generalstabe og diplomater de legende unger?

Fadøl og novembersol

Set fra en krostue i en nordsjællandsk landsby tager livet sig nu alligevel anderledes ud end fra Vesterbrogade; der er mere lys, derfor lyser øllet gulere, der er friskere luft, derfor dufter øllet stærkere. Det er pudsigt, at her er lysere nu end for en måned siden, men i nat har stormen revet alle de røde, gule og brune blade af kæmpetræerne uden for vinduet, og man kan se fra den ene ende af landsbyen til den anden, helt ned til smedjen, hvor smedens kønne datter pudser vinduer.

For nu er det jo november, og Mortensaften har tyndes godt ud i gåsebestanden i hele det pæne lille land. Skovene er begyndt at vise de sorte ribbede kviste frem og søerne er grøngrå med små kantede bølger med lidt hvidt i toppen, sommerens fugle er stukket af, og de første vilde svaner vugger allerede på Arresø, operetteklædte ryttere jager over pløjemarkerne, og nede i mosen går de københavnske grosserere i jagtdress fra butikkerne i Østergade og knalder med geværer. Ramme noget gør de vel ikke, men får lidt frisk luft og kommer sammen med mennesker med fine gamle navne. Det er rigtig dansk november, og i krostuen er der fyret op med brændeknuder fra Gribskov.

Livet ser anderledes ud herfra end fra den asfalterede gade med de klemtende sporvogne, drønende omnibiler, urolige lysreklamer og fodgængere, der er klædt på til årstiden, og nogen, der ikke er det, det har ligesom mere façon herude, er ikke så udflydende, enkelthederne træder skarpere frem, menneskene er mindre ens. Og på baggrund af den store stilhed bliver lydene stærkere; i det store birketræ ved klostret

kvidrer spurvene i solskinnet, og vrælet fra gartnerens nyfødte skærer som en kniv gennem hele landsbyen.

Den klare, stærke novembersol har lukket landsbyens vinduer op, så man kan høre skræddersvendens nynnen, og fra sadelmagerens radio er der frokostkoncert fra Angleterre. Også krostuens vindue er lukket op, og solen falder ind i en bred stribe og får det gule fadøl til at lyse.

Men om søndagen udjævnes forskellen mellem land og by lidt, den ensomme om fredelige landsby mister sit præg af arbejde og hverdag og bliver udflugtsattraktion. Fremmede mennesker går omkring og føler på murene, kikker ind ad vinduerne, drøfter skrædderens høns og smisker til smedens datter, i krostuen sidder københavnere, ved søen er der københavnere, på vejene og i skoven er der københavnere.

Halvturisme, siger de indfødte og snærrer lidt, når de siger de. Men halvturismen er i virkeligheden ikke så slem, der er godt med jævne mennesker i den, arbejdere og kontorfolk, der bare går rundt og glæder sig over al den friske luft, efterårsfarverne, sangsvanerne og alt det der. På vandrehjemmet er der fuldt af unge mennesker, der optræder i flokkevis og tilsyneladende ikke lader sig påvirke af vandrelavets forsøg på at give den moderne friluftsbevægelse et konservativt anstrøg. Vandrebevægelsen er en sund reaktion mod indelukketheden, borgerligheden, bylivet. Den er et udtryk for det samme som det stærkt tiltagende badeliv er et udtryk for, som lejrene ved Køge bugt er et udtryk for, en trang til at leve under andre forhold end dem, den alt for organiserede hverdagstilværelse kan byde. Den er en flugt fra småborgerlighedens trange fængsel af forskrifter og moral, en

reaktion mod de love og vedtægter, samfundet i stadig højere grad snører individet ind i, så det til sidst hverken kan gø eller gabe. Det er jo efterhånden ved at blive sådan, at det er meget lidt, man må. Alt sker efter forskrifter, skemaer og regler. Livet er ved at blive for snusfornuftigt. Det er ikke nogen tilfældighed, at heltene i moderne amerikanske film får verdenssukces på at foretage sig ting, der tilsyneladende er fuldkommen hul i hovedet, at de sidder på et tag i natskjorte og spiller på harpe eller slår et kraftspring i et ærbart selskab af stive og konventionelle damer og herrer. Derved får folk lidt udløsning for en trang til at gøre alt det, de ikke må, alt det, man virkelig ikke kan gøre, når man er dannet.

Livet er ved at blive kedeligt. Demokratiet skal forhindre, at det ene menneske ikke udbytter eller undertrykker det andet, mon det ikke skal spærre individet inde i en spændetrøje af skemaer og forskrifter? Ellers ender det med, at der opstår en Tarzanbevægelse, og vi allesammen flytter ud i et træ i skoven, hvor vi kan gøre, hvad der passer os.

Der er mange udtryk for denne trang til at slippe lidt bort fra civilisationen. Et af de nyeste hedder *at gå med biler*. Det er en sport, der har udviklet sig kolossalt i de senere år. Bilismens demokratisering har givet den gunstige kår, jo længer man kommer ned i samfundslaget, des større er den rent medmenneskelige hjælpsomhed.

Denne sport består i at gå ud på landevejen og stoppe den første den bedste bil, der kommer, og få lov at køre med. Når bilen ikke skal længere eller drejer af fra den vej, man skal, hopper man af og spadserer, indtil der igen kommer en, der vil

samle én op. Det er en sport, der i dag drives af begge køn i alle aldre og samfundslag. Den er morsom og billig og kan ikke genere nogen. Desuden giver den anledning til morsomme historier. F. eks. den om Peter Freuchen og dr. Moltved fra Skævinge. De to rare mennesker var ude at køre og drøftede undervejs den omtalte nye sport. De blev hurtigt enige om, at det var alle rare bilisters forbandede pligt at tage vejfarende op. Man burde ligefrem selv tilbyde de vejfarende det, hvis de skulle være for generte til selv at række hånden i vejret. Moltved mente jo nok, at det sidste var vel rigeligt, men Freuchen var ivrig og mente, at man ikke skulle vente med vise sin hjælpsomhed, til den blev afkrævet én.

Som de nu kørte der på vejen, opfyldt af ædle tanker, så de pludselig en farende svend, der sad på en kilometersted og hvilte sig. Freuchen satte bremserne hårdt i og standsede ud for manden. "Kom indenfor og kør med," råbte han. Den farende svend tøvede og gjorde ikke mine til at ville sætte sig op. "Kom bare," opmuntrede Freuchen ham, "vi har god plads, der er ingen grund til at slide på skosålerne." Men fodgængeren gjorde stadig ikke mine til at ville følge den venlige indbydelse.

Så stod Freuchen ud af vognen og gik hen til kilometerstenen, lagde hånden på mandens skulder og prøvede ved direkte aktion at overvinde hans generthed. Men intet hjalp. Freuchen blev ærgerlig, dette var dog for galt, nu *skulle* manden min salighed med op at køre. Og han tog fat i ham. Men manden strittede imod af alle kræfter. Så blev Freuchen gal: "De må da i det mindste give os en forklaring på, hvorfor De ikke vil køre med." Hvortil manden svarede, at han skulle den anden vej.

Freuchen kunne dog ikke anerkende dette som gyldig grund: Det kunne vel her i verden være så nogenlunde ligegyldigt, om man tog den ene vej eller den anden. Men opgav dog sit forehavende.

Det guldgule øl i glasset er svundet ind, i askebægeret ligger en tre-fire cigaretstumper, og lydene uden for kroen fortæller, at det snart er middag. Af og til kommer der nogen ind i krostuen, og til hver af dem har den tykke, grønne papegøje et ukvemsord. Den sidder oven på sit bur på disken og ondt ved at holde sin kæft. Den sidste, der fik et ord med på vej, var postbudet, der kom med Københavnsaviserne. I gamle dage var postbudet en populær mand, dengang skrev folk breve til hinanden, lange breve om forlovelser, kageopskrifter, mavepiner og nye kjoler, breve på syv-otte sider. Nu har folk ikke tid til at skrive breve mere, og når postbudet kommer op ad trappen, er det gerne med regninger, skattebilletter, girokort til at udfylde og lignende rare sager. Så kommer han selvfølgelig også med aviserne med sportsmeddelelser, frokostpassiar og kryds-og-tværs-opgaver.

Øllet er koldt og godt, papegøjen er grøn og fræk og novembersolen vælder sit lys ned over Gribskovs farvestrålende blade, over Esrum Sø og over den lille landsby omkring kroen og klostret. På markerne rundt om er kartofler og roer kulet ned, gartneriet har lagt måtter på drivhusene mod nattefrosten, og kromanden har fået en vognladning brænde hjem. Inden vi får set os om, kommer stormene, der indleder vinteren, stormene, der slår esbjergkutterne i smadder på

bankerne i Nordsøen, flår de sidste blade af træerne, gennemisner landet og får kokspriserne til at stige.

Der kommer en gartnerlærling ind på kroen med en regning på grønsager. Hans næver er store og røde, allerede bidt af kulden, hans gummistøvler og hans overalls er gråskidne af jord og gødning. Set fra en krostue i Nordsjælland tager livet sig godt og festligt ud, set fra en øde pløjemark bag en roekule ser det anderledes ud. Med en spade i hånden, en isnende vind i ryggen og fire timer til middag tager det sig anderledes ud. Så giver man pokker i naturskønhed og trøster sig ved tanken om, at man om et halvt år skal have tyve kroner mere om måneden. Hvis man da ikke bliver fyret inden den tid.

Den københavnske grosserer står også oppe ved roekulen. Han har lammeskindspjækkert på og fine jægervanter med hul i pegefingeren, så han kan skyde uden at tage vanterne af. Han har spist frokost på kroen og synes egentlig ikke, det er koldt, bare frisk. Og han ser velvilligt på gartnereleven i den blå overalls og er ikke fri for at misunde ham lidt. Tænk at kunne være i fri luft altid. De folk ved ikke, hvor godt de har det, de har livets egentligste og oprindeligste glæder så at sige fra fad. Landskabet er som et smukt maleri, og gartnereleven en god detalje i billedet. Gule gummistøvler, røde næver, blå overalls.

Og mens grossereren skyder fasaner, gartnereleven graver kule og kromanden og hans papegøje snakker med gæsterne, går tidens hjul et hak fremad og Novemberstormen rejser sig og bereder landet til vinterens komme, pisker Gribskovs træer rene for blade og river bådene løs fra fortøjningerne i Esrum Sø. For hver dag, der går, er det mørkere, når vi står op, for hver dag,

der går, skal cykellygten tændes tidligere, og hver morgen vælter avisen en spandfuld nyheder over hovedet på os og understreger, at tiden ikke står stille, og at der stadig sker opløftende og interessante ting: Moskvas færdselsbetjente har fået nye vinteruniformer med indlagt centralvarme, storfyrstinde Olga udstiller malerier i Holland, og der fremkommer endnu film, der ikke er forsynet med forord af Steincke.

En søndag for to år siden

Da jeg skrev *Der sidder en mand i en sporvogn*, var jeg billardmarkør. Før den tid havde jeg været sømand, gartnerelev, vagabond, smugler, buffist, tjener, tallerkenvasker, agitationsleder i en revolutionær organisation, landarbejder, handelsmand og kontorist. Men da jeg skrev *Sporvognen*, var jeg altså billardmarkør og tredve år gammel. Min arbejdsplads bandt mig 84 timer om ugen, min ugeløn lå omkring de tredve kroner, sjældent over, ofte under.

Når man blir bedt om at skrive om sig selv, påkommer der en et vist ubehag. Man kan være sikker på, at ligegyldigt hvilken omtale man gir sig selv, vil nogen mene, at man gør sig bedre, end man er, andre, at man gør sig værre, alt efter hver enkelts indstilling.

Det er ubehageligt at skulle skrive om sig selv. Der er jo ganske vist mennesker i dette land, der holder af at omtale sig selv, at indtale docerende forord til film og at udgive dybsindige tanker fra søvnløse nætter på tykt papir, strøtanker kaldes det vist. Men for et almindeligt menneske er det ubehageligt. Især når man ikke synes, der er noget at prale af.

Da jeg fyldte tredve, fik jeg en slags lede ved at tage et hastigt overblik over den ligegyldige måde, mit liv var gået på til dato. Jeg syntes ikke, der var noget at prale af. Syntes, at hændelsernes forløb tegnede billedet af et svagt menneske, et menneske, som søgte frihed, men som aldrig havde været så fjernt fra frihed som nu. Som billardmarkør har man ikke megen frihed. Jeg kunne egentlig ikke se, hvor fejlen lå, ved hvilken eller hvilke lejligheder jeg burde have båret mig

anderledes ad. Selvfølgelig, man begår ting, som i sine følger viser sig at have været forkerte, men situationen taget i betragtning, mit væsen, min opdragelse og min moral taget i betragtning, kunne jeg ikke få øje på den store afgørende fejl, jeg måtte ha begået.

Da jeg blev konfirmeret, blev jeg gartnerelev i en lille sjællandsk stationsby. Jeg skulle ha ti kroner om måneden og kost og logi. Mit arbejde var en arbejdsmands, hårdt slæb fra morgen til aften. Jeg havde aldrig ønsket at blive gartner, brød mig ikke et hak om den slags ting. Jeg blev det, fordi jeg var forældreløs, og der ikke var noget valg. Omstændighederne krævede, at jeg kom et sted i lære, hvor jeg fik kost og logi og i øvrigt ikke lå nogen til byrde. Da jeg havde været der et lille års tid, flygtede jeg.

Det var mit første oprør og bestemmende for de senere år. Jeg kom ud at sejle, rømmede, vagabonderede, fik job som tallerkenvasker, blev arbejdsløs, vagabonderede igen. Og så videre. Og så videre.

Jeg har altid syntes, jeg gjorde rigtigt i at forlade den plads, hvor livet var så uudholdeligt, og hvor jeg efter de voksnes planer skulle være i fem år. Jeg tror, jeg ville gøre det igen. Men hermed var bolden givet op, og jeg flød rundt i tilværelsen som en prop på et uroligt hav.

Da jeg fyldte tredve år, gjorde tallet tredve mig bange, jeg begyndte at spekulere over, hvad jeg skulle bruge mit liv til. Jeg gjorde min tilværelse op og jeg blev urolig, sådan noget kommer pludseligt. For mit vedkommende skete det en sensommerdag på Kongens Nytorv. En søndag. Hvis man har frynser forneden på benklæderne, er de mere iøjnefaldende på

en søndag. Også for en selv. Og i særlig grad på Kongens Nytorv, det halvfornemme og smadderkedelige Kongens Nytorv. På bænkene rundt om Hesten sad folk i søndagstøj, farvestrålende kjoler og pænt blåt cheviot. Jeg bildte mig ind, at mine buksefrynser var det mest iøjnefaldende på hele torvet. Foran Angleterre sad stive, kedelige mennesker og blærede sig, middelstandsmennesker, hvis eneste ambition var at komme op på et højere socialt niveau.

Det er ikke, fordi frynser på bukserne har så forfærdelig meget at sige. Men de var et udtryk for den ufrihed, jeg befandt mig i. Og bedre end at klippe frynserne af, farve de lyse tråde med blæk, presse bukser under madrassen og børste en forslidt, falmet jakke med vand for at skjule sin ufrihed, bedre var det at komme ud af ufriheden. Dengang jeg endnu havde illusioner, troede jeg, at landevejens folk havde frihed. Eller søens måske. Men man er ikke meget fri en vinteraften på landevejen en mils vej fra Roskilde uden en øre på lommen. Og en skibsdreng har det mindst tilmålte kvantum frihed, der overhovedet kan tænkes. Ingen er mere afhængig af sine omgivelser end tiggeren, ingen mere udsat for overgreb end skibsdrengen.

Jeg sad på Kongens Nytorv og kom til at tænke på en morgen nede i Paris. Jeg havde ikke været i seng flere nætter, havde strejfet om i den store bys gader og var havnet på et torv foran en kirke. Jeg var dengang et par og tyve år og syntes ikke, der var grund til at tage tilværelsen så forfærdelig højtideligt. Foran kirken havde fremmedlegionen opslået et interimistisk hvervekontor. Op ad kirkens mur. På kæmpestore plakater var legionærernes lykkelige liv og levned afbildet i strålende farver.

Jeg husker særlig en med en soldat i legemsstørrelse. Han var i en knaldrød, pragtfuld uniform, smuk og solbrændt stod han dér i det skønne landskab, kækt skuende ud i horisonten. I baggrunden så man palmer og skønne araberpiger. Hvilken attråværdig tilværelse. Bare gå rundt i en fin uniform og skyde med araberpigerne. Skulle jeg gå i fremmedlegionen? Jeg havde ikke en centime på lommen og havde ikke fået mad i et par dage. Jeg behøvede blot at gå ind i bureauet og indmelde mig, aflevere mit pas, blot at gå ind ad den lille dør derhenne, så ville jeg få udleveret et forskud stort nok til at leve herreliv i otte dage. Så hang jeg ganske vist på den, men selv om plakaterne var løgn, var legionærens tilværelse vel ikke værre end det helvede, det er at strejfe om i Paris som subsistensløs.

Jeg gik en tur for at tænke over sagerne. Jeg havde i Tyskland set en film, der fortalte ganske anderledes rare ting om fremmedlegionen end plakaten. Men måske tyskerne overdrev, størstedelen af fremmedlegionærerne var tyskere, og Tyskland var jo ikke interesseret i at reklamere for det voldsapparat, hvormed Frankrig holdt Riff-Kabylerne nede. Desuden knurrede min mave, og måske kunne jeg være heldig al slippe ud af Frankrig uden pas efter at have spist mig mæt i forskuddet. Som blind passager på en båd.

Jeg var på vej tilbage til det lille torv med kirken for at melde mig ind, da jeg passerede en mand med en dansk avis i lommen. Jeg røg på ham og fortalte ham, hvor vidunderligt det var at træffe en landsmand i det fremmede. Han syntes ikke, det var slet så vidunderligt, men kvitterede dog for høfligheden ved at tage mig med ind et sted og få noget at spise. Og da han hørte, jeg havde i sinde at melde mig under fremmedlegionens

faner, brugte han en time til at overtale mig til endelig at lade være. Da han lovede at låne mig hundrede francs, lod jeg mig overtale. På den måde gik det til, at jeg aldrig kom til at opleve den røde uniform og de arabiske pigeeventyr.

Det var et lykkeligt tilfælde, og hele mit liv har bestået af lykkelige og ulykkelige tilfælde. Og nu sad jeg på Kongens Nytorv med frynser på bukserne og var lige ved at fylde tredve.

Det var den søndag, jeg gik hjem og begyndte at skrive *Der sidder en mand i en sporvogn*.

Jeg havde sådan set de ydre betingelser for at kunne skrive en bog i orden: Jeg var ludfattig, jeg boede på en kvist, og jeg havde kun råd til at købe femogtyve ark maskinskrivepapir ad gangen. Om det så var den pantsatte frakke, var jeg også på det punkt i overensstemmelse med de klassiske traditioner. Alligevel lykkedes det mig altså at få en bog ud af det.

Det tog mig tre måneder at skrive den. Jeg stod tidligt op hver morgen, gik over i Thule-Bar og drak en kop kaffe, tændte mig en cigaret og gik tilbage til mit hummer, hvor jeg skrev, til vækkeuret fortalte, jeg skulle på arbejde. Jeg tænkte overhovedet ikke på andet end bogen i de tre måneder. Når jeg arbejdede, spekulerede jeg på den, når jeg spiste, spekulerede jeg på den, når jeg gik til og fra arbejde, spekulerede jeg på den. Den blev så at sige til på den gade, den handler om. På min væg hang et billede, en tegning af Arne Ungermann, sat op med tegnestifter. Det forestillede en sporvogns indre, passagererne, konduktøren. Billedets tekst lød: *Hvorfor skulle livet i dag ikke være et lige så godt motiv som i Breughels tid?* Tegningen hang lige over skrivebordet, og jeg var tvunget til at se på den, hver gang jeg så op fra maskinen.

Jeg har stadig Ungermanns tegning hængende på min væg. Og når jeg ser på hans sporvognspassagerers ansigter, arbejderen med termoflasken stikkende op af lommen på vej hjem fra otte timers slæb på en byggeplads, detailhandleren, der ikke kan klare sine udgifter, kontoristen med de blankslidte bukser og albuer, kan jeg ikke lade være at tænke, at menneskers liv aldrig har været så fattigt og ensformigt som i dag. At stenaldermandens tilværelse var mere indholdsrig.

Og alligevel. I Ungermanns realistiske ansigter lurer der noget i øjnene. Noget ukueligt. En stædig optimisme. En stille kraft, der har overlevet alle undertrykkelsesperioder, alle krige, al trældom. En uimodståelig livsvilje, der vil overleve alle de ulykker, fremtiden synes at bære i sit skød.

Fra mit værelse i Esrum Kloster kan jeg se ned i klosterhaven, hvor børnene leger. De har det samme i øjnene, den samme kraft. Elvis de undgår flyvernes bomber, vil de om femten år være sporvognspassagerer, arbejdsmænd, detailhandlere, kontorister. Smilehullerne vil forsvinde, men ukueligheden, øjnenes stædige optimisme, trangen til at gøre livet bedre, vil blive.

En julefortælling

December er årets sidste måned. Solhvervets måned. Og den billige godgørenheds og julenissernes måned. Butikkernes store måned, hvor alt kan sælges, hvis det forsynes med en grankvist eller et englehoved, hvor alt i det lille, pæne kongerige bliver til jul og hjertensgodhed, og visse aviser får sig en billig reklame ved at starte indsamlinger til nødlidende familier og får én til at mindes historien om hin franske bladkonge, der hver jul inviterede hundrede fattige børn til sil gods, hvor han lod dem behandle som fyrstebørn, til julen var overstået, og hver enkelt udstyret med en pose juleknas kunne vende tilbage til de sidegader, hvor de hørte hjemme. Og får én til videre at mindes, at da hin franske bladkonge ville sælge sin avis til et pengestærkt konsortium, gik handelen i stykker, da han ikke ville lade sine juleferier for fattigbørn følge med i købet, da det var hans største reklame og bedste aktiv.

November er årets næstsidste måned, og på denne måneds første dag er det skiftedag, hvilket betyder, at et stort antal landarbejdere og karle kommer til København for at prøve lykken dér, da der ikke synes at kunne blive mening i tilværelsen på landet, hvor bønderne skal betale så meget i renter og afdrag, at de ikke kan lønne deres folk, og da besiddelsesløs ungdom, der kun har deres arbejdskraft at sælge, i lighed med alle andre gerne vil have en tilværelse med mening i.

Og i begyndelsen af denne årets næstsidste måned kan man se disse indvandrede landarbejdere i kvartererne omkring Hovedbanegården og fæstekontorerne. De går i deres lange gule gummistøvler, og deres hænder er store, røde labber, der

hænger som arbejdsredskaber på de lange arme, og deres rygge er skæve af slid, og det er en hel sport for småbondefangere at franarre dem de par ører, de har haft med til byen, og som er lønnen for et halvt års slæv i markerne.

Og i slutningen af November ser man ikke så mange mere. En del har opgivet illusionen om en bedre tilværelse og er vendt tilbage til møgspredningen og roekulerne, og en del har byen opsuget.

Men en og anden holder ud og bliver hængende, og når han har været på fæstekontoret, går han til folkekøkkenet, og når han ikke kan holde ud at sidde der længere, driver han op og ned ad gaderne og tænker, at før eller senere vil bladet vende sig, og han vil få arbejde, så han ikke behøver at vende hjem som en hund, der er rendt af gårde.

Og i slutningen af December, der er den billige godgørenheds og julenissernes måned, er han ribbet for alt undtagen de gule gummistøvler og de store, røde næver, der ikke aftvinger nogen respekt, til trods for at det siges, at arbejde adler. Og han tænker, at det gælder bare om at holde ud, om at holde den gående, og han begynder at slå lidt fægt på gaden for at få penge til natlogi, og han begynder at tage køkkentrapperne for at bede om lidt at spise. Og til trods for, at det er December og hjertensgodhedens måned, har han ikke synderligt held med sig, for han kan ikke belægge sine ord, står bare med sit vindblæste røde ansigt og ser dum ud, holder sig til stille og afsides steder og har endnu ikke opdaget, at når folk giver noget bort, har de ikke noget imod, at der er nogen, der ser det.

Og en aften et par dage før jul forlader han folkekøkkenet og driver ud ad Gammel Kongevej og er fast besluttet på at skaffe de halvfjerds øre, han mangler for at kunne betale natlogi. Og selvfølgelig sner det ikke, men småregner, og han er bange for at blive ydmyget, og han er bange for at blive taget af politiet og sendt hjem til kommunen på fattigvæsenets regning.

Og grossereren, der er den første, han antaster, er et rart menneske, der betaler sin skat og holder af børn og synes, at demokrati er blødsødenhed, der fordærver menneskene og gør livet besværligt for de handledygtige. Han er selfmade, siger, at modgang lutrer og vil have, at ungdommen skal kæmpe og ikke flaskes op med understøttelser og almisser. Og han er en brav mand der mener det ærligt, og kun fordi det er jul om et par dage, giver han den rødansigtede landarbejder en tiøre. Han knapper sin tykke ulster op og går frem i lyset fra en af Kinopalæets projektører for at kunne se den mønt, han fisker op af portemonnæen, og fordi det ikke kan genere ham, om nogen så det.

Og da det for landarbejderen er hovedsagen, at han får noget, og det har mindre at sige, hvorfor han får det, bliver han opmuntret og går med større mod på en velklædt, slank herre med mappe under armen og hornbriller, der ser venlige og flittige ud. Den slanke herre er journalist, og hans hovedinteresser er tennis, brugte frimærker og samfundsproblemer. Og da en tigger med store, røde næver standser ham og mumler noget om natlogi, står han stille og giver sig sagtmodig til at spekulere på, om nogen kinesisk filosof eller fransk tænker har sagt noget fikst om betleri. Men det eneste, han mindes angående det problem, er en historie

om en fransk marquis, der i sin fritid var forfatter og samlede på sommerfugle. Marquisen mødte en pjaltet tigger, der ydmygt bad om en skilling. Den fine marquis oprørtes over, at et menneske kan synke så dybt, og gennem pryglede tiggeren med sin stok, væltede ham omkuld og sparkede ham ned i rendestenen. I stedet for at flygte, for tiggeren på ham og forsynede ham med et blåt øje, hvorefter marquisen jublende omfavnede den forbløffede tigger og råbte: Bravo, så fandtes der da menneskeværdighed i dig.

Journalisten med de venlige hornbriller kunne have lyst til samme eksperiment, men da sådan noget nu engang ikke passer sig i en by som København, og da desuden landarbejderen er kraftigt bygget og journalisten selv ret spinkel, lader han den idé fare og nøjes med at se strengt på manden med gummistøvlerne og sige: Jeg foragter Dem.

Den næste, landarbejderen antaster, er en proprietær, der går med pelshue og bor julen over med sin familie på Turisthotellet. Han ser straks, at tiggeren er en af disse landarbejdere, der ikke vil arbejde for den løn, man byder dem, men foretrækker at tigge på Københavns gader. Og proprietæren har sidste sommer skrevet en artikel i et tidsskrift om manglende arbejdskraft på landet og vil gerne have fyren arresteret, men kan ikke få øje på nogen betjent. Og efter at have talt med en detailhandler, der selv er ved at gå fallit, og en forfatter, der skriver kronikker om tidens spørgsmål, men desværre for øjeblikket ingen penge har på sig, løber landarbejderen på en student, der er politisk interesseret og mener, at samfundsspørgsmål bør løses rationelt. Man bør fjerne årsagen til ondet. At bøde på ondets virkninger vil blot sige at forhale

afgørelsen. Gældsnedsættelse for landbrugerne er løsenet, og en almisse til landarbejderen er ikke blot en ligegyldig, men endog en direkte skadelig handling. Og studenten går videre med rynket pande og skal være sagfører, når han bliver stor.

Og da landarbejderen når op til Allégade, sætter han sig på en bænk og er ligeglad med, at småregnen bløder hans tøj. På hjørnet står en mand med lirekasse og blå briller og spiller *Glade jul, dejlige jul*. Og henne ved Lorry er der hængt neg ud til fuglene, og uden for trikotageforretningen hænger der en juleklokke med kunstig sne på, og ølvognenes heste har små grankviste ved ørerne og minder folk om at købe øl til juleaften.

Og da han gør resultatet op, har Gammel Kongevej indbragt ham femogfyrre øre og en adresse, hvor han kan hente en billet til julebespisning, hvis han skynder sig at gå derhen, inden alle billetterne er uddelt.

Og mens han sidder der og beslutter at tage Frederiksberg Allé på hjemvejen og håber, at det kan give så meget, at han også kan få til en kop kaffe, kommer han til at tænke på daglejerhuset, hvor han boede i drengeårene, og på den pige, han holdt så meget af, og som lovede at vente på ham og stod og græd, da han satte sig op i rutebilen, der kørte ham til jernbanestationen. Og han er rejst til byen for at få mening i tilværelsen, og nu sidder han på en bænk i Allégade, og det småregner, og om to dage er det jul. Og det er såmænd egentlig ikke sådan, at han reflekterer over sin skæbne og har ondt af sig selv, han tænker nærmest på, at han jo må skaffe de penge til natlogi, og at han må holde den gående, til han får arbejde, og på, at det jo nu er jul, og på, at pigen, der lovede at vente på

ham, vel har strikket ham et eller andet i julegave, som hun ville sende ham, hvis hun vidste hans adresse.

På Frederiksberg Runddel giver en enkefrue ham 50 øre. Og hun giver ham dem, fordi hun føler trang til at være god så tæt op under jul, og fordi hun har en søn i Amerika, som hun ikke har hørt fra i mange år. Og da det småregner, og manden er helt gennemblødt, bliver hun moderligt bekymret og spekulerer på, om hun kan skaffe ham en overfrakke. Men hun ser ingen udvej, for den, der hænger derhjemme, og som har været hendes mands, skal Søren have, når han vokser til, og det er også forfærdeligt, at folk skal gå omkring på den måde og være nødt til at tigge og strejfe om på gaderne både dag og nat og komme ud for alt muligt ondt.

Der er mørkt i alléen, og det er rart, når man går og tigger. For selv om det er i December måned, hvor butikkerne er pyntet med grankviste og englehoveder, og julestemningen for en kort tid gør mennesker mere venlige, er det ikke nemt at tigge.

Men nede ved Vesterbrogade er der mere lys, og han går hen til en mand uden overfrakke og mumler noget om natlogi. Og manden uden overfrakke ligner på en måde ham selv, har kraftige næver, og da de kommer i snak, viser det sig, at han er havnearbejder og hedder Andersen.

Og havnearbejderen leder ikke i sit hoved efter en fiks sætning om betleri, og han er et jævnt menneske, der ikke udtænker rationelle metoder til betleriets afskaffelse. Han er bare en arbejder fra havnen, der træffer en arbejder fra landet og inviterer ham med hjem og siger, at han kan sove i køkkenet, hvis han ikke har andre steder at være. Og han siger det ikke, fordi det er jul om to dage, og han siger det ikke, fordi han har

medlidenhed og vil være god. Han er bare en arbejder fra havnen, der træffer en arbejder fra landet og deler sit hjem og sin mad med ham. Og han gør det ikke, fordi December er hjertensgodhedens og julenissernes måned, og han gør det ikke af medlidenhed, men simpelt hen fordi det er naturligt for ham.

Oprør mod kedsommeligheden

I moderne amerikanske film sidder helten i natskjorte på taget og spiller på harpe, han går med løver i snor, kurer ned ad gelændere, ved pæne, agtværdige selskaber slår han pludselig et kraftspring eller giver sig til at gale som en hane. Han gør kort sagt alt det, man virkelig ikke kan gøre, når man er et pænt og dannet menneske, hans værelse er en legestue, hvor man i ledige stunder blæser på trompet, skyder til skive eller rider på gyngehest. Og når hans pæne og rare forældre så prøver på at få ham fornuftig, gøre ham stræbsom og flittig, interessere ham for forretning og fremtid, for at tjene penge og opnå en social position, gør han oprør og forlader hjemmet. For man kan ikke tage det med sig, der er ingen lommer i ligskjorten.

Og desuden er tilværelsen ved at blive for pæn og kedsommelig. Og et menneske har kun ét liv.

Det er tydeligt, at der er ved at ske noget. En kulturel strømkæntring. En anarkistisk reaktion. Et oprør mod småborgerlighed og konventioner. Noget, der rører sig dybt i de brede masser og ikke er beregnet af nationaløkonomer og politiske profeter, men som antagelig vil få uberegnelige følger for menneskehedens nærmeste fremtid. Opstået i Amerika, hvor alt stræb hidtil har gået ud på at tjene dollars og opnå social position, men populært over hele den lille jordklode, ikke mindst i Evropa, hvor småborgerligheden og pænheden jo har fejret sine skønneste triumfer.

Der er et træk, der er fælles for de sidste amerikanske film, der blandt andet har fået sukces, fordi de fleste af os kender dette træk i os selv. I Frank Capras sidste har det fået følgende

udformning: En pæn, agtværdig forretningsmand i fyrrerne er på vej til sit kontor, hele hans liv har været en regelmæssig vandring til og fra kontoret. Med pinlig nøjagtighed det samme hver morgen. Hastig morgenbarbering. Avisoverskrifter og elevatoren til 14. etage. Men en morgen, han er på vej op med elevatoren, sker der pludselig noget med den stakkels mand, i et pludseligt lynhastigt glimt har han set sit liv. Som om han opnåede en højere grad af bevidsthedsfølelse for et sekund eller to. Mellem 8. og 9. etage. Og da han når 14. etage, trykker han på den nederste knap, og elevatoren ryger ned igen, ned til gaden. Han går ud og slentrer roligt hen ad gaden. Uden at han egentlig forundrer sig over det, står det ham klart, at han for sidste gang har sat sine ben på kontoret. Hvad han da har i sinde? Han aner det ikke og er for øvrigt revnende ligeglad. Ved bare, at han i et glimt har fattet meningsløsheden i at tilbringe sit eneste liv med at skrabe dollars sammen og stræbe op ad den sociale rangstige. Han har en stærk fornemmelse af, at livet er noget med klang og farver, blomster, musik, elskov, slagsmål, kort sagt alt det, hans egen tilværelse er støvsuget ren for.

Nuvel, denne pæne mand, der gjorde oprør i elevatoren, går hjem og skaber sig en ny tilværelse. Hans familie, slægtninge og venner holder til i hans hjem, der meget hurtigt får karakteren af en galeanstalt. Eller et børneværelse. De er blevet som børn igen og tilbringer det meste af tiden med at lege. Og tjener alligevel lidt hist og her og på alle mulige façoner, så det går rundt. Der er livsudfoldelse og ballade over hele linjen, de har det dejligt.

En rustningsmillionær er ved at opbygge en kæmpekoncern med monopolstilling. For at virkeliggøre sine planer om at knække en konkurrent må han for enhver pris eje det hus, den anarkistiske galning bor i. Men galningen vil ikke sælge. Han bliver budt svimlende summer, men vil stadig ikke og griner ad rustningsmagnaten, der ikke kan begribe, at han er komplet ligeglad med dollars. Han har det herligt og ønsker ikke forandring. Selvfølgelig begriber rustningsmillionæren ikke et klap, hans egen søn, der er vicepræsident i selskabet, bliver smittet af atmosfæren i det tossede hjem og vil pludselig ikke længere være med. Den ruinerede konkurrent opsøger millionæren, forklarer ham sit eget slidte liv, det meningsløse i denne hensynsløse kamp om at beherske markedet, det meningsløse i at bygge truster op, der knuser tusinder af menneskeskæbner og kun styrter en selv i ulykke. Hvorefter han dør af et hjerteslag.

Men millionæren knuser alle hindringer, ved hjælp af gangstere tvinger han galningen til at forlade sit hus, konkurrenterne slås i jorden en efter en, og det store øjeblik er inde, da kæmpetrusten skal etableres, i en konferencesal på 14. etage venter et nydeligt kjoleklædt selskab af forretningsmænd, sagførere, politikere. Men i elevatoren sker der noget med den stakkels millionær, og da han når 14. etage, trykker han på den nederste knap, ryger ned til gaden og går ud gennem svingdøren med bevidstheden om aldrig at vende tilbage.

I filmens slutning ser man millionæren og galningen sidde og spille på mundharmonika, omgivet af tossede og skrupskøre mennesker. Sønnen er vendt tilbage og bliver selvfølgelig gift

med galningens vidunderdejlige datter. Ellers ville det ikke have været en amerikansk film.

For honnette mennesker med udsigt til pension er det brandirriterende at se folk bære sig så fjollet ad. De vil gå hjem til den toværelsers med bruser og være lidt forarget over de amerikanske film, der ikke giver en noget, man kan tage med sig hjem. Og om syv år får Carl gageforhøjelse, og så skal de havn rigtigt badekar. Og måske en baby.

De lever i en størknet skal af pænhed, blodet er blevet tyndt, de keder sig nok lidt, men de gør det i al stilfærdighed, og når det bliver for slemt, arrangerer de bridgeaftener sammen med fuldmægtig Jørgensens. Desuden har Carl jo sporten. Ikke sådan at forstå, at han dyrker sport, hans kærlighed til den er mere sådan af platonisk art, han kender alle rekorderne og landsholdets familieforhold, ved de store boksekampe er han altid på Rådhuspladsen, og hver aften under radioavisen vågner han op og får en smule glans i øjnene, når speakeren melder: Vi bringer nu sporten.

Der er mange måder at komme kedsomheden til livs på. Tilværelsen er så pæn og blodfattig, man må have noget at interessere sig for, noget at gå op i, eventuelt noget at ofre sig for. De tusinder af foreninger, der findes i dette lille land, har alle det samme formål: at beskæftige sig med noget.

En lærer bad ved sin tiltrædelse på en privatskole for et halvt år siden eleverne om at skrive en fristil om deres tilværelse. Skolen, det daglige liv og alt det der. I stilene skrev børnene, at

de var glade ved at gå i skole, at de havde en rar lærer, at de boede i en naturskøn egn og så videre. Han forklarede dem, at de havde været meningen, at de skulle skrive fuldstændig hvad de selv mente og ikke det, de følte sig forpligtet til at mene. Da det gik op for børnene, at det var alvor, at det ikke bare var en fælde, der blev stillet for dem, skrev nogle af dem på eget initiativ en ny stil og kom og afleverede den. Ikke helt uden frygt. I en af dem hed det: Livet er møjkedeligt, de voksne ødelægger alle fornøjelser for en, altid skal man være så pæn og så artig, hvis der endelig er noget, der er morsomt, kan man være sikker på, at de voksne nok skal få det spoleret med deres formaninger. Skal man til fødselsdag, hedder det: Har du nu renset dine negle, husk nu at hilse pænt fra far og mor, husk at aflevere gaven, pas på ikke at krølle din kjole på vejen derhen, husk ikke at tage den sidste kage. Husk nu endelig at sige til lykke og at sige tak for i dag, når du går. Og når man så kommer hjem, bliver man sendt i seng, for det har jo været en anstrengende dag.

Det er muligt, man kan få børn til at stivne i en skal af pænhed og artighed, men hvis de har en smule rødt blod i årerne, skal der nok vise sig en reaktion en skønne dag. Hvis det giver sig udslag i sportsinteresse eller indmeldelse i en eller anden forening mod vivisektion eller for dueopdrætning, kan det jo være temmelig uskadeligt. Men det kan få kraftigere følger. Som for eksempel hos en ældre dame, jeg kender, der hele sit liv har været så pæn og artig, at det var til at få kvalme af. Pludselig en dag meldte hun sig ind i en bevægelse, der har rudeknusning og indbrud på sit program. Overalt, hvor hun færdedes, har hun bevægelsens blad med sig, i toge, i

sporvogne, i ventesale, trækker hun bladet op af tasken og læser det demonstrativt til trods for, at hun kan hver linje udenad. Hele det pæne lille blad er læst på seks minutter. Hun læser fortrinsvis på bagsiden, for at alle kan se, hvad det er for en avis. Hvis en medpassager lægger sin avis fra sig, spørger hun straks, om de skal bytte. Endelig er der kommet mening i hendes tilværelse, endelig har hun fået noget at leve for, hun der aldrig fik lov at leve for sig selv, for sin egen tilværelse.

Hun er på en måde blevet "forvandlet", som oxfordfolkene kalder det. Gud ved, hvor mange Oxford-forvandlinger, der skyldes kedsomhed. Tomheden, pænheden, stivheden i tilværelsen.

Vi har haft et par tarzantilfælde herhjemme, folk, der pludselig er stukket af fra det hele og har lavet sig en hytte i en eller anden skov, hvor de har levet af, hvad de kunne hugge fra egnens bønder og et skovjordbær i ny og næ. Vi har haft tusind tilfælde af unge, der er stukket af fra det hele og har givet sig landevejen og eventyret i vold. Og når alt kommer til alt er vel vandrebevægelsen og teltlejrene ved Køge bugt kun et mere reglementeret udslag af den samme strømning.

Tilværelsen er ved at blive for skematisk. Der er for mange regler, love, vedtægter, forbud. Det kan let blive en spændetrøje. Når man får spændetrøje på, får man lyst til at bevæge sig. Lovmagerne må ikke gøre livet til et skoleskema fra fødsel til grav. De skal forhindre, at vi bliver flået af ulve, men skal ikke spærre os inde i bure. Folk vil have farver og spænding i tilværelsen, eller sker der noget en morgen, de er på vej til kontoret.

Cosy Corner

I

På den anden side af gaden kommer en pige gående. Seksten-sytten år. Hun er slank med eksplosive bryster, hun har en tynd udvasket sommerkjole på. Lidt falmet. Hendes talje er lang og slank, men enden buer flot ud, hun er spinkel, går langsomt, lidt dvælende i bevægelserne, lidt kejtet over ikke at være barn mere og ikke helt kvinde endnu, hendes sko er slidte, og hun har tynde sorte bomuldsstrømper på. Hun går med en mine, som om hun var nøgen: det er en af de første rigtig varme junidage, og det er første dag hun er uden overtøj. Maj har været kølig, og den uldne grønne egner sig ikke rigtig til at blive præsenterer i bar figur, forårssolen er så skarp og afslører alting. Og i fjor var hun jo ikke den, hun er i år, der er sket noget, det er første gang i sit liv, hun viser sit legeme frem, og hun er selv lidt forskrækket over det, er fuld af undselighed, men fuld af trang til at gøre det.

Længe inden hun er kommet i nærheden af slagterbutikken, har han set hende, er blevet lidt kortåndet og har svært ved at passe sit arbejde. Det er lige før lukketid, og han er ved at skure den store huggeblok, de minutter, man begynder før lukketid, kommer man hurtigere af sted efter lukketid, det er den slags, der går, når mester ikke er i forretningen, i torsdags var han ude af lemmen nøjagtig fire minutter over. Aftenen er kort nok i forvejen, tænk de folk, der har fyraften altid og rider i Dyrehaven om formiddagen og sidder på fortovskafé om

eftermiddagen, det er dem, der får det skære kalve, som mester selv lægger til side.

Han hedder Jacobsen og er nitten år og har svært ved at skure på samme tid som han følger hende med øjnene. Hans hånd fører automatisk skurebørsten frem og tilbage på samme sted, mens hans øjne hænger ved hendes ansigt, hendes dejlige ansigt, han ser ikke andet end det, ser hverken brysterne, den udvaskede sommerkjole eller de sorte bomuldsstrømper, der er så slidte på knæene, at den hvide hud skinner igennem, ser bare hendes ansigt med de blå øjne og de små gruber ved munden der blir så dybe. Når hun smiler, hun er som en blomst, en fin og sart blomst.

Nu ser hun ham, nu smiler hun, gruberne blir dybere og øjnene ler og er mere blå, end alt hvad der er blåt i denne verden. Hans hånd med skurebørsten holder inde og han retter sig op, nu drejer hun om hjørnet, men om lidt vil hun vende sig og smile igen og vinke et lille diskret vink. Nu. Han vinker igen og ler.

II

Søndag morgen klokken ni skal han hente hende, hendes gamle sover længe om søndagen, og han forlanger, de skal være samlede ved morgenkaffen, han vil ikke drikke sin søndagsmorgenkaffe alene, sir han, den egoist. Men altså klokken ni skal han hente hende, og så var det, at de skulle ha taget på den tur, som han så længe har gået og forestillet sig. Ja egentlig har han forestillet sig den tur, inden han lærte hende at kende, det var sådan noget, han havde gået og tænkt sig, at han gjorde den tur sammen med en pige, det var ikke nogen

bestemt pige. Det var en smuk, slank pige, der smilede til ham, når han så på hende: De sad i en kano, han og pigen, det var på en stor sø omkranset af skove, yderst til højre dybgrønne fyrreskove på stejle skrænter og på den anden side søen, bag den lille holm, fine lette birke, hvor sollyset trængte helt ned i skovbunden og varmede mospuderne og de stumper græsklædte skråninger, man kom ind til gennem uvejsomt krat og hvor der aldrig kom et menneske, græsset var det her fine skovgræs med tynde fløjlsbløde strå, man lå bare og døsede der, så på en mariehøne, der var på vej op ad et strå, og på sommerhimlen, der drev af sted deroppe mellem de lette lyse birkekroner. Og ude mellem sivene lå kanoen og skvulpede. Eller de var gået i land på den lille holm, havde trukket kanoen op på bredden i den lille bugt, hvor der var fint hvidt strandsand, de havde et lille telt med, de badede, han fangede hende ude i vandet, eller de dykkede og mødte hinanden under overfladen, og bagefter havde de lavet kaffe på et spritapparat uden for teltet. Der var også en kanal med piletræer, der hang ud over bredden og dyppede deres kroner i vandet, og inde, hvor vandet var smult, var der åkander og nøkkeroser og sådan noget, dem, der blir længere og længere i stilken, når man vil plukke dem – og vandet var så stille der på kanalen, kanoen gled sagte frem og det dryppede fra padleåren, som han havde liggende på knæene, det var lige ved den tid, hvor solen går ned eller måske var det lige i middagsstunden, hvor alt blir så stille af bar døsig varme, man gider ikke padle, ligger bare og lar sig drive med strømmen og tar solbad, den ene hånd hænger slapt ned i vandet, det er så fint at mærke det strømmende vand mellem fingrene, der er godt med puder i båden, sådan nogle

med blomstret betræk, crétonne eller hvad det hedder, og i bunden af kanoen står grammofonen, tonerne blir så fine og bløde i den frie luft, det er en hawaiian-plade eller måske snarere jazz, noget rigtig hot og amerikansk, og pigen ligger der i forstavnen og er slank og dejlig og smiler.

III

Han havde engang set en film i Kinopalæet, hvor en pige bortførte en mand i en stor flot vogn. Hun havde snuppet ham en tidlig morgen under foregivende af at ville køre ham en tur, manden havde nu for øvrigt heller ikke gjort særlig modstand, var vel hverken blevet kneblet eller havde fået en revolver i siden, havde bare siddet og set misfornøjet ud, mens pigen lod vognen spasere ud af byen med over hundrede kilometer. Det var sådan set også rimeligere, at det havde været manden, der bortførte pigen. Nå, men de rasede altså af sted og først om aftenen sent kom de til nogle skove langt fanden i vold nordpå, og pludselig holdt de ved bredden af en stor sø og der overnattede de under forskellige pudsige omstændigheder, men opførte sig i øvrigt anstændigt, og det lod til, at manden efterhånden satte pris på at være blevet bortført.

Næste morgen padlede manden og pigen af sted i en kano. De havde crétonnepuder i båden og en rejsegrammofon, og de gled af sted der, var det hele så storartet og skønt, at man sad og tænkte, at hvis man bare en gang i sit liv oplevede sådan noget, havde der alligevel været mening med det hele, pigen så så umanerlig godt ud, hendes sorte hår lå ned over skuldrene hun havde sådan en slags solbadedragt på og lå godt og mageligt i kanoens agterstavn og røg en cigaret, mens manden padlede

med lange, elegante tag, manden havde tarzanbukser på og var solbrun og bredskuldret. Af og til vendte han sig om mod hende, og så smilede de til hinanden.

Senere var der sket en masse i den film, men den kanotur på skovsøen kunne han ikke ryste af sig, og han havde set filmen en gang til for rigtig at få fat på det hele. Det var på den måde, han havde fået idéen til den tur, og en dag, han havde været med de gamle på søndagstur ad Prinsessestien ved Lyngby, havde han set, at man kunne leje kanoer der, og selv om Lyngby Sø ikke var en kanadisk skovsø, og selv om han ikke var en amerikansk overklassetarzan, men en fregnet slagterlærling fra Vesterbro, havde han gennemdrømt den kanotur utallige gange og kunne den efterhånden udenad.

IV

Men med femogtyve kroner om ugen når man ikke langt, og når han havde betalt hjemme, og hvad der ellers skulle betales, var det ikke alverden, der blev tilovers. Og selv om man måske kunne have skrabet de dyre penge sammen, det koster at leje en kano for en halv dag, ville det alligevel kun være halvgjort uden grammofon og puder og hawaiianplader og tarzanbukser og alt det.

Men så blev det altså søndag, og klokken lidt i ni ringede han på, og hendes gamle kom ud og lukkede op i skjorteærmer og med søndagsmorgenkaffecigar i munden og var velvillig og lavede lidt grin med, at tøsen skulle ud med herre på. Det var tydeligt, at han bare regne Jacobsen for et søndagsskolebarn, og at det bare var maskeret hån, når han anslog den

mandfolkesolidariske tone: vi mandfolk og så videre og det med kvinderne, der går og nusser og aldrig kan blive færdige.

Men så pludselig stod hun der i en ny lys sommerkjole og var så morgenfrisk og dejlig, at han blev helt fortvivlet ved tanken om, at han ikke kunne placere hende i en kano med åkander omkring, og da de gik hen ad gaden sammen, var han fuld af angst for, hvordan hun ville tage det, når hun opdagede, hvor tarvelige de fornøjelser var, han kunne byde hende på.

V

I Lyngby lejer de en robåd. En rigtig menneskerobåd, en lille bred og solid tingest med tunge årer. Og et ror med en snor i, som hun kan sidde og føle sig uundværlig ved. Den hedder Jane og koster en krone i timen. I begyndelsen ror han hårdt til for at give hende et indtryk af sine kræfter og evner, det knager i toldene og bådens stævn knuser brutalt de små krappe bølger, og de har et kølvand som en sejlbåd, det er flimrende sol og høj luft, og der er ikke andet, der har betydning i denne verden end udtrykket i hendes lille fine ansigt med smilegruberne og de blå øjne.

De lader båden drive for bølgeskvulpet, mens de spiser den medbragte, de er en tur ad kanalen langs Prinsessestien, og de ligger og døser et stykke tid i skyggen under de hængende grene ved bredden, og det bliver aften med nordsjællandsk sommeraftenstemning med vindstille, bløde skyer med rosa kanter og en violet dis over skovene i horisonten. Vandet er olieglat og midt ude på søen er to lappedykkere ved at hilse på hinanden, deres hoveder ligner brilleslangehoveder, som de med hurtige ryk bevæger op og ned, ustandseligt op og ned, det

må være sådan en slags leg, de har med hinanden. Og en svane rejser sig op i vandet og bryster sig, slår et par slag med vingerne og ser faretruende ud. Og oppe på brinken ved banelinjen vrinsker en hest af bare glæde over at være til, det er ikke nogen araber, men en rigtig dansk bondehest, bred over lænderne, lavstammet, med kraftige hove og kort hals, på stien ved bredden lyser gruset varmt af sol.

Nu kommer kanoerne inde fra kanalen på vej mod Lyngby. De har crétonnepuder i bunden og rejsegrammofon og pige i bagstavnen, der ligger ladt henslængt og lader den ene hånd hænge slapt ned i vandet for at føle det strømme mellem fingrene. Hawaiianpladerne kan høres langt bort i den stille luft og padleårerne laver ringe i vandet.

De leger cosy corner, siger Jacobsen foragteligt.

Hvad er cosy corner? spørger hun.

Det er sådan en slags amerikansk pladder, svarer han, cosy corner er sådan en sommerhytte, man har ved bredden af en sø, når man har mange penge, i de amerikanske film er der altid sådan en hytte med kano og grammofon og alt det, det er bare filmromantik, forstår du, de fyre der har set sådan en film, og så har de besluttet at sådan noget vil de også have. Og nu ligger de der med deres padleårer og føler sig som hovedrollerne i en cosy corner-film.

Det er jo fjollet af dem, siger hun fornuftigt.

Ja, siger Jacobsen, overbærende og fuld af hån. Næ, må jeg så bede om at sejle i en rigtig båd, det ved man da hvad er.

Symaskinen

I

Da fru Jensen havde fået sit tredje barn, begyndte de igen at snakke om, hvor storartet det ville være, hvis de kunne få fat i en symaskine, så hun kunne sidde hjemme og tjene lidt ved at sy kraver, som hun havde gjort, inden de blev gift. Det kunne være lige meget, hvordan den så ud, bare en gammel håndmaskine, hun skulle nok få kraverne til at spadsere igennem den. Men de fik den ikke af at snakke om den, og Jensen havde i lange tider ikke tjent mere end lige til at holde det værste fra døren. Afbetaling? – sagde Jensen, – aldrig i evighed, det blir bare til at sidde og slide for afdragene i årevis. Desuden har vi ikke til udbetalingen og har ingen mulighed for at få det.

Om han ikke kunne prøve at snakke med Marskandiser-Laura, hun kunne måske finde en maskine til dem inde på auktionerne, og det var en kendt sag, at hun var så ejegod, at de måske kunne få lov at betale summen af efterhånden.

Marskandiser-Laura?

Ja, du kunne da prøve.

Jensen spekulerede lidt frem og tilbage over forslaget, han troede ikke på mirakler, men man kunne jo altid prøve. Hvis de kunne få den maskine, ville det hjælpe dem over det værste.

Så tog han sin kasket og gik over til Laura.

II

Den bedste plads ved auktionsbordet var besat af en fugleagtig gammel kvinde med snavsede hænder. En mumie uden alder. En kvinde så gammel og indtørret som et menneske kan blive. Men spillevende og utrolig snavset. Hun sad på den bedste plads ved auktionsbordet, og hun sad der på en måde, der viste, at selv om hun en morgen kom for sent, ville pladsen straks blive gjort fri til hende. Hun hørte til, auktionen var ingen rigtig auktion, før hun havde anbragt sit spillevende, ældgamle fugleskræmsel på den bedste plads. Det var Laura fra Frederiksholm, hun havde sin biks et sted ude ved Sydhavnen. På auktionssproget hed hun bare *Frederiksholm*.

Auktioner er spillesale, og de har spillesalenes atmosfære, den samme feberagtige luft som de kostbare saloner i Monaco, som rouletteskibene uden for tremilegrænsen, som de folkelige casinoer i Nice og som spillebulen i Abel Catrinesgade, der blir stormet af politiet en mørk nat om fjorten dage. Der står auktionsvaren på bordet, en japansk vase, og endnu inden den rigtig står der, hvirvler auktionarius en mængde tal ud gennem højttaleren. Han starter ved et tal oppe i skyerne og raser nedad som en jager, der dykker: 50 kroner – 40 – 30 – 20 – 10 – 5 –. Nedad, nedad, helt ned i dybet, lige til han opnår kontakt med publikum: 5 kroner er budt –, og retter så op og stiger påny, langsommere ganske vist, men stadig med en fart, der får spillelidenskaberne til at dirre: 5 kroner – 6 – 7 – 10 – 12 – 14 – 15 – 16 kroner – seksten – bum – hammerslag. Og vasen vandrer endnu mellem de svedige hænder, befamles, vurderes, hvad er den værd, vil den klæ det lille bord ved vinduet, hvad kan man få for den, har man en liebhaver til den, mon det er

noget for ham Sørensen med fipskægget, nå, der røg den, 16 kroner. Og endnu inden man rigtig har opfattet vasen, er den væk, og man er i fuldt sving med næste nummer.

Omkring Laura sidder opkøberne, og bag dem står hele det tilfældige auktionspublikum, der ikke kan inddeles i kategorier; velhavere, samlere, dagdrivere og folk, der håber at kunne tjene en tilfældig dagløn ved at slumpe til noget, de kan sælge videre med fortjeneste, de står i et tæt mylder om auktionsbordet, og de bageste står på tæerne og strækker hals. Bag dem igen står skabe, skriveborde, chatoller, chiffonierer, senge, borde og stole, på væggene hænger gulvtæpper og i loftet lysekroner. Personalet slæber tingene frem og tilbage, højttaleren fylder luften med ord, i vindueskarmen sidder en mand og er ved at slikke dækbladet tilrette på en cigar, hele postyret rager ham en fjer, af alt, hvad denne verden er opfyldt af, er det kun dækbladet, der har hans interesse, hans tid er ikke kommet endnu, han er kommet for at købe nr. 278 og nr. 309, han har læst kataloget, og han har været på eftersyn, og han ved nøjagtigt, hvor højt han vil byde.

III

Auktionen har varet i tre dage, og i de tre dage har Frederiksholm ikke købt en snus, endsige gjort et bud. Ikke sådan at Laura har været uvirksom. Ikke en genstand har passeret auktionsbordet uden at hendes rynkede hænder har beføølt den. Af og til kommer hun med overraskende kommentarer, siger nedsættende bemærkninger om varerne eller stiller spørgsmål: Ka det gå? spør hun, da et gammelt fransk ur under glaskuppel forsigtigt sættes på bordet. Og hun

siger det i en tone af kulde, ironi og berettiget tvivl som den, der kender verden og ikke venter sig noget af den. Hun fordrer på hele forsamlingens vegne at få besked, og auktionsfunktionæren ryster pligtskyldigst uret og holder det op til øret. Ikke sådan at hun har drømt om at byde på uret, hun ser hånligt på det og erklærer med sin forbavsende gennemtrængende gammelkonestemme, at det er noget bras. Og da funktionæren ikke kan få det til at gå, ser hun hoverende på en, der byder på uret. – Men den ka jo bruges til osteklokke, sir hun så og er ikke blevet for gammel til at skæve rundt for at se, om bemærkningen gjorde lykke, om hun har publikum.

IV

Den fjerde dag om eftermiddagen sætter funktionæren en balje på bordet. Det er en stor blikbalje, og den er fuld af alverdens mærkeligste sager. En balje med diverse kalder kataloget den. Publikum benytter baljesalget til pause, der tændes cigarer, og de, der stod på tæerne, synker ned i mere bekvemme stillinger.

Auktionarius raser rutinemæssigt fra en forholdsvis beskeden højde ned til 5 kroner.

Men der er ikke bid.

Fire tykke koner og Mor Laura står på hodet i baljen og roder febrilsk blandt indholdet.

3 kroner, foreslår auktionarius.

2 kroner, – sir en spag, lidt nervøs og lidt stædig stemme.

Det er Laura, og hendes stemme og hendes holdning er ikke til at kende igen. Der er forskel på at kommentere og selv ta del i tingene.

Og en halv, – sir en af de tykke koner.

Tre, retter auktionarius hende. – 3 kroner for hele historien.

Alene baljen er de penge værd, sir protokolføreren og er professionelt forarget.

Fire, sir Laura og ser ydmygt op mod auktionarius.

Men lykkeposeinstinktet har fået fat i de fire tykke, og i løbet af en vejrtrækning er baljen oppe i tolv kroner.

Laura ser hadefuldt og foragtende på dem. Tretten, sir hun, og det lyser af hende, at det er det glade pip at gi tretten for det skidt.

Fjorten, sir en af de tykke.

Så ska hun sgu osse ha den, sir Laura indædt.

Fjorten kroner, konstaterer auktionarius og ser på Laura: Hvad mener Frederiksholm, fjorten kroner?

Vorherre bevares, udstøder Laura og sætter sig ned igen.

Den tykke får hammerslag og bærer byttet hen til vinduet for at få et overblik over indholdet.

V

Der blir solgt nogle tæpper, uden at Laura er kommet med bemærkninger. Derefter tolv pilsnere og et leksikon. Og en kaukasisk flitsbue og en varmedunk og Dekameron i tysk luksusudgave. Og et pigeværelsesklædeskab, der går for 2 kroner, – man kan ligefrem se etatsrådindens ansigt for sig, da hun bestemte, at det klædeskab var velegnet til at stå i pigeværelset.

Så kommer der en trædesymaskine.

Endnu inden den er løftet op, er Laura i fuld aktivitet. Den er ikke i stykker, spør hun. Og endnu inden hun har fået svar, sir

hun: Herregud, det gamle skrummel, den er mindst hundrede år gammel.

Auktioner har altid travlt, og denne er en af de travleste, den ekspederer dødsboer, og det ser ud, som om det gjaldt at få de dødes ejendele spredt for alle vinde, endnu inden planterne har nået at slå rødder på deres grave. Men der er tradition for, at man ikke tromler en situation flad med travlheden, den sætter kolorit på den endeløse ensformighed og skader ikke tempoet i det lange løb. Altså venter auktionarius tålmodigt, mens funktionæren sætter maskinen ned igen, sætter foden på pedalen og viser, at den arbejder, som den skal. Det er en gammel svend, sir funktionæren, men den er go nok.

Auktionarius starter oppe i højden og hvirvler nedad. Som kartofler, der triller ned ad køkkentrappen. Han standser af sig selv ved fire kroner og ser på Frederiksholm. Han har fornemmelse, den mand. Laura nikker. Fem, sir manden ved vinduet, ham med dækbladet. Seks, sir Laura. Nu er der flere, der byder, den klatrer op til 18 kroner og taber undervejs nogle liebhavere, og ved tyve er der kun Laura og manden ved vinduet tilbage. Han går med en gang op til femogtyve for at slå hende ud, hun vakler, kan ikke ta chokket, den maskuline flothed med at gå fem kroner op på en gang viser en sejrsvilje, der gør det af med hende, den mand må være villig til alt for at få maskinen. Han får hammerslag, og det fremgår af auktionarius diktat til protokollen, at manden er *Fredericia*. Hvilket altså betyder, at han er fast kunde og bor i Fredericiagade.

VI

Næste formiddag står Laura pludselig i marskandiserforretningen i Fredericiagade.

Men det er jo Frederiksholm, sir manden, da han kommer frem fra bagværelset. Og han ser lidt forbavset på hende, tænk at hun alligevel er så lille og indskrumpen. Og endda så fuld af liv med sin spidse næse og sine plirrende øjne. Han har set hende mange gange på auktionerne, og nu er det pludselig, som om han ser hende for første gang. Når man ser mennesker i nye omgivelser, ser man ting ved dem, man ikke før har lagt mærke til.

Hun går lige til sagen: Hvad hun skal gi for symaskinen?

Tja, hvad skal vi sige, svarer han, vi er jo sådan en slags gamle bekendte, så jeg vil ikke tjene på den. Vi kan sige fyrre kroner, så har jeg mine penge hjemme, der var jo omsætningsafgift på den, og med salæret og transporten kan det vel passe så nogenlunde.

Men Laura vil kun gi tredve, han har sine penge hjemme alligevel, og hvis han ikke havde budt over hende, havde hun fået den for tyve. Men det vil Fredericia overhodet ikke diskutere, han har fastsat prisen til fyrre, og han finder det kollegialt og ædelmodigt, han er ikke den mand, der hænger sig i bagateller, han kan mageligt få 50-60 for den og er stødt over, at hun har forspildt hans elskværdighed, gamle kællinger hænger sig i femører og må derfor nøjes med at tjene femører, livet har gjort dem så forsigtige og smålige, at de blir fattige af bare forsigtighed. Han mener det, det er hans ærlige opfattelse.

Laura går hen mod døren: Jeg vil gi tredve, sir hun og slår et lille slag på sin taske for at vise, at det er kontant, og at

bummelummerne ligger der lige indenfor og kan vandre ned i hans skuffe, hvis han ikke betænker sig for længe. Og hun tilføjer, at han har forkøbt sig på det gamle skrummel, at han kan risikere at ha den stående i årevis, og at hun aldrig i sit liv ville ha budt på den, hvis hun ikke tilfældigvis havde en køber.

Men han mente det virkelig og blir irriteret over, at hun tror, det er taktik, han har en anden måde at handle på og gir faen i tovtrækkeri om femører. Ikke tale om, svarer han, jeg har sagt, at De kan få den for fyrre, og det står jeg ved.

Så går det op for hende, at det er alvor. Hun ser på den tykke, rolige mand med sine plirrende gammelkoneøjne og begriber, at det er alvor og beundrer ham for det.

Men livet har lært hende ikke at gi slip på en vedtaget holdning, og for anstændigheds skyld og for at blive i rollen prøver hun endnu engang, til trods for at hun så inderligt udmærket ved, at det er omsonst; hun trykker dørhåndtaget ned og ser udfordrende på ham: Jeg vil gi tredve, sir hun.

Han svarer overhovedet ikke, trækker bare på skuldrene og gør en bevægelse, der viser, at audiensen er forbi.

VII

Lidt over middag står Laura igen i hans forretning. Han er ved at ekspedere en kunde og bemærker hende bare med et sideblik. Hun står der og venter, lille, tynd og fuld af liv og er kollegaen, der bedømmer hans salgsteknik. Men der er noget ydmygt over hendes holdning, noget appellerende i hendes lidenhed og fattige påklædning.

Så går kunden, og han vender sig mod hende: Nå, De kommer igen!

Jo, Laura er kommet igen, og hun er kommet for at snakke med ham om symaskinen. Og det er ikke så let sagt, hvad hun har at sige, for det er sådan lidt udenfor det almindelige, og måske vil han ikke kunne forstå det.

Fredericia blir lidt forvirret: Hvor vil hun hen?

Jo, der er noget med den symaskine, som hun gerne vil forklare ham, men det er sådan sin egen sag, og hun sir ganske åbent, at hun ikke rigtigt ved, hvordan hun skal forklare det, så han kan forstå det.

Fredericia er en udmærket forretningsmand, når tingene foregår inden for gebeter, han kender; men det her har han ikke været ude for før, og af generthed over situationen trækker han en cigar op af vestelommen og gir sig til at undersøge dækbladet; han har det med at stikke fire cigarer i vestelommen om morgenen, og det er sjældent, der er en, der ikke er gået i stykker.

Hvad det så er med den symaskine da?

Jo, se hun har jo ikke altid været en gammel kælling, men har været ung engang og haft en flot mand. Og de havde en urtekræmmerforretning, en udmærket forretning, og alting var i det hele taget udmærket, der var bare det, at hun ikke fik nogen børn. Men så en dag så det alligevel ud til, at også det skulle lykkes, og efter aftensmaden fortalte hun Petersen, at hun ventede sig.

Laura holder inde og ved ikke rigtigt, om det kan nytte at fortsætte, det er jo sådan lidt ud over det almindelige, og måske Fredericia slet ikke vil kunne forstå det.

Jo, Fredericia er lutter øre: Nå, og hvad så?

Jo, Petersen var jo blevet så glad, da hun fortalte det, at de straks havde giet sig til at snakke om børnetøj og sådan noget. Og da hun jo skulle lave det selv, var de blevet enige om, at det kunne betale sig at anskaffe en symaskine.

Fredericia begynder at få mening i historien.

– Og to dage efter kom den, det var en trædesymaskine, den var ny og flot og var et helt vidunder at se på. Og nu kommer det mærkelige ved det, den var fuldkommen magen til den, Fredericia havde købt på auktionen. Og så var det, at Petersen nogle dage efter kom på hospitalet og døde uden nogen sinde at få at vide, at det var falsk alarm, det med barnet. Og da hun ikke kunne klare forretningen alene, måtte hun afstå den, og efterhånden røg alt, hvad de havde fået samlet sammen, symaskine og hele molevitten. – Og så på auktionen kom de pludselig med den symaskine, og det røg ned i hende, at den var komplet magen til, og at hun for enhver pris måtte ha den, hun kunne ikke rigtigt forklare ham hvorfor, men måske han alligevel kunne forstå det.

Jo, Fredericia havde forstået det og er slået ud af sin ligevægt og ønsker hurtigst muligt at overlade hende maskinen for tredve og få en ende på det.

Og Laura har tilbage kun at ta de tre tikronesedler op af tasken og er allerede igen fuldt forretningsmæssig, da hun aftaler afhentningen med ham.

VIII

I Frederiksholm har Laura sin lille biks lige klos op ad lossepladsen, der er godt med gangklæder og sengetøj, og i vinduet er der køkkentøj, gardinstænger og gamle litografier i

forgyldt ramme, et pænt et med kongen af Rom og et med gule pletter med Christian den Niende til hest. Der er også en aspidistra. Og man kan se den blir vandet hver dag.

Jensen går forbi på vejen udenfor.

Laura lukker sin dør op og råber på ham: Hov, Jensen.

Da Jensen kommer helt hen til døren, sir hun: De bad mig være på udkig efter en symaskine.

Ja, har De fået en?

Ja, det kan De bande på, sir hun. Og det er en førsteklasses maskine, den er gammel, men dengang lavede de kram, der kunne holde, De kan ikke få bedre maskine end den.

Den står lige inden for døren. Jensen ser på den, lader tommelfingeren glide over det fine træ, der er glat og som nypoleret af alt det tøj, der er gledet over dets flade i tidens løb. Og han sætter foden på pedalen og får hjulet til at dreje: Og hvad koster den?

Laura ser forretningsmæssigt på ham: De ska få den for toogtredve. Og De kan betale mig efterhånden som De får råd.

Den gamle hat

I

Formiddagssolen brænder ned over Rådhuspladsen. Det er pludselig blevet sommer igen, som det så tit sker, en sidste og heftig opblussen inden kulden for alvor sætter ind. Og her i de sene formiddagstimer ved kanten af udgravningen varmer solen på rygstykkerne på de mange, der trods adgang-strengt-forbudt-skilte og stadig tilbagevendende politirazziaer er trængt gennem portene for at se, hvad det egentlig er de laver nede i det hul. Københavnerne er jo nu engang ikke så forfærdelig autoritetstro, et skilt og et politiforbud tar de ikke så nøje, de går frejdigt gennem portene ind til det forbudte område og når politiet indfinder sig, forlader de indhegningen lige så fredeligt som de kom. Betjenten er forøvrigt et fredsommeligt og stilfærdigt menneske: De må ikke være herinde, sir han til et par unge mennesker og et øjeblik efter er kun arbejderne og museumsfolkene tilbage på pladsen. Indtil betjenten er væk ihvertfald; så kommer folk tilbage somom ingenting var hændt, og følger med i hvad der videre hænder af interessante ting nede i hullet.

Udgravningen er vel en seks-syv meter dyb nu. En snes arbejdere eller mere er beskæftiget med hakker, skovle og trillebøre dernede, blå arbejdsbukser og undertrøjer, en enkelt har nøgen, solbrunet overkrop, museumsfolkene har galocher på, grundvandet pibler frem allevegne og jordbunden er mudret og smattet, motorspillets store skovl rasler op og ned ad

slisken og solen glimter i pytterne dernede og tørrer løs på træværket og murværket fra Københavns fortid, der nu igen ser lyset efter 300 års gravtilværelse under vores fødder. Stadsgraven ved byens gamle Vesterport blev fyldt til omkring midten af det syttende århundrede, sir museumsinspektøren, der overvåger udgravningen, – og det er netop den gamle stadsgrav, der nu blir afdækket. Tilskuerne oppe på udgravningens kant følger interesseret med, det træværk *der* er resterne af en gammel mølle, sir en, der ved besked, og de andre rykker straks hoderne nærmere for at høre mere, det er bybude og arbejdsløse og folk, der har givet sig selv fri i ti minutter fra dagens travlhed for at se, hvad der sker i hullet, imponerende væsner, der har nok at gøre med at holde sig vanskelighederne fra livet, arbejdsløshed, skatter, sygekassekontingent, rationeringskort, husleje og gasregning og abnorme forhold og krig og restriktioner og elendighed, og endda har kraft tilovers, levende interesse tilovers for det, der kan komme for dagens lys dernede i det gule mudder.

En af arbejderne dernede har lagt hakken og graver videre med de bare hænder. – Han har nok fundet noget –, sir han der ved besked. Nu står arbejderen med noget i hænderne, der bare ligner en stor klump våd jord og viser det til en af museumsfolkene, der tar det så forsigtigt somom det var en dyrebar skat. Han klatrer op ad stigen med klumpen og går hen til et kar med vand, hvor han gir sig til at vaske tingen.

Øjeblikkelig trænges tilskuerne om karret, museumsmanden vasker og gnider og kradser og lidt efter lidt er det åbenbart, at det er en hat, en rundpuldet hat, tyk og grov i stoffet.

II

Nu ligger hatten der til soltørre på en avis og når man står og ser på den, er det somom de trehundrede år, den har ligget dernede, blir til intet, nutiden fortoner sig og hattens tid blir nærværende og virkelig. Den sidder igen på hodet af en borger, der ligger møllen med de drejende og knagende hjul, her ligger volden, høj og græsklædt, der står porten, Vesterport, og heroppe fra volden kan man se ind over byen, der ligger der i solskinnet. Man sidder her i voldens høje græs og lar solen skinne på sig og tænker på ingenting, rykker et vejbredblad af og kigger på de flotte guldsmede, der står stille i luften og lar solen glitre i vingerne. Det er snart henad middag og helt herud kan man høre, at byen er travl og virksom på denne tid af døgnet.

Hatten sidder igen på et levende borgerhode, et rødmosset, kraftigt hode med skæg à la mode, Christian den fjerde-skæg, et af de mange tusind hoder dernede i byens krinkelgader, i den klare, stille Septemberluft stiger røgen, blå og let ivejret fra de mange skorstene, en efterårsdag henimod midten af det syttende århundrede, der ligger byen indenfor sine nye volde, Danmarks og Norges hovedstad med sine tyvetusinde indbyggere, sin Christian den fjerde og sine stædige og pessimistiske rigsråder, sit byting og sit rådhus, sine befæstningsanlæg og sine mange nye spir og nybygninger, der gør byen ukendelig for en hjemvendende udenlandsrejsende; de spir der i baggrunden skal så nok være Rosenborg Slot, der lige er blevet bygget og som den pragtlystne konge kalder et lysthus og det der er vel så Rundetårn, der rager i vejret med sine nye røde mursten og endnu ikke er færdigt.

Her fra volden ved Vesterport ser man tydeligt, hvilken velbefæstet by, København er, en livskraftig og moderne by, portbygningen er prydet med stenhuggerarbejder, der er stafferet med farve og forgyldt, en bastions kraftige profil og porttårnets høje spir er som en pansret næve, der vogter porten. Udenfor slynger kongevejen sig ud i landet, vindmøllerne ligger tæt langs vejkanten, tretten er der, og der ude i baggrunden ligger Valby Bakke. Det er en fin og smuk septemberdag med en høj og let blå himmel, et par buttede skyer driver afsted ude over Kalvebod Strand, løvet er gult og rødt på trægruppen der tilvenstre, det er Kalvehaven, det der engang i en fjern fremtid skal blive til Tivoli. Landet er fladt og kun spredt bebygget, der ligger nogle slagteboder, nogle lysthuse og et gæstgiveri med skydebane, den tingest derborte er den murede galge, bygningen der er pesthuset og hækken der slynger sig afsted derude ved de lave træer er Rosenåen.

III

København ligger bag sine volde og er netop ved at krybe ud af middelalderens ham. Her fra Vesterport går volden tilvenstre til Jarmerstårn og derfra til Nørreport, på skrå ned til Gothersgade og derfra i et knæk til Østerport, der ligger umiddelbart udenfor Østergade og Lille Kongensgade. På højre side af Vesterport går volden ned til Vandkunsten og derfra i et knæk over mod Slotsholmen: hvis svenskerne kommer, skal de komme på arbejde. Det er urolige år, kongens ambitioner og stadigt mere pågående imperialistiske tendenser førte os ind i Kalmarkrigen og har senere rodet os ind i tredveårskrigen, der skaffede os så frygtelige klø, at svenskerne nu begynder at

organisere deres overtagelse af førerskabet i norden og allerede er godt igang med at gøre sig til herrer over Østersøen. Det er slemme år, Danmarks halve million indbyggere er udpinte af skatter og krigsstrabadser, pesten hærger by og land i den ene mere ødelæggende epidemi efter den anden, og hvad krig og pest ikke sluger, sluger kongens stadige nybyggeri og hans storslåede og kostbare façon at lede landets husholdning på, det fantastiske bryllup han gjorde for sin søn og som kostede to millioner blanke dalere, de kostbare ekspeditioner, han sender ud for at være med i kapløbet om kolonierne og verdenshandelen, der nu er ved at ta fart.

Begyndelsesbogstaverne til kongens latinske valgsprog blir i folkets daglige tale til: Riget fattes penge. Denne blomstrende by og dette fede land fattes penge. Javel, sir klædehandleren, men når kongen ofrer de store summer på kompagnierne, er det penge der vil komme tifold igen, og når han sender en ekspedition ud for at finde Nordvestpassagen er det klog og fremsynt politik. – Men brylluppet, sir smeden, hvad skal det til med sådan et fandens flot bryllup til to millioner blanke dalere, når vi er på randen af ruin; fire gode rigsdaler pr. indbygger til sådan noget halløj. – Men osse det kan klædehandleren klare: Netop når vi hænger sådan på den, gælder det om, at de ude i Europa får den opfattelse, at her er der ingen nød; – for rigets anseelses skyld. – Lad gå med det, – sir smeden, men for det første skal man ikke gi flere penge ud end man har og for det andet er det stadig og stadig bønder og borgere, der må betale gildet, så lad adelen være med til at betale, de sidder der på deres fede godser.

Og her blir så smeden og klædehandleren enige: Det er så sandt som gud i himlen, adelen ved bestandig at holde sig udenfor, når der skal betales.

IV

Det er merkantilismens tid, kapitalismen træder sine børnesko. Merkantilismen er det nye handelspolitiske evangelium, der har bredt sig som en brand over Europa. Merkantilismen sir, at det det gælder om, er at sælge mere end man køber, producere mere end man bruger, et evangelium der nok skal skaffe ufred i denne syndige verden, for hvem vil vel finde sig i at skulle købe for mere end man får lov til at sælge for. Så laver man told og importforbud og så er spillet gående; blir man forhindret i at sælge sine varer, skal man nok lære de genstridige med de pædagogiske midler, man nu engang har for vane at anvende i denne den bedste af alle verdener.

Det er merkantilismens tid. Overalt opretter man handelskompagnier og industrier, overalt jager man efter kolonier, jagten på råstoffer og markeder er gået ind. Og Christian den fjerde vil være med i legen, Danmark vil være med i legen, vi importerer silkespindere og indretter plads til dem i Silkegade, vi importerer hollændere og indretter plads til dem på Amagers fede jord, vi importerer tapetvævere, possementmagere, uldberedere, vantmagere, perlestikkere og malere. Vi opretter kompagnier: Saltkompagnlet, Islandske Kompagni, Ostindiske, Karaibiske og Guineiske kompagnier. Vestindisk Kompagni, – Ove Gjedde sendes til Ostindien, Jens Munk til Nordvestpassagen, vi sender ekspeditioner til Grønland, vi opretter et hvalfangerkompagni, vi bygger Børsen

som midtpunkt for handelslivet og vi udvider havnen, der er nye tider i farvandet og vi vil være med, for enhver pris vil vi være med. Ihvertfald vil Christian den fjerde og borgerne være med, rigsråderne er lidt mere modstræbende i det, lidt sure og lidt pessimistiske, hvad gavn kan vel adelen ha af alt det; de bremser lidt hist og saboterer lidt her, der er et evigt bryderi og kvalm med de herrer rigsråder.

V

Middelalderen hænger endnu i Københavns gader og stræder, staden har ondt ved at tilpasse sig sin nye skikkelse. Bytinget holdes stadig under åben himmel, ihvorvel man for et par år siden lod sætte et halvtag op som man kunne være under, hvis det nu skulle blive regn eller på anden måde være for slemt vejr at være ude i. Bytinget holdes ikke så langt her fra Vesterport, går man Ind gennem Frederiksberggade ligger rådhuset der for enden at gaden og der under rådhusets mur foregår kommersen. Går man om på den side af rådhuset, der vender mod Gammeltorv, finder man indgangen til rådhuset, på muren her hænger til skræk og advarsel et par afhuggede fingre og tørrer i den varme formiddagssol, et par fingre som en eller anden tyv har måttet overlade retfærdighedens håndhævere; hvis folks fingre er for lange, hugger man dem af. Der er et vældigt leben her på torvet på denne tid af dagen, folk står i grupper eller er på vej over torvet, der er et par boder og ovre ved Vestergade rumler et par stivvogne afsted på vej til Vesterport, bønder der kom til by imorges og nu vender hjem. En ung kone er ved at genne en so og et par store grise ind i en port, hvor kan unge koner være nydelige på denne tid af dagen.

Midt på pladsen står et springvand, det er en pryd og aldeles nyt, det er guldæblespringvandet og er en af de mange flotte ting, som Christian den fjerde har ansvaret for. Når man kommer her fra Vest er Gammeltorv det første en tilrejsende ser af København og det præsenterer byen godt nok, det er en pæn og livlig plads og det er en plads, der fortæller, at vi holder justits. Og som tiderne er, må der holdes justits, halshugninger er der for tiden rigeligt af, visse forbrydere vippes ud af vinduet i rådhusets tårn og på ildpandens jernarm henne i krogen ved Frederiksberggade er et blodigt hode sat på stage. Omkring den ildpande varmer vagtmandskabet sig, når det er koldt, vagtmandskab og justits er nødvendige i tider som disse, hvor alskens uro og djævelskab florerer i krogene. Ifjor så man sig nødsaget til at brænde 11 troldkvinder, det er krigene og disse evige pestepidemier, der gør folk forvorpne, sådan en pest som den sidste, der dræbte hver fjerde af byens indbyggere nedbryder respekt for liv og ejendom; når man står i fare for at miste livet så hurtigt og uventet, må man se at få noget ud af det, mens tid er.

VI

Der er middelalder i luften endnu, men man mærker de nye tider. Se nu på tugthuset for eksempel, børnehuset. Det er indrettet i det gamle helligåndskloster og Christian den fjerde har indrettet det efter nymodens og overraskende principper. Principper, der får ældre folk til at ryste på hodet, tugthusporten ligger på hjørnet af klostrets grund over mod Gråbrødretorv og indenfor den port skal der foregå et artigt leben. Istedet for at blive tugtet får de unge mennesker lov til at

fordrive tiden med alskens håndværk, der er ansat læremestre i disse nymodens industrier, der kun har luksus til formål og der er endda ansat både præst og badskærer, så man godt kunde gå hen og tro, at det var prinser af blodet, der her skulle ha deres uddannelse og ikke forvorpne lømler, der såvist ville ha mere gavn af et tugtens ris. Børnene sover i rigtige senge, og selv om de ligger 4-5 i samme seng, vil vel enhver kunne indse, at det er farligt med al den blødagtighed, der er ved at gribe om sig. Børnehusfogden har fået strenge pålæg om at sørge for, at der er øl nok, så man ikke risikerer, at børnene går hen og drikker vand af tørst; af samme grund holdes brøndene låst.

Det med øllet kan der måske endda være nogen mening i, osse af den grund, at vandet jo ikke altid er helt ufarligt at drikke, i den nye bydel ovre på Christianshavn er det direkte ubrugeligt og det er en af fremskridtets sælsomste ting, at man har ledet drikkevand derover gennem et blyrør, der hviler på havbunden under den nye Knippelsbro, tænk at man nu kan føre ferskvand gennem saltvand, imponerende og mærkeligt og ængstende som så meget af det nye. Byen vokser, handelslivet får nye former, handelsflåden vokser, idag tæller den enogtyve skibe, mangt og meget er blevet anderledes i de sidste tredvefyrre år.

Osse kongen er blevet anderledes, ungdommen og livslystigheden er gået af ham og det er vel ikke blot rigsråderne og svenskerne, der har sat ham furer i ansigtet, men osse hans egen familie. Siden dronningens død har han været så rastløs i sit privatliv, det med Kirsten Munk hjalp ham ikke og at han giftede sig med hende, hjalp ham heller ikke. Vibeke Kruse hjalp ham ikke og de atten legitime børn, han blev far til, hjalp

kun til at sætte ham grå hår i hodet. Ikke mindst da de voksede til og flokken forøgedes med svigersønner og svigerdøtre. Og der vel at mærke var svigersønner som Corfitz Uldfeldt og Hannibal Sehested imellem dem.

Det er en fremskridtstid, og fremskridtsår er vanskelige år. Fødselsveer så at sige. Fødselsveer for den ny tid, der er på fremmarch over Europa og skaber bryderier selv i denne nordlige afkrog af verdensdelen, der hedder København. Det er en ufredstid, en krigstid og en gæringstid og selvom Septembersolen lyser så varmende og så fredeligt ned over byens tage der mellem voldene er det ikke til at glemme, hvor usikkert og farefuldt en mennesketilværelse former sig i disse år. Der sidder guldsmeden så fredeligt og vipper på kanten af et vejbredblad og himlen er høj og let blå og ude over Rosenåens glitrende vand letter en flok stære for at træne til rejsen sydpå, alt er så fredeligt og så godt i den klare, stærke efterårsluft. at man for et øjeblik kan glemme de brutale og usikre forhold; den blå røg slingrer sig ivejret fra de mange skorstene og når man anstrenger sine øjne, kan man se de lilliputvæsner, der arbejder derinde med at få Rundetårn færdigt.

VII

Den gamle hat ligger der og tørrer i solen på en avis. Der står September 1941 på avisen og hatten så lyset for 300 år siden. Der står tæt med folk langs udgravningens kant og følger spændt med i, hvad der kan komme frem af pudsige ting nede i hullet, motorspillets skovl rasler op og ned ad slisken og solen glimter i pytterne nede i det gule mudder og får de blå arbejdsbluser til at synes dobbelt blå.

Hatten ligger der på sin avis og er glemt for andre ting, små og store ting, som museumsfolkene forsigtigt klavrer op ad stigen med. De har vist osse fundet en støvle nu. Ihvertfald ser det ud som en støvle.

Der står en arbejdsløs blandt dem, der ser støvlen blive båret op. Ja –, sir han og gør et kast med hodet mod de mange ting, der ligger til parade og soltørre på aviserne, – det kan være meget godt med al den fortid, det er selvfølgelig meget sjovt med alt det, men mange gange er det nu somom det hele drejer sig om fortiden. Og os andre er det nu alligevel mere fremtiden, der interesserer.

Brunkul

I

Der var ikke mange mennesker i ventesalens restauration, udenfor væltede solen ned over den lille banegård, det var tidligt på formiddagen, men luften var allerede hed og stillestående. Hun bestilte en kop kaffe og spurgte, hvornår toget gik til Søby. Serveringsdamen sagde, at det gik først hen under aften, men at hun måske kunne komme med et af brunkulstogene. Da hun havde drukket kaffen, gik hun ind på stationskontoret og spurgte, om hun kunne køre med et af brunkulstogene. Men med de tog var det sådan, at de som regel kører uden personvogne, først hen under aften gik der et, der tog passagerer med, men hun kunne ta med et nordgående tog om ti minutter og stå af ved et trinbræt, derfra kunne hun gå tilfods til Søby, det var bare nogle få kilometer.

At køre med tog fra København til hjertet af den jyske hede er under normale forhold en temmelig besværlig og langsommelig tur, i 1941 er det en kæde af overfyldte tog, forsinkelser og langvarige ophold undervejs. Og når man så rejser i et ærinde, der fylder en med ængstelse, er det ikke med forventningens glæde, man sætter sig op i et nordgående tog for at køre de sidste kilometer til et trinbræt, fra hvilket man skal spadsere i bagende sol til nogle brunkulslejer, der ligger midt på heden. I kupeerne er der tæt besat, folk står klumpet sammen i gangene med deres kufferter og lider under varmen, nogle landbokoner af den ældre generation er i sort, stift tøj, de klarer varmen

uden at fortrække en mine, mens bypassagererne har taget *det* af, den almene anstændighed tillader og sidder opløste og ødelagte. I de tykke solstriber danser støvet så tæt, at man ikke kan se igennem. Der er mange tørvearbejdere og i to kupeer for sig selv er der soldater. Der står et par arbejdere i gangen, hun manøvrerer sig gennem, der godt kunne se ud til at være brunkulsfolk, måske de osse skal til Søby. Måske de kender Jørgensen og kan sige hende, hvor hun skal finde ham. Hvis de står af ved trinbrættet, vil hun spørge dem.

II

Da toget standser ved trinbrættet, er hun den eneste, der skal af. Hun står der alene foran det lille halvtag og ser efter toget, der langsomt forsvinder. Et par hundrede meter borte ligger et par småhuse, på den anden side jernbanelinjen er der en forkrøblet plantage. Det er ikke til at vide, hvad vej hun skal gå. I et af de små huse spør hun om vej til brunkulslejerne og da det er så varmt, ber hun om et glas vand, inden hun begir sig på vej. Vejen er bred og opkørt af mange vogne, det gule sand ligger i dybe hjulspor, til begge sider strækker den lave plantage sig, heden brænder på, luften står stille, der er ikke tegn på liv, ingen fuglekvidder, ingen græshoppesang, luften flimrer af varme, himlen vælter sin hede ned over landskabet, en uendelig, blegblå himmel med en stor gloende sol sender sine stråler lodret ned i det gule sand, der er så hedt, at det varmer gennem skoene.

Vejen forekommer hende endeløs lang. Hun er heller ikke klædt på til sådan en hede vej. Hun er et bymenneske og er vant til at gå på stenbro. Hun bliver sløv og selvopgivende af denne

tørre, støvede varme. Hun kommer forbi en tørvegrav; mændene i mosen er i badebukser, men det ser ikke ud til at hjælpe dem mod den ubarmhjertige udtørrende, brændende solvarme. Hun går ned i mosen og dypper sit lommetørklæde i et vandhul, fugter sig i ansigtet og på hænderne og går videre med det våde lommetørklæde i hånden. Og tænker sløvt, at hun vist ser farlig ud, men at det jo er komplet ligegyldigt. Måske det endda er en fordel og kan lette hende det ærinde, hun skal udrette. Og synes at det er uendelig længe siden, hun imorges gik ud af hotellet i Herning og var morgenfrisk og havde taget den nystrøgede nedfaldskrave på. Nu er hun støvet og snavset og dødtræt. Det er ikke til at se, hvad farve hendes sko har for støv, hendes krave er krøllet og fugtig i linningen af sved. Hvis hun ikke netop havde det ærinde ville hun opgi det hele og vende om.

III

Der er ikke megen trafik. Nu har hun gået mere end en time og i den tid er en lastbil bumlet afsted i det dybe sand og en cykel har balanceret forsigtig afsted på den tynde kant mellem vejen og det afsvedne græs. På cyklen sad en arbejder. Han var i murerkasket og badebukser og havde en skovl over skulderen. Hun prøver at sætte sig for at hvile lidt i grøftekanten, hvor der er en smal stribe skygge fra de lave træer. Træerne er tykt belagt med gult støv og overspundet med edderkoppespind. Der må være millioner af edderkopper. Lommetørklædet, hun holdt i hånden, er forlængst tørt. Alt er udtørret og støvet og kvælende. Hendes fødder føles som to gloende strygejern. Mon Jørgensen osse arbejder i badebukser; hun kan dårlig tænke sig ham i

badebukser, men det er vel umuligt at arbejde i anden mundering i den varme. Hun kan bedre tænke sig ham i lange underbukser. Eller i spejderbukser med seler og mave.

Det gir ingen lise at sidde her, hun må videre. Hun kan næsten ikke mere. Hun breder lommetørklædet ud over hodet, måske hun bedre kan tåle solen så.

Noget efter holder plantagen op og det åbne land ligger udbredt for hende. Herfra havde hun regnet med, at hun ihvertfald skulle kunne se brunkulslejerne, men der er intet at se uden det åbne land. Måske hun er gået galt. Hun tramper videre gennem sandet og lukker af for alle indtryk. Det må være ved middagstid nu, solen står lige lodret over hendes hode.

Endelig får hun øje på nogle ting over en bakkekam, der måske hører til brunkulslejerne. Der løber osse et jernbanespor og da hun kommer op over bakkekammen, ser hun et skur ved banelinjen og hun begynder svagt at kunne høre støj som fra et rangerterræn og luften er mættet med en underlig ram lugt, hun ikke har mærket før. Ja her er det, de ting der rager op der er gravcoer og der er der en tipvognsrampe, hele jorden er rodet op over et kæmpeareal, overalt er der dybe huller ned i jorden og hele små bjerge af jorddynger. I de store dynger længst borte ser det ud som om det brænder. Ind og ud mellem hele kaoset snor tipvognsskinnerne sig, men der er ingen liv at se nogen steder, det må altså være middagsstunden nu, som hun jo nok tænkte. Hun kommer nærmere. Omkring det lille skur er der folk, der arbejder med at rangere godsvogne, hun vil gå derhen og spørre om, hvordan hun skal bære sig ad med at finde Jørgensen.

Det er somom en kæmpemuldvarp har rodet rundt i et område der er så stort øjet rækker. Her midt idet ensomme og fjerne hedelandskab. Her hvor den store stilhed har hersket gennem menneskealdre har gravcoer og tipvogne vendt op og ned på det hele. Skuret er ikke ret stort, det ligger klods op ad skinnerne og har nok noget med jernbanen at gøre. Gennem døren kan hun se en ung mand sidde foran en telefon og en åben madpakke. Da hun banker på dørkarmen vender han sig om; det er tydeligt at han blir overrasket ved at se en ung byklædt kvinde i døren. Hun fortæller at hun skal tale med en mand, der hedder Jørgensen og spør, hvordan hun skal finde ham.

Den unge mand tygger af munden, han er i skjorte uden flip og hans hår er vådt af sved. – Jørgensen –, sir han, – ja der skal jo nok være nogen stykker der hedder Jørgensen her. De ved ikke noget nærmere om, hvad han er beskæftiget med? –

Næ, – sir hun. – Ikke sådan noget bestemt. Han er taget herover fra København for at arbejde her. Det er hendes mand.

Jeg skal prøve om jeg kan finde ud af det, sir den unge mand og tar telefonen. Da han har ringet af, sir han elskværdigt, at hvis hun vil vente lidt, blir det nok opklaret. Om hun ikke vil sidde ned så længe.

Og da hun har sat sig og der er gået nogle minutter i tavshed, mens han gir sig til at spise videre og en forvildet spyflue blir ved at bumse mod ruden for at komme ud, sir han pludselig: Dether er vejerboden, herfra blir hver enkelt vogn vejet, inden den blir kørt bort.

Det kan hun ikke finde noget at svare på, hun sir bare Nå. Men hun sir det imødekommende.

Lidt efter sir han, at det må ha været en varm en for hende at gå herud.

Ja, puha, sir hun livligt.

Det gir ham opmuntring til at fortsætte med at sige, at i Herning har de idag målt 36 i skyggen. Så skal den jo nok være omkring de fyrre herude. Der er flere af arbejderne, der er blevet syge. Vil De forresten ikke ha en øl, mens De venter.

Han åbner en lem i gulvet og lægger sig på knæ og får fat i en pilsner, lukker igen lemmen og står så lidt vildrådig, han har ikke noget glas, men måske kan hun drikke af en kop.

Jotak, hun kan sagtens drikke af en kop.

Han går ud bagved, hvor han gir sig til at pusle med noget, hun aner at han er ved at vaske en kop af.

Han kommer tilbage og skænker øl i en kop for hende, hun prøver at drikke. Øllet er mere end lunkent, det er varmt.

Jo, sir han, det er værre herude, end man kan forestille sig. Sådan med fyrre grader og ikke en sky på himlen, ikke et sted er der skygge undtagen i marketenderierne og i dether skur, hvor der næsten er mere kvælende end udenfor. Og luften er mættet med brunkulsstøv og somom de ikke havde det varmt nok, går der ustandselig ild i brunkulsdyngerne, selvantændelse. Igår fik vi slukket det meste af det, men idag er det lige galt igen, se selv. Han peger ud gennem døren. I de store bjerge af brunkul ude ved rampen brænder det. Den blå røg stiger lige i vejret; det må være mindst hundrede steder, det brænder.

Han er færdig med madpakken og krammer papiret sammen i en kugle. Og når man så går og sukker efter lidt luft og der endelig kommer en smule vind, blir det faktisk værre endnu, vinden er kvælende tør og hed og den rejser brunkulsstøvet i

kæmpestore skyer, så det ligefrem mørkner for solen og støvet trænger ind allevegne.

Det må være et rent helvede herude, sir hun.

Han ler lidt forceret og vil pludselig ikke være ved det. Nåe det er såmænd ikke fordi det er så farligt, selvom det jo kan være skrapt nok. Han er bleg og smalkindet og har små svedperler på panden, som han ustandselig tørrer af med bagsiden af hånden, skjorten klæber til kroppen, man kan se ribbenene gennem den. Herregud det er jo ikke andet end en dreng, tænker hun og føler pludselig en moderlig følelse for ham tiltrods for at hun ikke selv er stort ældre.

Telefonen ringer. Ja, vi kan jo prøve om det er ham, sir han. Bed ham ringe hertil, når han kommer ind. Det er nok Deres mand, sir han til hende. Han hedder Jørgensen og er fra København, han arbejder et sted nede ved rampen. Hvis De vil ha tålmodighed, har vi ham nok her i telefonen, når middagsstunden er forbi.

Mange tak, svarede hun. Men jeg tror, jeg hellere vil gå derned og prøve at finde ham.

De skulle hellere vente her, sir den unge mand. Det er næsten ikke til at være ude i solen og terrænet er nærmest ufremkommeligt.

Men hun har allerede rejst sig for at gå. Hvis hun kan nå at klare det her i middagsstunden, er det bedst, så kan hun ta afsted igen og det hele er overstået. Iaften er det ikke godt at vide, hvor vanskeligt det kan blive. Måske hun får skrupler i løbet af eftermiddagen, og det skal gøres. Hun er rejst fra København herover for at gøre det, og som hun har det nu, kan hun gennemføre det; iaften er det ikke godt at vide, om hun vil

ha ligeså let til det. Hun er rejst herover, fordi hun syntes det var lumpent og fejt at ordne det med et brev, hun har taget udgifterne og besværet og nu må det ikke glippe. Hun blir ivrig efter at komme derned. Og den unge mand tror han forstår hende så godt, fordi han misforstår hende. Kan De se rampen dernede, spør han og peger. Lidt til venstre for den kan De se et stort hul med tre gravcoer, der går et tipvognsspor ned i hullet ovre fra den modsatte side, dernede arbejder Deres mand i et sjak ved den ene gravco. Sjakbajsen er en høj mand med en stor stråhat, han er let at kende på afstand. Nu vil jeg da håbe det er den rigtige Jørgensen, ellers må De komme tilbage hertil.

IV

Hun når hullet ved læsserampen, men kan i den store udgravning ikke få øje på manden med stråhatten. Hun gir sig til at spørge de arbejdere, hun træffer. Efter at have spurgt nogle gange, er der en, der kender Jørgensen og mener, at han er oppe ved marketenderiet. Så går hun til marketenderiet, der er et skur ved siden af en zigøjnervogn og chassiset af en gammel rutebil, der blir brugt til beboelse. I skyggen af rutebilen finder hun ham, han står i en gruppe arbejdere og er ved at ryge en cigaret. Han har et par gamle lærredsbukser på og en tynd undertrøje, der er flænget i ryggen. Han er som de andre sort af brunkulsstøv og sved. Han har motorbriller på, som han har skudt op i panden; det er der flere af dem, der har. Det er vel mod sandet og støvet. Han ser træt og hærget ud og det er underligt at se ham så brun på skuldre og arme, men det er måske brunkulsstøv.

Da han får øje på hende, gir det et chok i ham, han gør en uvilkårlig bevægelse med armen og kommer straks hen mod hende.

Jae –, sir hun og tænker bare på, at det er denne situation, hun har udmalet sig mere end hundrede gange.

Jamen Ellen, – sir han, – hvordan går det dog til. Er der sket noget?

Næ, – svarer hun, – der er ikke sket noget, jeg er rejst herover for at tale med dig.

Lad os gå lidt, – sir han.

Da de har gået lidt og han gir sig til at spørge om hvordan hun har det og alt sådan noget, bryder hun pludselig af og sir: Se Robert, jeg er kommet for at sige til dig, at jeg flytter hjem til far og mor.

De er begge standset og står uden at sige noget, han fordi han er for overrumplet til at kunne sige noget og hun fordi, at nu er det sagt. Hun har sagt *det,* hun frygtede for ikke at kunne sige. Nu er det sagt. Hun ser spændt på ham og er lidt ængstelig over, at han ikke reagerer. Hun ved jo, hvilke argumenter han vil kunne komme med og hun ved nøjagtig, hvad hun vil svare på dem, et for et.

Så endelig sir han: Ja, jeg har jo været bange for, at det skulle komme.

Lidt efter fortsætter han: Det var jo osse derfor, jeg rejste herover for at kunne tjene noget og sende så meget hjem, jeg på nogen måde kunne. Så vi kunne holde sammen på det.

Hun var ikke forberedt på, at han skulle ta det på den måde. Det kommer bag på hende og hun mærker angst, hvor svag hun er. – Det er jo osse kun for en tid, – sir hun. – Senere kan vi jo

nok få det rettet op igen. Vi kan jo sætte møblerne til opbevaring og når vi ikke har udgifterne til lejligheden, kan vi jo begge to komme lidt ovenpå. – Du ved godt at vi ikke kan sætte møblerne til opbevaring, – sir han. – Sålænge vi ikke har betalt afdragene. Så blir vi nødt til at la dem gå tilbage til møbelhandleren.

Det er sandt. Hun vidste det godt, men lod somom hun ikke havde tænkt på det.

Desuden, – sir han og er lidt heftigere og lidt mere bitter, – desuden ved du, at dine forældre ikke kan fordrage mig, og at hvis du først flytter hjem til dem, får vi to aldrig et hjem igen.

Nu er de inde på et gebet, hvor hun bedre kan klare sig:

Hvad vil du da ha, vi skal gøre, – spør hun udfordrende.

Det lammer ham. Hun har jo nemlig ret. Hvormeget han end sparer og slider i det, kan han ikke sende mere hjem, end han gør. Og istedetfor at svare hende, retfærdiggør han sig: Du ved –, sir han, – jeg tjener 75 kr. om ugen og herovre må jeg betale 35 for kost og logi og så er der alt det andet, i sidste uge gik mit bagdæk sig en tur og det er ikke til at opdrive et dæk herovre, så jeg har måttet ta toget frem og tilbage til Brande hver dag, så er der fagforeningen og hvad jeg sådan nødvendigvis må bruge hver dag, og alt det der blir ved at komme når man endelig har fået lidt tilovers, sygekassekontingent og vask og alt sådan noget, jeg under dårlig nok mig selv en bajer til frokosten, – du kan se, det er ikke alverden, der blir tilovers selvom jeg passer på. Sidste måned sendte jeg 50 kr. hjem til dig og du kan selv regne ud, at jeg ikke kunne ha sendt en krone mere om jeg så havde stået på hodet.

Han sætter ind på et punkt, hvor hun ikke kan værge sig. Det er ufint af ham, tænker hun. For det er usvigelig sandt, han slæber og slider og sparer og sender hende hver en øre, han kan afse. Men hvad nytter det? Hun er på et kontor og tjener 125 om måneden og med de penge kan de ikke holde hjemmet oppe. Kan simpelthen ikke. Det er jo et simpelt regnestykke. Husleje, afdrag på møbler, gasregning, skat, livet er jo uudholdeligt på den måde, ikke penge til nogen ting, hemmelige lån hos forældrene, overarbejde på kontoret, klatgæld, regninger der ikke blir betalt; fattigdom kan bæres en tid, når den ikke går altfor hårdt på og der er mulighed for en eller anden lysning forude, men fattigdom der for hver måned blir mer og mer trykkende forpester livet, perspektivet kvæler enhver livslyst. Han må kunne se det, han ved det og endda kæmper han for at forlænge denne tilstand, der blir stadig mere uudholdelig. Hvis de lod lejligheden og møblerne gå, kunne hun flytte hjem og endda ha penge tilovers, når hun havde betalt hjemme. Og han kunne disponere over hele sin løn. De ville begge få det bedre. Som de har det nu, er det komplet meningsløst, et slaveri og en glædesløs tilværelse. Så engang, når forholdene var til det, kunne de få sig et hjem igen.

Noget af alt dette tænker hun bare, noget sir hun. Han står der ved siden af hende og ser frem for sig, har glemt heden, der er så brændende at man ikke engang kan svede, men bare blir udtørret. Han hører ikke særlig efter det hun sir, kan jo sådan set det hele uden ad, han står nærmest og spekulerer over, hvad han dog skal finde på at sige for at få hende fra det. Og da det ikke lykkes ham, blir han med en gang nervøs og ophidset og det buser ud af ham, fortvivlet og desperat: Det er forholdene,

der ødelægger alting for os, det er de pokkers forhold, der smadrer det hele. Og nu svigter du.

Nej, jeg svigter ikke, sir hun. – Men hvis vi fortsætter nu, ender vi i uføret. – Hun er fornuftig og jordbunden og tapper: Det går jo ikke, sir hun, jeg kan måske få lov at skylde afdragene til den femtende og jeg kan betale huslejen med min løn, men hvad skal jeg så leve af og hvordan så til næste første.

Vi må ikke opgi det, – sir han heftigt. – Vi må holde sammen og blie ved at holde det ud, til det gir sig. Vi må holde ud lige til enden.

Men vi er ved enden, Robert, – sir hun stille og kan næsten ikke mere. Vi har ingen anden udvej. Og det er jo kun for en tid, så blir det godt igen. Det er jo kun fordi du har måttet ta arbejde herovre, hvis du arbejdede i København, klarede vi den nok.

Det er dine forældre, der påvirker dig, sir han. Hvis du først flytter hjem, ved jeg nok besked. Måske jeg kan få noget arbejde i en tørvemose, der betaler de bedre.

Jamen det er jo meningsløst, at alt hvad vi kan rave og skrabe sammen, skal gå til den husleje og de møbler. – Hun næsten skriger det ud.

Idetsamme skærer fløjten gennem brunkulslejernes støvede, hede luft. Arbejdstiden begynder igen. Det gir et uvilkårligt ryk i ham og han begynder automatisk at gå ned mod hullet ved rampen. Hun følger med ved siden af ham, fortvivlet over ikke at ha fået gennemført sin beslutning.

Han går hurtigere nu, så hun har svært ved at følge med.

Det kan ikke blie anderledes, Robert, – sir hun stakåndet. Jeg har besluttet det, jeg flytter hjem nu.

Bliv her til klokken fire, – sir han uden at se på hende. – Der er pause klokken fire.

Jamen jeg har ikke tid Robert, jeg skal med toget.

Bliv her til klokken fire, gentar han og går stadig hurtigere. Og pludselig standser han og vender sig mod hende: Gi mig tid til klokken fire, – ber han og hans stemme er lige ved at knække over.

Hun nikker tavs, og han gir sig til at løbe det sidste stykke ned mod hullet.

V

Hun står længe og ser efter ham og fik altså ingen afgørelse på det. Rundt om hende er brunkulslejet vågnet op til fuld aktivitet, tipvognslokomotiverne sender deres skærende hyl mod himlen, det rasler og knaser fra gravcoerne, damp og røg og støvskyer fylder luften over hele det oprodede område, et larmende industrianlæg her midt på heden, et klondyke her midt i det fredelige, jydske landskab, hvor hjejlen og spoven tidligere trak over de ensomme lyngbakker og det eneste tegn på mennesker var hedebondens fattige hytte.

Hun står længe og ved ikke rigtig, hvad hun skal og begynder så at gå tilbage mod vejerboden. Her er der osse blevet travlhed: den ene jernbanevogn efter den anden ruller ind på vægten, der fløjtes og rangeres, en tyk og svedende mand passer vægten, han presser vægtpladen til med et håndsving og trods hans vældige fysik kan man se, at det er et stykke arbejde, der kan gøre sin mand mør. Osse kontoristen er travlt optaget, men får dog tid mellem to vogne til at snakke med hende. Ja, sir han, hvis De skal blive her til klokken fire, skulle De gå ned og bade i

søen, hvis De går ti minutter i den retning er der en pæn sø, hvor man godt kan bade. Det hjælper ikke meget, men det er da altid bedre end at gå her i støvet.

Nu han er i arbejde, er han raskere på det og gir hende gode råd: pas på hugormene, når De går gennem lyngen, bind aviser om anklerne, der er flere der er blevet bidt herude. Og så skulle De forresten købe Dem en flaske mælk i marketenderiet og ta med derned og sæt den ned i vandet. Pas på De ikke blir skoldet af solen.

Hun går til marketenderiet for at købe mælk. Det er et skur, der er tømret op i en fart. Indefra hører hun barnegråd. Rundt om skuret er jorden trampet ned, der står hele bjerge af kasser med tomme flasker og tomme flasker ligger strøet rundt om i støvet mellem glasskår og affald. Hun liver op, da hun ser der er en vandpost, går derhen, pumper og bøjer sig ned og drikker. Bagefter lar hun vandet løbe over sine håndled og gnider sig med de våde hænder i ansigtet. Lidt hjælper det altid. Da hun banker på døren, kommer der langt om længe en kone ud med et spædbarn på armen. Hun har bare chemise og nederdel på og begge dele er gråbrune af støv og snavs, hendes hår hænger i tjavser og om hendes ene nøgne, snavsede fod er der bundet en klud. Måske hun har trådt i et glasskår. Hun henter en flaske mælk op af et kar med vand og tar mod betaling uden at sige et ord.

VI

Nede ved søen er der en smal stribe gult sand, der strækker sig et stykke ud i søen, der er lavvandet og sivbevokset undtagen det sted, hvor stien ender. Insekterne svirrer over vandet,

smukke, blå libeller og skyer af bittesmå fluer. Et par hundrede meter nede ad bredden står der nogle telte, så der er vel nogle af arbejderne, der overnatter herude. Hun har ingen badedragt med, men der er ikke et menneske at se, så hun trækker sin kjole og sin underkjole over hodet og går ud i vandet i sit undertøj, der er ingen fare for, at det ikke skal blive tørt igen. Først nu ser hun, hvor snavset hun er blevet, støvet er trængt gennem tøjet, hendes ben er sorte af brunkulsstøv, hun prøver at gnide det af, men det er som groet fast. Hun går der langsomt og glædesløst i det lave vand med sin mælkeflaske i hånden og da hun er nået ud til, hvor Vandet går hende til knæene, graver hun flasken ned i bundens sand og mærker sig stedet, så hun kan finde den igen. Hun må vade langt ud før det når hende til hofterne, hun tar en dukkert og prøver at svømme lidt. Vandet er lunkent og ferskt. Hun vader langsomt ind mod bredden igen, det tynde kontordameundertøj klæber mod kroppen og da der stadig ikke er et menneske at se, trækker hun det af og lægger sig ned i vandet helt inde ved bredden. Hun ville ønske at klokken var fire og at alt det her var overstået.

Hun blir ved søen en timestid, klær sig så på og går op ad lyngstien mod kullejet. Allerede hernede under bakkekammen kan hun se røgen, der pulser ivejret fra gravcoerne. Da hun kommer helt frem og igen er omgivet af larmen og støvet og heden er hun ved at fortvivle over, at hun har begivet sig ud på denne rejse. Hun er dødtræt, har mistet al vilje og energi. Hun går op til et marketenderi for at vente der til klokken blir fire. Folkene her er så pæne og rene som forholdene tillader og man kan endnu se sporene af det lille haveanlæg foran huset, som de anlagde da de begyndte herude. Hist og her stikker visne,

sørgelige rester op af stauder af sandet, et sted står skelettet af en rose og hvis man gør sig umage, kan man så nogenlunde se hvordan anlægget har set ud i sin tid. Nu er alt tiltrampet og tilsandet, i brunkulslejerne har man at tilpasse sig ellers skal forholdene og naturen nok tilpasse en. Men børnene der sidder i solen ved vandposten har hele og pæne kravledragter og bordet hun sætter sig ved, er skuret, det er dygtige folk her og brunkulsstøvet får ikke bugt med dem.

Og da konen, der kommer for at spørge, hvad hun vil ha, er velopdragen og soigneret og oplyser, at hun har hjemmebagt kage, får hun et anfald af ungpigesind og bestiller to forskellige slags sodavand for at blande dem, en reaktion mod hele denne dag, en reaktion der er borte ligeså hurtigt som den kom. Snart sidder hun igen modløs og træt og stirrer ud over disse brunkulsdynger og dybe udgravninger, der ligger og flimrer i eftermiddagens sol og støv.

VII

Så endelig blir klokken fire og hun begir sig på vej op mod læsserampen. I skyggen af rampen blir hun stående og venter på ham, ligeud for hende står et tipvognstog ladet med brunkul. På vognenes sider er der tegnet politiske symboler. Vognene er bulede og ramponerede; der slides på materiellet her, Søby er født af krigen og den har krigens hektiske og larmende og voldsomme væsen.

Så kommer han og de følges ad ned mod marketenderiet. De småsnakker om tilfældige ting, om varmen og hvad hun nu har fået tiden til at gå med. Emnet, det der er dem imellem, rører de ikke ved. De er venlige og hjertelige mod hinanden. Han

lader sig forlede af denne fredelige passiaren til at tro, at alt er i orden. Han blir sig selv igen, sådan som hun kender ham, en godmodig fyr med trang til at prale lidt, sjakbajsen er et skvadderhode, sir han, kan ikke organisere arbejdet, hvis vi ikke selv tog os af det, ville det hele gå i smadder. Jo, der kender hun ham igen, det er hans facon, de første par år de var gift, troede hun på det og lod sig dupere og tænkte at det var synd en mand med hans evner ikke havde en større stilling. Men han var god nok endda, brav og godhjertet. Ved marketenderiet henter han kaffe til dem, de blir ude i luften og sætter kopperne på kasserne med de tomme flasker.

De snakker stadig om alt muligt, mens de begge i tankerne kreser om det hun er rejst herover for at sige ham. Han ved hun elsker sine stueplanter og for at minde hende om noget af det i deres hjem, der måske kan holde hende fast ved det, spør han, hvordan planterne nu klarer sig, mens hun er borte. De planter er hendes stolthed.

Nåe, de klarer sig nok de to dage, svarer hun. Desuden har fru Jensen lovet at kigge ind og vande dem, jeg gav hende nøglen.

Pausen er snart forbi. Arbejderne har tændt deres cigaretter og der kan kun være nogle få minutter igen, før fløjten kalder dem tilbage til arbejdet.

Nu må de til det.

Han står og kan ikke få det sagt. Han er ved at blive bevæget og pludselig tar han hendes hånd og sir: Du rejser ikke fra mig vel.

Jamen Robert, sir hun og er fortvivlet. Jeg har jo gennemtænkt det hele og kan ikke se nogen anden udvej. Det er

jo ikke til at holde ud, som det er.

Du må ikke gøre det, sir han og knuger hendes hånd. Du må ikke svigte mig, vel. Det går nok. Måske får jeg noget bedre arbejde og kan sende lidt mere hjem.

Hun svarer ikke, står bare og bider sig i læben.

I det samme skingrer fløjten!

Han blir urolig og vender sig halvt for at gå, men standser og tar igen hendes hånd. Lov mig det, sir han indtrængende. Lov mig det.

Og pludselig heftig og med lav stemme: jeg har jo ikke andet i verden end dig.

Hun svarer stadig ikke.

Lov mig det, gentar han indtrængende og vil ikke slippe hendes hånd.

Hun nikker tavs.

Tak, hvisker han og vender sig for at løbe efter de andre, der allerede er helt nede ved læsserampen.

Angående nøgne gæs og natklubinspektører

Da jeg i sin tid boede på Esrum Kloster, skete der på en af de nærliggende gårde en mindre katastrofe. Det var om vinteren. Folkene der havde lavet sig nogle liter æblemost, eller hvad det nu var, og da de en dag kom og skulle se til det, var det gået i gæring. Jeg er næsten sikker på, at det var æblemost, men det kan være, jeg husker fejl.

Nu stod de der med al den dejlige æblemost, og de var godt sure over, at det var blevet uanvendeligt. For at det ikke skulle gå helt til spilde, hældte de det i gæssenes drikketrug, der er vitaminer i den slags, og gæs kan aldrig få for megen næring. Hen under aften kom konen ud i gæssenes indelukke og så til sin forfærdelse, at alle gæssene lå døde på jorden. Da hun havde stået et minuts tid med fingeren på underlæben og givet sig sorgen og ærgrelsen i vold, bukkede hun sig ned og samlede en af dem op. Den hang slap og slatten og tung i hendes hånd, men den var varm endnu.

Nu er det efter sigende lettere at plukke fjerene af gæs, der endnu er varme, og konen fik derfor hurtigt fat på sine to piger, og sammen bar de gæssene ind i vaskehuset og plukkede dem. Fjerene blev omhyggeligt puttet i en sæk, og ligene af de forgiftede kræ blev lagt i række på vaskebænken, og det var en sorg og ynk at se på dem. Måske de alligevel kunne anvendes på en eller anden måde, man fik vel snakke med manden om det.

Da hun næste morgen kom ud i gården hørte hun ovre fra vaskehusets kant en ballade og en skræppen op af den anden verden. Da hun lukkede døren op, så hun alle gæssene lyslevende, men splitternøgne og med gåsehud over hele

kroppen strækkende hals anklagende mod sig. Gasen stod midt i flokken og hvæsede. Så havde de altså ikke være rigtig døde, men bare bedøvede eller døddrukne.

Konen lukkede bestyrtet døren. Da hun havde sundet sig oven på forbløffelsen, fik hun påny fat i pigerne og satte dem ind i den nye og tankevækkende situation. Da de havde tilendebragt deres rådslagning, skred de til værket. Alle garnrester i huset, gamle sweaters og strømper og lignende, kasserede tøjstumper, og hvad man nu ellers har liggende af den slags, blev samlet sammen, og så satte de sig til at lave de nydeligste små jumpers til gæssene, grønne, gule, røde og blå imellem hinanden, flerfarvede og ensfarvede mellem hinanden, nogle strikkede og nogle syede. Det var et storartet syn, da gæssene fik dem på, og i de følgende uger gjorde folk sig alle mulige mærkelige ærinder over på gården og vendte tilbage halvkvalte af grin.

Hvorfor det egentlig var så grinagtigt skal der en filosofisk-psykologisk udredning til for at klarlægge nærmere. Det var jo fuldkommen fornuftigt og logisk og velovervejet at gi gæssene tøj på, når de nu var nøgne og frøs. Det er vel også den antageligste grund til, at mennesker har tøj på. Hvis man da ikke vil være så grundig at ta syndsfølelse og solens brændende stråler og lignende beskednere årsager med i betragtningerne. Og i almindelighed er der jo ikke noget komisk i, at mennesker har tøj på. Selv om det jo må indrømmes, at menneskers påklædning tit er pudsig. Men det skyldes vel, at påklædningen efterhånden er kommet til at tjene en række andre formål end det oprindelige. Oprindeligt var det vel sådan, at da menneskeheden var kommet til skels år og alder, fandt vi ud af

at ta lidt på os, da vi jo hverken havde pels eller fjer på kroppen, og det sommetider kunne være forbandet koldt, men efterhånden som vi blev mere durkdrevne, opdagede vi, at påklædning også kunne tjene vores interesser på anden måde.

Ved for eksempel at gøre os frygtindgydende. Hvis vi smed et leopardskind over skuldrene og satte et par kohorn på hodet, havde vi lettere ved at få folk til at indse det fornuftige i vores forslag. Hvem turde vel indlade sig i diskussion med sådan en kal? Hvis vi i overensstemmelse med det centralt menneskelige i vores natur fik lyst til en lille krig med nabolandsbyen, satte vi strudsfjer på hodet for at se højere ud og smurte os ind med skrappe farver for at se rigtig uhyggelige ud. Så havde vi da den chance, at de helt glemte at slås for bare benovelse. Sådan gled vi hurtigt og umærkeligt over fra påklædning til uniformering: Gardernes bjørneskindshuer og officerernes høje hæle skulle jo tjene samme formål. Skulderstropper gir skulderbredde, og korset gir smækkert liv. Og højde og skulderbredde og smalt liv gir indtryk af styrke og adræthed. Lige gavnligt over for undergivne og over for fjenden.

Men efterhånden gennemskuedes fiduserne, mistede deres magt og gjorde os mere kræsne. Dermed fulgte variationer og differentiering. Kongerne gav afkald på hermelinskåbe og kongekrone og alt det der, kvinderne opgav tornyrerne og de kunstige bryster, generalerne tog kun de vajende fjerbuske på, når de skulle til middag, forførerne kastede vrag på de stramtsiddende bukser med tilhørende udstyr, og vores medicinmænd trak i hvide kitler og sendte hele det flotte udstyr på museum. Uniformerne blev underkastet tidens krav. Og

modens. Og den individuelle smags, der for en stor del vel ikke er andet end et udtryk for vores ambitioner.

Foruden at beskytte os mod temperaturen tjener det hele tøjvæsen vores faglige behov og vores trang til at gøre os gældende. Hvis vi af psykologiske og faglige grunde ønsker at virke *decent*, og en lille hvid perle i et sort slips anses at virke *decent*, anskaffer vi os sådan et slips og sådan en perle. Hvis vi ønsker at gøre indtryk på pigerne, og skulderbredde anses for lokkende i vores miljø, får vi lidt vat i skuldrene. Vi synes, at det tjener vores hensigter at blive opfattet som værende i besiddelse af ganske bestemte egenskaber og vælger mere eller mindre bevidst en påklædning, der kan gi vor omgangskreds det indtryk, at vi har de egenskaber. Når vi prøver et stykke tøj, der understreger vores egen ønskeopfattelse af os selv, synes vi, at det klær os. Da også andre ønsker at digte med på vores type, og deres ønsker ikke altid falder sammen med vores, kan det ske, at de ikke deler vores opfattelse af, hvad der klær os og misklær os.

En kontormand må være omhyggelig med sin påklædning. Millionæren, der ejer firmaet, behøver ikke at være det. Tøjet er et våben i kampen for tilværelsen. Hvis en kunstner mener, at det kan støtte hans kamp, at folk opfatter ham som kunstner, hvad der jo ganske sikkert er kunstnere, der tror, vil han anlægge bakkenbarter og islandsk sweater, fløjlsbukser og uredt hår, da det jo nu engang er den uniform, revyerne og vittighedsbladene har fastslået som kunstnernes uniform. Der er selvfølgelig kunstnere, der ser sådan ud, fordi de gir faen i, hvordan de ser ud, men der er osse, hvor nedslående det end kan være, kunstnere der bruger den mundering af den

førstnævnte grund. Det er sjældent de bedste af dem. De tror, de simpelt hen blir kunstnere ved at iføre sig den vedtagne uniform. En form for at skyde genvej. De har sjældent held med sig, og man kan ofte senere træffe dem i et andet udstyr, når deres ambitioner har skiftet retning.

Sådan noget kan lettere gå inden for andre områder. Ved militæret har det ved nogle lejligheder vist sig, at uniformen var manden. Den berømte Köpenick-historie. Uden at være ondskabsfuld kan man jo nok hævde, at der er områder i vores samfundsliv, hvor disharmonien mellem uniform og personlighed aldrig vil blive afsløret. Men med uniformen, såvel kontoristens som præstens og lægens og soldatens og politikernes, er der det pudsige, at den, valgt af individet, virker tilbage på individet. Noget i retning af, at den, gud gir et embede, gir han også forstand. Hvis en mand får spidsbukser og lange støvler på, påvirker det hans mentalitet. Han har en fornemmelse af, at han sætter sine fødder fastere på jorden, han føler sig mindre angst for at blive trådt over tæerne, han føler sig drøjere og mere robust. Der er mange præster, der ikke ville kunne præke med den samme overbevisning og ærværdighed, hvis de skulle optræde i shorts eller i plusfours og hjemmejakke. Hvis en maskinarbejder kommer ind på sin arbejdsplads i sit blå hverdagstøj, kan der påkomme ham en følelse af udygtighed og mindreværdsfølelse.

Den samme utilstrækkelighedsfølelse synes at påkomme mange, når de skal drive en eller anden form for sport eller underholdning, og de ikke til hundrede procent er iført den uniform, der dertil anses for korrekt og har fået greven af Saksens blå stempel. Skal man ride, kræver det et særligt

kostume, ja, endog en særlig hovedbeklædning, og i det kostume kan man ikke foretage sig andet end at ride. Golf, skiløb, fægtning, tennis, fodbold og gymnastik kræver hver sit særlige kostume og hvad dertil hører. Man kan spille badminton i shorts, men ikke fægte i dem. At bruge en skihue til ridesport eller en ridehue til skisport virker løjerligt, og en pæn ung dame kan ikke tage til te-dansant med skihue. Hvis hun ikke har råd til at anskaffe sig en dertil passende hovedbeklædning, vil hun sikkert foretrække at blive siddende hjemme og græmme sig. Ihvertfald tilråder damesiden at udvise takt og sømmelighed i påklædningen. Herresiden for den sags skyld også. I år kan ingen gentleman med agtelse for sig selv vise sig med enradet jakkesæt. Eller også er det med toradet, det er ikke altid let at holde rede på.

Der er med hensyn til tøj visse ting, man ikke kan. Selvfølgelig kan man møde op både til fægtning og golf i de mærkeligste sager, hvis man er millionær, men en kontorist gør det nødigt. Selvfølgelig kan man gå i teater i lys jakke, men en kontorist gør det nødigt. Man kunne let tro, han ikke havde en mørk. Der er folk der anskaffer sig en vandreskjorte for at ta på fodtur fra Helsingør til Gurre. Hvis man en hed sommerdag iført bukser, skjorte og slipover søger en pæn restaurant og får lyst til at danse, kommer der en nydelig mand i et varmt og velsiddende citydress, og ber en om og ta og holde op med det. Jeg var en nat i selskab med en flok glade og skøre mennesker, der ville på natklub. Portieren ville ikke la mig komme ind, fordi jeg ikke havde slips på. En af damerne tog så sit lakbælte af og bandt om halsen på mig, hvorefter han erklærede sig tilfreds. Loven var sket fyldest.

Engang boede jeg i en lille bjergby i de franske alper. En regnvejrseftermiddag, jeg sad på den smalle bænk foran postkontoret klemt ind i rækken af ventende indfødte, så jeg et forbavsende syn: det var byens præst der tronede frem i den smalle gade, han havde denne lange, sorte kjole på, De ved, og bredskygget, flad fladpuldet prælathat, han kom kørende på en damecykel og var vist ikke helt ædru, cyklen slingrede fra den ene side af gaden til den anden. I den højre hånd holdt han en opslået paraply.

Det pudsige var, at jeg var den eneste af os på bænken, der kunne se noget pudsigt i det. De andre var bare forargede.

Luftlagemeldung

En luftlagemeldung var en kort meddelelse, som de tyske radiostationer udsendte med jævne mellemrum døgnet rundt mellem 1943 og 1945. Den var holdt i standardiserede vendinger og berettede om evt. fjendtlige fly (eller manglen på samme) i luftrummet inden for den enkelte stations dækningsområde. Det lydeksempel, som er indlagt i den originale epub3-udgave af bogen, kan desværre ikke bruges i de øvrige formater, som Internet Archive bruger. Eksempler kan søges på internet på vendingen "Luftlagemeldung". Det giver på en eller anden måde novellen et ekstra perspektiv at høre, hvordan Klitgaards verden var, dengang han skrev historien.

Jeg bor på en byggeplads. Da vi for et par måneder siden flyttede ind her, var der endnu ikke lagt tagsten på huset, der forøvrigt stadig ikke er færdigt. Der er høje graner lige uden for vinduerne, og af og til kommer der en drossel og sætter sig i et af dem og synger. En nat, vi havde stillet os ud på altanen, hørte vi en nattergal. Det er Maj 1944, og vi venter hver morgen at høre, at invasionen er begyndt. I disse dage er det en daglig, lidt bitter opmuntring at bo på en byggeplads.
Ødelæggelsesaktionerne Europa over har nået kulminationen, storbyer ligger i ruiner, i disse timer vælter hundredvis af tons sprængbomber ned fra himlen, og luften er et helvede af braget fra sammenstyrtede bygninger, menneskeskrig og brølet fra de vældige flammer, – men her rundt om vores hus bygges der, murerfolket balancerer på stilladserne, de røde sten lægges

tilrette, det er en vindstille morgen med en lidt sky sol, der af og til gemmer sig bag skyerne og af og til gløder løs på murstenene, detonationerne her betyder ikke død og tilintetgørelse, men opbygning og nyt liv: det er sprængfolket, der rydder grundene til nye bygninger. En mand med et rødt flag står advarende på vejen, længere ovre mellem gruppen af store gamle fyrre står en flok arbejdere, en af dem med en rygende stubintråd i hånden. Men det er ikke sabotagens stubintråd, ikke krigens og ødelæggelsens, men det levende liv, der baner sig ny plads.

At bo her i et ufærdigt hus omgivet af stilladser og skure og bræddedynger gør os til bytte for tilsyneladende modstridende følelser, trangen til at se arbejdet gjort færdigt og glæden ved den frodige virksomhed omkring os. Rundt om på terrænet ryger og flammer små bål, det er dynger af bræddestumper, papir og andet affald, der på denne måde bringes ud af verden, men man har en utålmodig fornemmelse af, at det går for langsomt. Hvorfor i alverden kører de ikke den stabel af brædder bort, hvorfor rydder de ikke terrænet foran huset, hvorfor fjerner de ikke det skur, der nu har stået tomt og uanvendt i mere end en måned? Ens hele væsen stræber efter harmoni og orden, der ikke kan opnås hurtigt nok og ikke grundigt nok, men når ordenen og harmonien er opnået, – og en byggeplads kan jo omsider blive ryddet, og et menneske kan jo opnå at få ordnet sin tilværelse –, føles den opnåede tilstand som dødlignende og uden glæde. Et sundt demokrati vil altid ligne en byggeplads, en levende groende virksomhed, der aldrig opnår den dag, at det kan lægge værktøjet tilside og føle alt bragt i orden. Nej, det er godt at bo på en byggeplads, lad dem

blot hamre og sprænge, så man ikke kan høre ørenlyd, lad dem larme om kap med ødelæggelserne og krigen, en dag vil de overdøve dem.

Om natten i måneskinnet er det sært med alle de stilladser og ufærdige mure, træerne står så ensomt mellem nybygningerne, for et år siden var her skov og uberørt, så slog storbyen en breche i uberørthedens front, klipper blev sprængt og træer fældet, træskeletter og mure voksede op, og endnu inden husene var færdige, flyttede mennesker ind med pik og pak og potteplanter og baljer og bleer. Månen står over skoven på den anden side af Södertälje-vejen, og stilladser og mure og træer kaster lange skarpe skygger, små gule lysfirkanter mellem træerne viser hvor folk er flyttet ind, de har ikke fået gardiner sat op endnu, alt er nyt og groende omkring én, selv her i natten. Inde i det mindste rum sover vores søn, han har i dag for første gang i sit liv gået alene fra kommoden til divanen.

Radioen har stået og spillet ganske dæmpet, en eller anden grammofonplade. Pludselig blir den afbrudt, midt i en strofe. Man drejer sig uvilkårligt og ser på apparatet. Der blir en kort pause, hvor man lytter spændt. Så hører man pludselig tydeligt, at der kobles til: det er den igen, denne dirrende gammelmandsrøst: "*Achtung, achtung. Hier die Luftlagemeldung. Keine feindliche Flugzeuge befinden sich über das Reich. Ich wiederhole, keine feindliche Flugzeuge befinden sich über das Reich. Ende die Luftlagemeldung.*"

Og så fortsætter programmet. Af og til kommer en speaker til mikrofonen og annoncerer, mens man sidder der og tænker på de utallige flyvepladser i England med tusinder af startberedte maskiner og på de dødsensangste i de klamme tyske kældre.

Men ligegyldigt hvad speakeren kalder det, er det stadig plader, programmet er en pladeskifter. Så er der gongslag, *Wir geben die Zeit, null Uhr fünf*, og så er der radioavis, *Tagesübersicht, Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt*. Og så sporten. Meget sport. Mere sport end alt det andet tilsammen.

Nu er der en klaverplade af Mozart. Hvor er han dog nydelig, Mozart. Et held for tyskerne at han ikke var jøde, så var de bomberamte huleboere blevet snydt for disse indsmigrende, vederkvægende toner. Men pludselig afbrydes Mozart –. Og der er den igen, denne lille, korte pause, der river hele ens opmærksomhed til sig, en af disse enerverende pauser, der en dag i nær fremtid vil avertere Tysklands befrielse fra det elveårige nazimareridt. Men denne pause er en ny *Luftmeldung*, det er gammelmandsrøsten igen: *Achtung, achtung! Ich wiederhole, – grössere Verband feindliche Flugzeuge über Westdeutschland. Ende die Luftlagemeldung.*

Så sidder man der igen. Mozart er begyndt pány, og i disse øjeblikke vælter sprængstofferne ned fra luften, flammerne slikker op mod himlen, skrigene blander sig med dumpe eksplosioner og drønet af sammenstyrtende mure – – –, men det hører man ikke, kun Mozarts yndefulde toner trænger igennem. Pladeskifteren sætter en ny plade på, det må vel være Bach, og efter at speakeren har sagt et eller andet og en dyb mandsrøst har sunget noget, der lyder som en vægtersang, blir musikken pludselig let og munter: *To roser i en klostergård, Et pigesmil i månens skær, Ich küsse Ihre Hand, Madame.*

Tyskland. Görings Tyskland og det andet Tyskland. En dunst af liglugt og brandrøg. S.A. og S.S. og ruiner og krigsfanger og mødre med udslukte øjne. Et døende Tyskland og et dræbt

Tyskland. *Das Land der Dencker und Dichter*. Kapputsch og Hitlerputsch og Munchener Bier og Soldatenverein og rigsdagsbrand. Og Spartacus og Weimarrepublik og Volksrepublik og Rätesdeutschland. Og Erich Mühsam, den anarkistiske digter, der blev pint til døde i en koncentrationslejr. Mühsam, der sammen med Ernst Toller var medlemmer af den bayerske rådsregering. Mühsams og Tollers og Brechts Tyskland, det andet Tyskland, det dræbte Tyskland, det blodigt knuste og til døde pinte Tyskland. Hundredtusinder dræbte. Ernst Röhm, gadens lette garde, en gratis brun skjorte, lange støvler til enhver ærlig arbejdsløs, og en mark om dagen med pligt til at yppe slagsmål med socialisterne. Da nazisterne en dag var trætte af at pine Mühsam på vanlig vis, fandt en af dem på at skaffe en gorilla tilveje og lukke den ind i Mühsams celle, nu skulle man se løjer. Men gorillaen søgte beskyttelse hos Mühsam, og der stod de to med deres blodskudte, forpinte øjne med front mod sadisterne.

Ich küsse Ihre Hand, Madame. Man kopierede fransk elegance og vred sig af underlegenhedsfølelse over for engelsk overklassekultur, mens man dræbte og fordrev sine digtere og kunstnere.

Og folkedragter og turistfilm og Görings uniformer og von Papens badedragter og *Der Stürmer*. *Achtung, achtung, Luftlagemeldung.* Tusinde amerikanske flyvende fæstninger over Berlin, millionarmeerne i øst drevet tilbage under den røde hærs frygtelige slag. Det tredje riges dødskamp. *Wir geben die Zeit. Luftlagemeldung. Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt. Ich küsse Ihre Hand, Madame.*

Käte Kollwitz og Georg Grosz og tilfangetagne tyske officerer med monokel. Wagnerkoncert og Hitler i kjole og hvidt.

Det andet Tyskland. Det fjerde rige. Prostitution og arbejdsløshed og 30. juli.

Ruiner og brandtomter og døde. Nat efter nat, dag efter dag fløjter bomberne ned over de tæt sammenhobede menneskeboliger.

Her i den stockholmske forstad trænger nuet voldsomt og påtrængende ind på os, her som andre steder. Gennem radioen kan man i lydreportager høre maskinerne starte på de engelske flyvepladser og maskinerne dure i rustningsfabrikkerne. Det er maj og forår, og birketræerne ovre ved vejen er blevet grønne. Hjemme i Danmark –. Det vil aldrig blive glemt. Verden har set krig og okkupation før, men tøjlesløs råhed, dyrisk grusomhed, betændt sadisme som den, den tyske overklasse bevidst slap løs over Europa, mens reaktionære kredse verden over med bifald og sympati så tysk kultur og arbejderbevægelse blive blodigt knust, en sindssyg, systematisk voldsudfoldelse af gigantisk format som denne, der har sine medansvarlige overalt, har menneskeheden aldrig set.

Forstadsbebyggelser er gerne børnerige, her i Västberga i Stockholms sydlige udkant tumler de i store flokke. En stor del af dem er norske og danske, fordrevet fra deres land med deres forældre af de bestøvlede landsknægte, der breder sig i elegante kontorer i København og Oslo. Deres små ansigter er allerede solbrunede, byggepladser er fortræffelige legepladser. Om tyve år er de arkitekter og murere og konstruktører og bygger selv.

Hvis de ikke slæbes til slagmarkerne eller sønderrives af flyvernes bomber.

Interview med Mogens Klitgaard

Mogens Klitgaard har lagt det litterære arbejde på hylden

"Det vil vare mange år, før jeg kan beskæftige mig med noget så ligegyldigt," siger den hjemvendte forfatter

---

Den unge forfatter Mogens Klitgaard befinder sig i København igen. Han har været borte siden 29. august 1943 og opholdt sig i Sverige, hvorfra han forleden returnerede sammen med andre hjemvendende danskere.

– *Lad mig høre lidt om, hvad nyt De gemmer til os?* spurgte jeg i dag Mogens Klitgaard.

– Jeg gemmer ikke nogen nyhed, svarede forfatteren, for jeg befinder mig i en tilstand af uvirksomhed. De vældige begivenheder, vi har været vidne til, ja måske mere de store og for os allesammen så afgørende ting, der skal ske – har ærlig talt indtil videre gjort mig tavs. Jeg tror ikke, jeg kommer til at skrive nogen roman mere, og jeg kan heller ikke se, at det ville have nogen interesse – for hvor er det dog flintrende ligegyldigt, hvad man kunne finde på at skrive af den slags digt –! Jeg gider rent ud sagt hverken læse eller skrive romaner, alting er mig for omkalfatret. Men *aviser* læser jeg, det konkrete, selve den store virkelighed – det er, hvad jeg er opslugt af.

Kun levet halvt

– Men det kunne vel også aflejre sig til litterært arbejde?

– Ganske vist, måske ... men ikke for min part, i hvert fald de første år vil jeg ikke kunne samle mig om noget så ligegyldigt.

Journalist skulle man derimod være! Jeg kunne tænke mig at komme ud på rejse, skrive om alt det, der sker, hvis nogen gad læse det ...

Jeg kan selvfølgelig fortælle Dem, at jeg har skrevet en tredjedel af en roman – men fuldkommen opgivet forsøget på at fuldføre den. Dens titel skulle være "Det nye Fædreland", og den skulle skildre krigstiden og efterkrigstiden, men hvordan skulle jeg kunne gøre det, jeg, som kun har levet halvt siden den udødelige 29. august ...

En forbandet følelse

– Kun levet halvt?

– Ja, sådan følte jeg det, mens jeg sad i Sverige. Hele vort sind var herhjemme, men denne følelse, at vi ikke befandt os i fællesskab med befolkningen, var forbandet. Ja, det lyder måske mærkeligt, men jeg tror, mange af os på den måde havde det værre end vore hjemmeværende landsmænd, for det pinte os sjæleligt, at vi ikke var i Danmark. Ganske vist, vi havde lidt rigtig kaffe, Virginia-cigaretter og lys og alt det, men det er jo så komplet ligegyldigt, når noget nager i éns indre.

– Hvordan var det så at se det befriede Danmark igen?

– Ja, hvordan skal man udtrykke den følelse ...? Det var vidunderligt, naturligvis, men jeg synes samtidig, det er som om det hele virker så underlig forslidt ... Danskerne har haft det svært, men hvor bærer det nu hen? Ja, hvem kan sige det.

Imidlertid synes jeg, at det hele virker mere ægte, der er fejet en hel del honnette ambitioner til side, der er mindre skaberi. Danskerne er blevet mere frie, mere sande, tror jeg. Jeg går nu roligt omkring i disse dage og betragter København, ydmyg over for både den og befolkningen – fordi jeg ikke var her i den

sidste, hårde tid. Jeg tror, mange af os føler det sådan. Og så håber jeg altså, at der kan blive noget journalistisk for mig at tage fat på, for litterært arbejde, nej, det kan jeg ikke ta igen, dertil er alt endnu for uafklaret og spændende.

/partout.

Mogens Klitgaards journalistiske ambitioner blev dog aldrig til noget. Den 17. oktober kunne EkstraBladet under overskriften "Mogens Klitgaard alvorligt syg" meddele, at han var indlagt på Odder Sygehus med en alvorlig hjertehindebetændelse efter at have fået fjernet den ene nyre. Den 28. december bragte bladet en kort nekrolog over forfatteren, der var død 5 dage tidligere på Aarhus Amtssygehus, angiveligt som følge af den tuberkulose, han havde lidt af siden 1933. Han blev begravet på Søllerød Kirkegård 30. december 1945.

Red. anm.

Udgiverens efterskrift og noter

Nærværende samling omfatter det meste af, hvad det har været muligt at opspore af Mogens Klitgaards kortere prosa. Arbejdet med at finde de enkelte tekster har i vidt omfang kun kunnet lade sig gøre ved hjælp af noterne til samlingen *Hverdagens Musik. Udvalgte noveller og skitser.* (Fremad 1989). Jeg har dog valgt at udelade enkelte af de tekster, der er medtaget i denne samling, men til gengæld optaget nogle andre, som ikke er med.

Ligeledes har jeg udeladt nogen af de titler, man kan finde i andre bibliografier over Klitgaards produktion, hovedsagelig fordi disse er uddrag af hans romaner.

Følgende er udeladt:

Dagen i dag (Knud Th. Møllers Bogtrykkeri, Ringkøbing, nytår 1942) – er med meget få og nærmest kosmetiske ændringer lig med de første tre afsnit af kapitel 9 i *Elly Petersen*.

Agnete (i *Kærlighedshistorier fra hele verden*, Carit Andersens Forlag, København 1944) – er historielinjen om Agnete og mændene fra *Den guddommelige hverdag*.

Den blå butik (Marselis Tryk/Demokraten, Aarhus 1957 – udgaven var en nytårshilsen fra trykkeriet, var illustreret af Erik Sørensen og blev udgivet i 800 nummererede expl., hvoraf ingen kom i handelen) – som ord til andet er historielinjen om sæbehandleren og hans kamp mod koncernen fra *Den guddommelige hverdag*.

Ved fattiggårdens vandpost (i *Dansk Prosa*, Vendelkær, København 1964ff.) – er kapitel 2 med samme titel fra *Den guddommelige hverdag*.

samt forskellige indlæg og artikler af mere polemisk art.

De originale avistekster er for en dels vedkommende trykt med den dengang gængse retskrivning – altså store bogstaver i navneord osv. – og ikke med Klitgaards særegne moderne skrivemåde, hvor næsten alt skrives med småt (lidt mærkeligt er det dog, at han som regel skrev månedsnavne med stort!) I disse tilfælde har vi – forhåbentlig i Klitgaards ånd – gengivet teksten med den retskrivning, forfatteren ellers benyttede sig af. Enkelte åbenbare trykfejl er ligeledes rettet undervejs. I øvrigt gengives teksterne som trykt, og forfatterens retskrivning er benyttet.

Teksterne er gengivet i den rækkefølge, de udkom – hvornår den enkelte tekst er *skrevet*, har vi desværre med få undtagelser ingen oplysninger om.

Noter om de enkelte tekster:

På skovtur i København

Ekstrabladet 03. juli 1937

Flygtning Conchita Mosquera

Social-Demokraten, Hjemmets Søndag 19. december 1937.

Hjemmets Søndag var et ugentligt tillæg til avisen *Social-Demokraten* (det senere *Aktuelt*) i stil med *Politikens* "*Magasinet*". Det udkom mellem 1930 og 1961.

Den sidste illusion

Trykt første gang i *Arbejderens Almanak* 1938.

Arbejderens Almanak blev udgivet af Socialdemokratiet mellem 1909 og 1953. Den indeholdt som så mange andre almanakker kalender, statistikker og skønlitterære bidrag, samt desuden af og til agitatoriske indlæg.

Teddy-smugleren

Social-Demokraten, Hjemmets Søndag 20. marts 1938. Samme materiale udgør i betydelig ændret form kapitel 7 i *Gud mildner luften for de klippede får* (1938).

"Teddy" var et velrenommeret norsk cigaretmærke, fremstillet af tobaksvarefabrikanten J. L. Tiedemann 1914-2010. Det var opkaldt efter den amerikanske præsident Theodore ("Teddy") Roosevelt, som i forskellige tegnede udgaver prydede pakkens forside i de første år af mærkets levetid.

Forår på forperronen

EkstraBladet 26. marts 1938.

Europæisk efterår

EkstraBladet 24. september 1938.

Fadøl og novembersol

EkstraBladet 26. november 1938.

En søndag for to år siden

Første gang trykt i *Berlingske Aftenavis* 08. december 1938.

Berlingske Aftenavis var Berlingske Tidendes aftenudgave mellem 1916 og 1971 (hvor den blev til Weekendavisen). Teksten er genbrugt som en slags "selvbiografi" i bogen "Profiler", som forlaget Carit Andersen udgav i 1944.

En julefortælling

Første gang trykt i *Solhverv : Socialistisk Julehefte*.

Solhverv var Danmarks Socialdemokratiske Ungdoms julehæfte, som udkom på Arbejderungdommens Forlag i Århus 1928-1941 og 1946-1948.

Oprør mod kedsommeligheden

EkstraBladet 11. januar 1939.

Frank Capra-filmen, Klitgaard refererer til, er "You Can't Take It With You" fra 1938.

Cosy Corner

Politiken Magasinet 25. august 1940.

Magasinet var dagbladet Politikens kulturelle søndagstillæg 1922-1963.

Symaskinen

Første gang trykt i *Arbejderens Almanak* for 1941.

Den gamle hat

Kronik i *Politiken* 12. oktober 1942 med underrubrikken "I anledning af udgravningen på Rådhuspladsen tegner *Mogens Klitgård* et billede af Christian IV's København." Der er en lille vignet i forbindelse med kronikken, som desværre ikke er signeret, men som udmærket kunne være af forfatteren selv. Vignetten er gengivet som "centerpiece" på forsidebilledet af denne udgave.

Brunkul

Første gang trykt i *30 danske Noveller : En Antologi med biografiske Noter*, Carit Andersens Forlag, København 1942.

Samme forlag udsendte Brunkul som en selvstændig bogudgave med illustrationer af grafikeren Povl Christensen i 1946.

Angående nøgne gæs og natklubinspektører

Første gang trykt i *Berlingske Tidendes Søndags-Magasin* 28. februar 1943.

Søndags-Magasinet var et af flere skiftende tillæg til hovedavisen. Det udkom 1920-1946.

Luftlagemeldung

Første gang bragt i Vintergatan 1944.

Vintergatan var Sveriges Författareförenings årsskrift fra 1894-1901 og igen 1922-1971, de fleste årgange udgivet af Bonniers forlag i Stockholm. Der var som regel et overordnet tema for hvert nummer, og udgaven for 1944 var et såkaldt "Nordiskt Nummer" med novellebidrag fra forfattere fra de nordiske lande. Klitgaard var her i selskab med bl.a. Otto Gelsted, Aksel Sandemose, Sigurd Hoel og Martin Andersen Nexø.

En luftlagemeldung var en kort meddelelse, som de tyske radiostationer udsendte med jævne mellemrum døgnet rundt mellem 1943 og 1945. Den var holdt i standardiserede vendinger og berettede om evt. fjendtlige fly (eller manglen på samme) i luftrummet inden for den enkelte stations dækningsområde. (Eksempler kan høres ved at søge på internet på vendingen Luftlagemeldung. Det giver på en eller anden måde novellen et ekstra perspektiv.)

Interview med Mogens Klitgaard

Første gang bragt i *Ekstrabladet* 30. maj 1945.

Om "Fortællinger og skitser"

Forfatter: Mogens Klitgaard (190-1945).

Org.udgave: Se afsnittet "*Udgiverens efterskrift og noter*".

Redigeret af: Kim N. Jensen.

ISBN 978-87-7628-311-7

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-446-7 (Ølstykke 2016).

© 2026 eBibliotek 1800

www.ebib1800.dk